

ХУДОЛАР

БОРЛИҚНИНГ ВА ХУДОЛАРНИНГ ПАЙДО БЎЛИШИ

Худолар ҳақида уларнинг титанлар¹ ва титанларга қарши қураши ҳақидаги ривоятлар асосан қадимги юнон шоири Ҳесиоднинг «Теогония» («Худоларнинг қелиб чиқиши») номили достони асосида баён қилинган. Айрили ривоятлар Ҳоллернинг «Илиада» ва «Одиссея» ҳақида Руло шоири Овидийнинг «Метаморфозалар» («Қиёфалар ўзариши») номили достонидан олинган

Даставвал фақат азалий, ҳад-худудсиз, сим-сиё Хаос – ғайри-муташаққил олам бўлган экан. Ана шу Хаос бўлғуси ҳаёт манбаи бўлган. Ҳамма нарса: бутун борлиқ ҳам, боқий худолар ҳам поёни йўқ Хаосдан вужудга келади. Маъбуда Гея (Замин)ни ҳам Хаос бунёд этади. Ўз бағрида яшаб равнақ топувчи жамики нарсаларга ҳаёт бахш этувчи бу қудратли маъбуда – Гея. У кенг ястаниб ётарди. Заминнинг жуда теран қаърида, поёни йўқ мунаввар осмон биздан қанчалик йироқда бўлса, рўйи заминдан шунчалик чуқурликда мангу зулматга чўмган машъум тубсиз жар – бадқовоқ Тартар таваллуд топади. Беназир қувва соҳибаси, жамики мавжудотга жон ато этувчи Муҳаббат, яъни Эрос ҳам Хаосдан дунёга келади. Шу тариқа олам яратила бошланди. Буюк Хаос яна Мангу Зулмат – Эреб билан қоронғи Тун – Нюктани ҳам бунёд этади. Тун билан Зулматдан эса, мангу Ёруғлик – Эфир билан шодон нурафшон Кун – Ҳемера дунёга келади. Самовий Ёруғлик ҳамма ёққа ёйилиб, тун ва кун бир-бири билан алмаша бошлайди.

Кейин иқтидорли, файзу баракатли Замин поёни йўқ зангори Осмон – Уранны туғади, натижада Осмон Замин узра қанот ёзади. Заминдан таваллуд топган юксак Тоғлар Осмон сари мағрур қад кўтардилар, тинимсиз шовулловчи Денгиз Она Замин бағрига кенг ёйилиб оқа бошлайди. Шундай қилиб, Она Замин Осмон, Тоғлар ва Денгизни яратди, бироқ уларнинг отаси йўқ эди. Уран – Осмон бутун оламга ҳукмрон бўлди. У сернеъмат Заминни ўзига хотин қилиб олади. Уран билан Гея – Ер ўн икки фарзанд (олти ўғил, олти қиз) кўришади; фарзандларнинг бари баҳайбат, дахшатли титанлар эди. Уларнинг ўгли, бутун рўйи заминни соҳилсиз наҳрдек қамраб олган титан Океан ва маъбуда Фетида қовушиб, ўз сувларини денгиз томон оқизувчи барча дарёларни ҳамда денгиз маъбудаларини – океанзодаларни бунёд этишади. Ти-

¹ Мифологик ва жуғрофий номларга ҳамда исмларга асар охирида алифбо тартибида изоҳ берилган.

тан Ҳипперион билан Теядан: Қуёш – Гелиос, Ой – Селена ва қирмизи Тонг – гулбадан Эос (Аврора)лар дунёга келади. Астрей билан Эосдан эса қоронғи тунда осмонда порловчи юлдузлар ҳамда шамоллар: (жўшқин шимол шамоли Борей, шарқ шамоли Эвр, рутубатли жануб шамоли Нот ҳамда беадад ёмғирга сероб булутни олиб келувчи мулоғим ғарб шамоли Зефир таваллуд топадилар.

Иқтидорли Замин титанлардан ташқари, яна учта паҳлавонни – манглайида биттадан кўзи бўлган циклопларни ҳамда бўйи тоғдек дароз, эллик бошли учта девқомат ҳекатонхейрни туғди; бу баҳодирларнинг ҳар бирида юзтадан қўл бўлгани сабабли уларни ҳекатонхейр, яъни юз қўлли деб атадилар. Уларнинг мудҳиш қудратига ҳеч қандай куч бас кела олмайди, уларнинг қудрати – қувваи беҳудуд эди.

Уран ўзининг девқомат фарзандларини ёмон кўриб қолди ва уларни маъбуда Заминнинг зулмат босган энг теран қаърига ҳибс этиб, ёруғ жаҳонга қайта чиқишларини қатъиян тақиқлади. Бу ҳол онаизор Заминни қаттиқ азобга солди. Зеро, вужудидаги даҳшатли азоб унга тинчлик бермасди. Шунда у ўз ўғлонлари – титанларга юзланиб, уларни оталари Уранга қарши бош кўтаришга ундайди, бироқ улар отага қўл кўтаришга кўрқадилар. Фақат кенжа ўғил, маккор Крон ҳийла ишлатиб, отасини тахтдан ағдаради ва бутун ҳокимиятни қўлга олади.

Лекин маъбуда Тун Кроннинг адабини бериш учун бир талай бадкирдор маъбуд ва маъбудаларни туғади. Булар: ўлим – Танат, нифоқ – Эрида, фириб – Апата, маҳвор маъбуд – Кер, ўзи билан гала-гала кўрқинчли оғир тушларни эргаштириб юрувчи уйқу – Ҳипнос, жинояткорларни жазоловчи, бешафқат Немесида ва яна шу каби қатор маъбуд ва маъбудалар эди. Улар ўз падари тахтини эгаллаб ҳукмронлик қилаётган Кроннинг салтанатига даҳшат, адоват, фириб, жанг ва бахтсизлик олиб келадилар.

ЗЕВС

ЗЕВСНИНГ ТУҒИЛИШИ

Кроннинг ҳокимиятни ҳамиша қўлда тутиб туришига ишончи йўқ эди. У ўз падари Ураннинг бошига не кулфатлар солган бўлса, фарзандлари ҳам унга қарши чиқиб, уни шундай мусибатларга гирифтор қилишидан чўчир эди. Қайтар дунёлигини биларди. Шундай ҳол юз беришидан кўрққан Крон ўз рафиқаси Реяга, ҳар бир тукқан болангни менга олиб келасан, деб амр этади ва уларни туғилган заҳоти, шафқатсизлик билан ямламай ютаверади. Мана, у бешта боласини: Гестия, Деметра, Ҳера, Аид (Гадес) ва Посейдонларни ютиб юборади.

Рея кенжа фарзандидан ҳам жудо бўлишни истамайди. У ота-онаси Уран – Осмон билан Гея – Заминларнинг маслаҳатига кириб, тўлғоқ тута бошлаган пайтда Крит оролига равона бўлади-да, ўша ердаги чуқур бир горда ўғли Зевсга кўзи ёриydi. У чақалоқни ғорга яшириб қўйиб, золим отага йўргакланган узунчоқ тош олиб бориб тутказади. Крон алданганини сезмай, тошни ютиб юборади.

Зевс эса Крит оролида ўсиб улғаяверади. Санамлар Адрастея билан Идея кичкина Зевсни ардоқлаб, илоҳий эчки Амалфеянинг сути билан боқадилар. Боларилар сарбаланд Дикта тоғининг ёнбағридан Зевсга асал ташийдилар. Чақалоқ Зевс ҳар гал биғиллаб йиғлаган пайтида маъбуда Рея ва Зевс ётган ғорни кўриқлаб турган навжувон куретлар бола йиғисини Крон эшитиб қолмасин, унинг бошига ҳам акалари ва опаларининг куни тушмасин деб, шамширларни қалқонларга ура бошлайдилар.

ЗЕВС КРОННИ ТАХТДАН АФДАРАДИ. ОЛИМПЛИК МАЪБУДЛАРНИНГ ТИТАНЛАР БИЛАН ОЛИШУВИ

Зевс улғайиб, вояга етади. У отасига қарши исён кўтаради ва уни ютиб юборган хушсурат ва мунаввар фарзандлари – худоларни бирин-кетин қусиб, ёруғ жаҳонга қайтаришга мажбур этади. Сўнг ака-ука худолар бирлашиб, жаҳонга ҳукмронлик қилиш учун Крон ва титанларга қарши кураш бошлайдилар.

Бу кураш ниҳоятда даҳшатли ва шиддатли кечади. Кроннинг болалари юксак Олимпни эгаллайдилар. Баъзи бир титанлар, биринчи навбатда, титан Океан, кизи Стикс ҳамда унинг болалари Иштиёк, Иқтидор ва Зафарлар кронзодалар томонига ўтадилар. Бу кураш олимплик тангрилар учун ғоятда хатарли эди. Зеро, уларнинг рақиблари – титанлар қудратли ва даҳшатли эди. Лекин шу пайт циклоплар Зевсга ёрдамга етиб келадилар, Зевс учун момақалдиروق ва чакмоқларни оловда тоблаб берадилар. Зевс уларни титанлар устига ёғдиради. Бу кураш ўн йил давом этади, лекин зафар тарозусининг палласи на у томонга, на бу томонга оғади. Ахири Зевс ер қаърида ётган юз қўлли паҳлавонлар – ҳекатонхейрларни ҳибсдан озод қилишга ва улардан мадад сўрашга аҳд қилади. Бу даҳшатли ва тоғдай ҳайбатли паҳлавонлар ер қаъридан чиқа солиб жангга отиладилар. Улар тоғ чўққиларидан бутун-бутун қояларни юлиб олиб, Олимп пойига бостириб келаётган титанлар устига дўлдек ёғдирадилар. Замин фарёд чекади, фазони ваҳшатли гумбур-гумбур садолари тутиб кетади, агрофдаги ҳамма нарса зир титрайди. Бу жангдан ҳагтоки Тартар ҳам ларзага келади. Зевс ғанимлари устига ўтли чакмоқлар ва кулоқни батанг қилгудек гумбурловчи момақалдиروقларни пайдар-пай отади. Натижада бутун рўйи замин

аланга ичида қолади, денгизлар кўпириб қайнайди, куюк тутун ва қўланса ис борликни қалин парда бўлиб буркаб олади.

Ниҳоят, титанлар саросимага тушишади. Улар пахлавонлар ҳамласига дош бера олмай, жангда мағлуб бўладилар. Олимпликлар уларни кишанбанд этиб, мангу зулматгоҳ – зимистон Тартарнинг қаърига улоқтирадилар. Шунда Тартарнинг метиндек мустаҳкам мис қопқаси олдида юз қўлли пахлавонлар – ҳекатонхейрлар соқчилик қила бошлайдилар; уларнинг вазифаси қудратли титанларнинг Тартар қаъридан кочиби, озодликка чиқишларига йўл қўймаслик эди.

ЗЕВСНИНГ ТИФОН БИЛАН ОЛИШУВИ

Л екин жанг бу билан тугамайди. Замин маъбудаси – Гея мағлубиятга учраган фарзандлари – титанларнинг ўта шафқатсизлик билан жазоланганини кўриб, олимплик Зевсдан қаттиқ ғазабланади ва зимистон Тартар билан қовушиб, юз бошли сервахшат Тифонни дунёга келтиради. Юзта аждар боши бўлган бу баҳайбат махлуқ ер остидан чиқиб келади ва ваҳшиёна наъра тортиб, ҳавони ларзага келтиради. Итларнинг улиши, одамзод товуши, кутурган буқанинг бўкириши, шернинг ўкириши омихта бўлиб эшитилади бу мудҳиш наърада. Тифоннинг атрофида аланга гуриллайди, унинг зилдек оғир пойи остида замин ларзага келади. Худолар дахшатга тушиб титрай бошлайдилар. Лекин чакмоқдор Зевс Тифонга қарши мардона отилиб чиқади ва ўртада жанг бошланади. Яна Зевснинг илкида елдиримлар чакнайди, момақалдироқ гумбурлайди. Замин ҳам, осмон гумбази ҳам тамомила ларзага келади. Титанлар билан олишув пайтида бўлганидек, бутун ер юзини ёрқин аланга қамраб олади. Тифон яқинлашиши биланоқ денгизлар кўпириб тоша бошлайди. Чакмоқдор Зевс ғаним устига ўзининг юзлаб оловли ўқлари – чакмоқларини ёғдиради; бу чакмоқлардан ҳатто ҳаво ҳам аланга олгандек бўлади. Ниҳоят, Зевс Тифоннинг юзта бошидан биттасини ҳам қолдирмай ёндириб, кулга айлантиради. Тифон ерга гурсиллаб кулайди, шунда бу махлуқ жасадидан чиққан ўтли ҳароратдан теварак-атрофдаги жами нарса эриб оқа бошлайди. Зевс Тифонни кўтариб, уни дунёга келтирган зимистон Тартарнинг қаърига улоқтиради. Лекин Тифон Тартарда ётиб ҳам худоларга ва бор жонзотга таҳдид қилаверади. У бўронларни уйғотади, вулконларни кўзғотади; ярим аёл-ярим илон Эхидна билан қовушиб, икки бошли ит Орфни, жаҳаннам кўппаги Кербер (Цербер)ни, Лерна аждарини ва Химерани дунёга келтиради. Тез-тез ерни ларзага солиб туради.

Олимплик худолар ўз ғанимлари устидан зафар қозонадилар. Энди ҳеч бир жонзот уларнинг ҳукмронлик қуввасига қарши бош кўтара олмайди.

Худолар энди дунёда бемалол ҳукмронлик қилишлари мумкин эди. Улар орасида энг қудратлиси бўлган чақмоқдор Зевс самони, Посейдон – денгизни, Аид – марҳумлар руҳининг ер ости салтанатини ўз тасарруфига олади. Замин эса ҳаммаларининг умумий мулки бўлиб қолади. Гарчи кронзодалар бутун жаҳонни ўзаро бўлишиб олган бўлсалар ҳам, само султони Зевс қолган барча худолар устидан ҳукмронлик қилади; у ҳам бандаларга, ҳам худоларга подшолик қилади, бутун оламни бошқаради.

ОЛИМП

Зевс мунаввар Олимпнинг юксак чўққисиди, худолар жамоаси даврасида ўтириб ҳукмронлик қилади. Унинг завжаси Ҳера ҳам, зулфизар Аполлон билан унинг синглиси Артемида ҳам, соҳибжамол Афродита ҳам, Зевснинг иқтидорли қизи Афина ҳам, яна жуда кўп маъбуду маъбудалар ҳам шу ерда истиқомат қиладилар. Уч нафар гўзал Оралар юксак Олимпга кирадиган қопқани кўриқлаб турадилар; худолар заминга тушишни ихтиёр қилган чоғда ёхуд Зевснинг мунаввар кўшкига кўтарилишаётганида бу дилбар қизлар олий маскан дарвозасини бурқаб олган қуюқ булутларни кўтариб турадилар. Олимп узра жуда юксакда бепоён тубсиз осмон бўлиб, у ердан мудом заррин шуъла ёғилиб туради. Зевс салтанатида на ёмғир, на қор бўлади; у ерда мангу чароғон, фараҳбахш ёз фасли ҳукм суради. Қуйида булутлар кўпириб, ғужғон ўйнайди ва ахён-ахёнда жуда олисда ястанган ер юзини бурқаб олади. У ерда, заминда баҳор ва ёз фасллари куз ва қиш фасллари билан алмашинади, қувонч ва шодлик ўрнини бадбахтлик ва ғам-ғусса эгаллайди. Тўғри, худолар ҳам ғам чекадилар, лекин уларнинг ғами тез ўтиб кетиб, Олимпда яна вақтичоғлик ҳукм сура бошлайди.

Худолар Зевс ўғли Ҳефест қурган олтин қасрларда базм қиладилар. Шох Зевс сарбаланд олтин тахтда ўтиради. Унинг мардонавор, кўркам илохий чехрасида ҳукмдорларча хотиржамлик ва беназир қудрат акс этади. Унинг тахти ёнидан тинчлик-тотувлик маъбудаси Эйрена билан чақмоқдорнинг доимий ҳамроҳи, музаффарият маъбудаси қанотли Никэ жой олган. Мана, кўшкка Зевснинг завжаси муаззама маъбуда Ҳера кириб келмоқда. Зевс ўз хотинини беҳад эъзозлайди; никоҳ ҳомийси бўлмиш Ҳерани Олимпдаги барча тангрилар ҳурмат қиладилар. У серҳашам либосда, чиройи кўзларни қамаштириб базмгоҳга кириб келганида жами худолар оёққа қалқиб, чақмоқдорнинг завжасига таъзим бажо қиладилар. Ўз қудратидан мағрур Ҳера олтин тахт томон юриб келиб, худолар ва одамлар шоҳи Зевснинг ёнига ўтиради. Сармаликанинг ёнида унинг муждачиси, камалак маъбудаси соҳибасининг амрини дарҳол адо этишга ҳозир нозир тезучар Ирида камалаксимон қанотларида рўйи заминнинг энг чеккасига ҳам «ғув» этиб учиб боришга шай туради.

Худолар ишрат қиладилар. Зевснинг қизи навнихол Хеба ва арзанда-си – Троя подшоҳининг ўғли, Зевс томонидан боқий умр ато этилган Ганимед худоларга амброзия¹ ва обиҳаёт тортадилар. Дилбар хариталар ҳамда музалар ўз кўшиқ ва рақслари билан тангриларга хузур бахш этадилар. Улар кўл ушлашиб давра куриб, кўшиқ айтадилар, худолар эса уларнинг нафис ҳаракатларини, ғоятда мафтункор, мангу навқирон хуснларини мароқ билан томоша қилиб ўтирадилар. Шундай базмлар пайтида худолар барча ишларни бажарадилар, бутун жаҳон қисмати ва одамлар тақдирини белгилайдилар.

Зевс Олимпдан туриб ўз неъматларини бандаларига юборади ва ер юзида тартибни, қонунларни жорий қилади. Жами одамзоднинг қисмати – бахту бадбахтлик, эзгулигу ёвузлик, ҳаёту мамот – бари Зевснинг ихтиёрида. Зевс қасрининг қопқаси ёнида иккита катта хум туради. Биринчи хум эзгулик, иккинчи хум ёвузлик неъматлари билан тўлдирилган. Зевс шу хумлардан эзгулик ва ёвузликни чўмичлаб олиб, одамларга инъом этади. Чақмоқдор ёвузлик тўлдирилган хумдан инъом қилган кишининг шўри қурийдди. Зевс рўйи заминда жорий қилган тартибни бузган, унинг қонунларига риоя қилмаган банданинг ҳам шўрига шўрва тўкилади. Кронзода куюқ қошларини таҳдидона чимирса, бутун осмонни қора булут буркайдди. Бузург Зевс ғазабланса, бошида сочи мудҳиш тиккаяди, кўзлари бетоқат чакнайди; у илкани силкиса – момақалдироқ гумбури бутун осмонни тутади, ўтли чақмоқ чақади, юксак Олимп ларзага келади.

Қонунларни ёлғиз Зевс кўриқламайди. Унинг тахти ёнида қонунларни кўриқловчи маъбуда Фемида туради. У чақмоқдорнинг амри билан мунаввар Олимпда худолар мажлисини, ерда эса халқ йиғинларини чақиради, Зевс жорий қилган тартиб ва қонунлар бузилмаслигини кузатиб боради. Зевснинг қизи, адлия ишлари нозири маъбуда Дикэ ҳам Олимпда истиқомат қилади. Дикэ Зевснинг қонунларига риоя қилмаган ноодил ҳакамлар ҳақида хабар қилса, бузург тангри ундай нобакорларни дарҳол қаттиқ жазога мустаҳиқ этади. Маъбуда Дикэ – ҳақиқат ҳомийси, фирибгарликнинг душмани.

Зевс оламда тартиб ва ҳақиқатни кўриқлайди, одамларга бахту иқбол ҳамда мусибат йўллайди.

Ва лекин, бахту бадбахтликни одамларга гарчи Зевс ато этса ҳам, одамзод қисматини мунаввар Олимпда яшовчи бешафқат тақдир маъбудалари – мойралар ҳал қилишади. Ҳаттоки, Зевснинг ҳам тақдири уларнинг кўлида. Жамики фоний бандалару боқий худолар қисмат олдида ожиздилар. Худолар ва бандаларга қисмат қилинган нарсаларнинг ҳеч бирини ўзгартира олишга қодир куч йўқ. Тақдирга тан бериб, унга бўйин эгиш-

---

¹ Амброзия – ҳукмдорларнинг хушбўй таоми; уни истеъмол қилган худолар мангу ёш ва боқий бўлармиш.

дан бўлак илож йўқ. Тақдир амридан ёлғиз мойраларгина воқифдирлар. Мойра Клото одамзоднинг ҳаёт ипини йигириб, унинг яшаш муддатини белгилайди. Ип узилса – умр тугайди. Мойра Лахесис одамнинг қисмати ёзилган қуръани кўрмай туриб чиқариб олади. Мойралар белгилаб берган тақдирни ҳеч ким ўзгартира олмайди, зеро, учинчи мойра – Атропос икки опаси томонидан белгиланган одамзод ҳаётидаги барча нарсаларни узундан-узун ўрамга ёзадики, ушбу тақдир ёзиғи муқаррардир. Бераҳм муаззам мойралар бадқаҳрдирлар.

Олимпда яна бахту иқбол ва роҳат-фароғатли қисмат маъбудаси ҳам бор. Бу – маъбуда Тюхэ. У мудом лиммо-лим ноз-неъмат мугузидан, бир вақтлар гўдак Зевс сути билан боқилган илоҳий эчки Амалфеянинг мугузидан, одамларга неъмат улашади, бинобарин, ҳаёт йўлида бахту иқбол маъбудаси Тюхэга рўпара келган одам бахтиёр яшайди. Водариғ, бундай ҳол ғоят кам содир бўлади. Ҳозиргина неъматидан баҳраманд этган маъбуда Тюхэ юз ўгирган одамнинг эса ҳолига вой!

Зевс бутун ер юзида тартиб ўрнатиб, Олимпдаги нурафшон худолар жамоаси даврасида шундай ҳукмронлик қилади.

ПОСЕЙДОН ВА ДЕНГИЗ ИЛОҲЛАРИ

Денгизнинг теран қаърида чакмоқдор Зевснинг оғаси зилзилакор Посейдоннинг ғоят мўъжизавий қасри бор. Посейдон барча денгизлар ҳукмдори, у уч айрили даҳшатли асо тутган қўлини бироз бўлса-да силкиса, денгиз тўлқинлари унга дарҳол итоат этадилар. Посейдон билан бирга унинг соҳибжамол рафиқаси, соҳибкаромат денгиз қарияси Нерейнинг қизи, Посейдон отасининг уйдан ўғирлаб келган Амфитрита ҳам денгиз тубида яшайди. Зилзилакор тангри кунларнинг бирида Наксос ороли соҳилида бу қиз опа-сингиллари билан давра қуриб ўйин-кулги қилаётганини кўриб қолади. Шунда денгиз худоси гўзал Амфитритага мафтун бўлиб, ўз жангаробасида уни олиб кетмоқчи бўлади. Лекин Амфитрита осмон гумбазини қудратли елкасида кўтариб турган титан Атласни-кига яширинади. Посейдон Нерейнинг дилбар қизини узоқ вақт топа олмайди. Ниҳоят, юнус балиқ (дельфин) қиз қаерга беркинганини айтиб беради – бу хизмати учун Посейдон юнус балиқни самовий юлдузлар туркумига киритади. У Нерейнинг соҳибжамол қизини Атласникидан ўғирлаб, унга уйланади.

Шундан бери Амфитрита эри Посейдон билан сув ости қасрида яшайди. Қаср узра юксакда денгиз тўлқинлари тинмай шовуллайди. Посейдоннинг атрофида унинг амрига мунтазир бўлган денгиз илоҳлари парвона. Улар орасида Посейдоннинг ўғли Тритон ҳам бор; у чиғанок бурғусини

баралла чалганида даҳшатли бўрон кўтарилади. Бу илоҳлар ва маъбудалар орасида Нерейнинг қизлари, Амфитританинг опа-сингиллари ҳам бор. Посейдон денгиз устидан ҳукмронлик қилади. Посейдон ғаройиб отлар қўшилган жангаробасида денгиз узра учиб бораркан, тиним билмас долғалар икки тарафга айрилиб, ўз ҳукмдорига йўл очадилар. Гўзалликда Зевсдан қолишмайдиган Посейдон поёни йўк уммон узра ўқдек учиб боради, шунда унинг атрофида юнусбалиқлар жавлон уради, денгиз тубидан сузиб чиққан балиқлар унинг жангаробасини ўраб олишади. Посейдон уч айрили даҳшатли асосини силкитса, ўрқачларини оппоқ кўпик қоплаган тўлқинлар тоғ-тоғ бўлиб кўтарилади ва денгиз узра шиддатли қуюн кутуради. Шунда денгиз долғалари ўшқириб келиб соҳилдаги қояларга урилиб, заминни ларзага келтиради. Лекин Посейдон қудратли асосини тўлқинлар узра чўзгани ҳамон улар тинчийди. Бўрон тиниб, денгиз тинчийди, сатҳи ойна мисоли теп-текис бўлиб, ҳадсиз-худудсиз зангори уммоннинг қирғоққа оҳиста чўлп-чўлп урилганигина эшитилади.

Зевснинг огаси Посейдон кўплаб худолар куршовида яшайди. Улар орасида истиқболнинг барча ниҳоний сирларидан воқиф бўлган соҳибкаромат денгиз қарияси Нерей ҳам бор. Нерейга ёлғону фирибгарлик ёт, у худолар ва бандаларга фақат ҳақиқатни очади ва маслаҳатлар беради. Нерейнинг элликта дилбар қизи бор. Бу навниҳол қизлар ўз илоҳий ҳуснларини кўз-кўз қилиб, уммон тўлқинида шўх-шўх ўйнайдилар. Улар денгиз қаъридан кўл ушлашиб, турнақатор тизилишиб чиқадилар ва тинчиб қолган денгиз тўлқини «шалп-шалп» этиб мулойимгина урилаётган қирғоқда давра қуриб кўшиқ айтадилар. Қизларнинг сокин денгиз шовуллашини эслатувчи нафис кўшиқлари соҳилдаги қояларда акс садо бўлиб янграйди. Нерей қизлари баҳрийларга ҳомийлик қилишади ва уларнинг сафарларини беҳатар қилишади.

Денгиз илоҳлари орасида қария Протей ҳам бор, у ўз қиёфасини денгиз мисол ўзгартириб туради ва хоҳлаган пайтида турли ҳайвон ё баҳайбат махлуққа айлана олади. У ҳам соҳибкаромат худолардан, фақат уни ғафлатда қолдириб тутиб ола билиш ва ғойибдан хабар беришга мажбур эта олиш керак. Зилзилакор Посейдоннинг ҳамроҳлари орасида маллоҳлар ва балиқчиларнинг пушти-паноҳи тангри Главк ҳам бор, у ҳам башорат қилиш қобилятига эга. Кўпинча у денгиз тубидан сузиб чиқиб, бандаларга ғойибдан хабар беради, доно маслаҳатлар тақаллум қилади. Денгиз илоҳлари қудратли, ҳокимиятлари чексиз, аммо уларнинг ҳаммаси устидан бузург Посейдон ҳукмрондир.

Барча денгизлар ва бутун замин атрофидан иззат-эътибор ва шон-шуҳратда Зевсга тенг буюк худо – мўйсафид Океан¹ оқиб ўтади. У жуда-

¹ Юнонлар Океан сувлари бутун ер атрофидан муттасил равишда айланиб оқаверади, деб фараз қилишган.

жуда олисда, дунёнинг энг чекка сарҳадида яшайди, рўйи замин ташвиши билан унинг мутлақо иши йўқ. Океаннинг уч минг ўғли – дарё тангрилари ва уч минг қизи – жилғалару чашмалар маъбудалари бор. Унинг ўғил-қизлари ўзларининг мангу оқиб турувчи обихаётлари билан бандаларга маъмурлик ва қувонч бахш этадилар, улар рўйи заминни ва барча жонзотларни ўз сувларидан баҳраманд этадилар.

ЗИМИСТОН АИД (ПЛУТОН) САЛТАНАТИ¹

Зевснинг бадқахр, бадқовоқ оғаси Аид Заминнинг теран қаърида хукмронлик қилади. Унинг салтанатини зулмат ва даҳшат ўз оғушига олган. У ерга нурафшон куёшнинг шодон нурлари ҳеч қачон тушмайди. Бу ғурбатгоҳ Аид салтанатига тубсиз жарликлардан тушиб борилади. У ерда сим-сиё дарёлар оқади. Муқаддас Стикс дарёси ҳам шу ердан оқиб ўтади. Бу шундай дарёки, худоларнинг ўзи ҳам Стикс суви билан қасам ичишади.

У ердан яна Коцит ва Ахеронт дарёлари тўлқинланиб оқади; бу дарёларнинг шумшук соҳиллари арвоҳларнинг фарёдидан ларзага келади. Ер ости салтанатида яна Лета дарёси ҳам мавж уриб оқади, унинг сувини ичганлар хотирасидан барча дунёвий нарсалар тамомила фаромуш бўлади². Аид салтанатининг рангпар, захил ёввойи лолаларга бурканган далаларида марҳумларнинг жисмсиз енгил руҳлари кезиб юради. Улар ўзларининг рўшнолик кўрмай, беэиё ва бешуқуҳ ўтаётган ҳаётларидан зорланадилар. Оху нолалари худди куз шамоли учирган сўлғин баргларнинг шитирлашидек, зўр-базўр эшитилади. Бу андуҳ масканидан ҳеч ким қутулиб чиқиб кета олмайди. Зеро, салтанат қопқасини уч бошли кўппак Кербер кўриқлайди, унинг бўйнида даҳшатли илонлар мудом вишиллаб тўлғаниб туради. Марҳумлар руҳини Аид масканига сим-сиё Ахеронт дарёсидан қайикда олиб ўтувчи тошбағир қария Харон ҳам ҳеч бир арвоҳни тириклик куёши порлаб турган ерга қайтариб олиб ўтишга рози бўлмайди.

Сим-сиё Аид салтанатида марҳумлар руҳи абадий рўшносизликка маҳкум этилган.

---

¹ Қадимги юнонлар Аид салтанатини, яъни марҳумлар руҳи масканини қопкоронғи, мудхши гўша деб, у дунёдаги ҳаётни эса бадбахтлик деб тасаввур қилганлар. Шунинг учун ҳам Ҳомер достонининг қаҳрамони Одиссей ер ости салтанатидан чақиртирган Ахилл арвоҳи: «Аид салтанатида шоҳ бўлгандан, ер юзида энг қашшоқ деҳқон бўлган афзал», – дейди.

² «Кануло в Лету», яъни «мангу унутилди» деган ибора шундандир.

Дунёвий ҳаётнинг на ёруғлиги, на қувончию ғам-ғуссаси кириб борадиган мана шу салтанатда Зевснинг биродари Аид ҳукмронлик қилади.

У ўз рафикаси Персефона билан олтин тахтда ўтиради. Бешафқат интиком маъбудалари Эриниялар¹ Аиднинг амрига мунтазирдирлар. Илонлар ва қамчилар билан қуролланган бу даҳшатли маъбудалар жиноятчиларни таъқиб қилиб, уларга бир зум ҳам тин бермай, мудом виждон азобида қийнайдилар: улардан қочиб кутулиб бўлмайди, таъқиб қилган одамларини қаердан бўлса ҳам топиб оладилар. Аиднинг тахти ёнида марҳумлар салтанатининг ҳакамлари – Минос билан Радамант ўтирашади. Тахт қошида елкасига қора ридо ташлаган ўлим худоси Танат қўлида шамшир билан туради. У қўлида шамшир билан, жон таслим қилаётган одамнинг сочидан бир тутамини кесиб, жонини суғуриб олиш учун унинг тепасига учиб борганида, унинг тимқора маҳобатли қанотлари лаҳад изғиринини олиб келади. Танатнинг ёнида тунд Кералар ҳозиру но-зир. Улар жанг майдони узра шиддат билан учиб юрадилар. Кералар жангда бирин-кетин маҳв бўлаётган сипоҳларни кўриб беҳад қувонадилар; ярадорларнинг жароҳатига қип-қизил лабларини босиб, қайноқ қонини жон-жаҳдлари билан сўрадилар ва танасидан жонини суғуриб оладилар.

Навқирон ва гўзал уйқу худоси Ҳипнос ҳам шу ерда, Аиднинг тахти олдида. У қўлида кўкнор ғунчалари билан замин узра товушсиз учиб юради ва мугуздан одамлар устига ухлатадиган шарбат қуяди. Сўнг у ўзининг мўъжизакор асосини фоний бандалар кўзига оҳиста теккизиб, ковоқларини юмади ва уларни маст уйқуга ғарқ этади. Тангри Ҳипноснинг қудрати беназир, унга бандалар ҳам, худолар ҳам, ҳаттоки, чақмоқдор Зевснинг ўзи ҳам монелик қила олмайди: Ҳипнос, ҳатто, шу бузург худонинг ҳам пурдаҳшат кўзларини юмиб, унга маст уйқу ато этади.

Аиднинг зулмат салтанатида туш худолари ҳам учиб юради. Улар орасида кароматли ва қувончли туш тангрилари бор, лекин, шунингдек, одамларни даҳшатга, изтиробга солувчи қўрқинчли туш худолари ҳам учрайди. Яна бу ерда ёлғон туш худолари ҳам йўқ эмас: бу худолар одамни калака қилиб, аксар пайт ўлимга рўпара қиладилар.

Аид салтанатининг ҳаммаёғи даҳшат. У ерда эшакоёқ Эпмуснинг мудҳиш шарпаси қоронғи гўшаларни ўзига маскан қилиб олган; бу шарпа тунги зулматда одамларни ҳийла билан хилват жойларга олиб бориб, қонларини бир томчи ҳам қолдирмай сўриб олади ва ҳали жони узилмасданоқ жасадларини еб юборади. У ерда яна даҳшатли махлуқ Ламия изғиб юради; у кечалари бахтиёр оналарнинг ётоқларига кириб, чақалоқларини ўғирлаб кетади ва бу мурғакларнинг қонини сўради. Бу машъум шарпалар ва даҳшатли махлуқлар устидан муаззама маъбу-

¹ Эриния сўзи дарғазаб деган маънони билдиради.

да Ҳеката ҳукмронлик қилади. Унинг учта боши, учта танаси бор. У ой чиқмаган қоронғи кечаларда ўзининг даҳшатли мулозимлари билан, Стикс дарёси соҳилида яшовчи баҳайбат итлар қуршовида катта йўлларда ва қабрлар яқинида тентираб юради. У замин аҳли бошига даҳшатлар солади, уларга қўрқинчли тушлар юбориб, жонларини олади. Одатда, сеҳргарлик қилувчилар Ҳекатадан мадад сўрайдилар, лекин айти пайтда, бу маъбуда уч томонга айрилган йўлларда унга сифиниб, қурбонликка ит сўйган одамларни ўз ҳимоятига олади ва уларга қарши қаратилган сеҳр-жодуга барҳам беради.

Қисқаси, Аид салтанати ғоят мудҳиш, одамзод ундан ҳазар қилади¹.

ҲЕРА

Маъбуда Ҳера – Зевснинг завжаси: у никоҳга ҳомийлик қилади, никоҳ риштасининг муқаддас ва мустаҳкамлигини сақлайди.

Зевс томонидан маҳв этилган Крон Ҳерани, унинг оға-ини ва опасингилларини қусиб ёруғ жаҳонга қайтарганидан кейин, маъбуданинг онаси Рея уни ер юзининг энг чеккасига, мўйсафид Океан қошига элтиб кўяди; у ерда Ҳерага Фетида тарбия беради. Ҳера узоқ вақт Олимпдан олисда сокин ва осойишта ҳаёт кечиради. Лекин кунларнинг бирида унга чакмоқдор Зевснинг кўзи тушадию шайдо бўлиб қолади ва уни Фетиданикидан ўғирлаб кетади. Худолар Зевс билан Ҳеранинг тўйини дабдаба билан ўтказишади. Ирида ва Хариталар Ҳерани ҳашаматли либослар билан ясантирадилар, шунда у олимплик худолар даврасида салобатли латофати билан куёшдек порлаб, Зевс билан ёнма-ён олтин тахтга ўтиради. Барча худолар сармалика Ҳерага бебаҳо тухфалар тортиқ этадилар, Замин маъбудаси Гея эса, Ҳерага армуғон қилиш учун ўз бағридан олтиндан мева соладиган ажиб олма дарахти ўстириб чиқаради. Бутун борлиқ Ҳера билан Зевсга ҳамду сано айтади.

Ҳера – сарбаланд Олимп маликаси. У ҳам, эри Зевс сингари, момақалдироқ ва чакмоқларга ҳокимлик қилади, унинг амри билан ёмғирли қора булутлар бутун осмонни буркайди, бир қўл ишораси билан даҳшатли бўрон кўтаради.

Муаззама Ҳера ғоятда гўзал. Бошидаги тожи остидан ажиб кокилла-ри кўнғироқ-кўнғироқ бўлиб чиқиб туради, унинг нигоҳларида бамайлихотир салобат учкунлари акс этади. Худолар Ҳерани эъзозлайдилар, эри булутқувар Зевс ҳам уни иззат қилади, у билан тез-тез маслаҳатлашиб туради. Лекин Зевс билан Ҳера тез-тез жанжаллашиб ҳам туришади. Аксар пайт Ҳера Зевснинг каломларига эътироз билдиради ва худолар кенгаши-

¹ Ер ости худолари, асосан, табиатнинг маҳвкор қувваларини ифодалаган, улар **Олимп**даги худолардан анча қадимийроқдир. Халқ уларга кўпроқ эътикод қўйган.

да эри билан мубоҳаса қила бошлайди. Бундай пайтларда чақмоқдорнинг газаби қайнайди ва Ҳеранинг адабини беришини айтиб, пўписа қилади. Ҳера тилини тийиб, шаштидан қайтади. Бир вақтлар Зевс унинг икки оёғига зилдай оғир икки сандонни боғлаб, ўзини олтин занжир билан осмону ер ўртасига муаллақ осиб кўйганини ва беаёв қамчилаганини эслаб жим қолади.

Ҳеранинг қудрати беназир, ҳукм борасида унга тенг келадиган бирон-та ҳам маъбуда йўқ. Бу улўғсифат маъбуда Афина ўз қўли билан тўқиган узун серҳашам кўйлакни кийиб, бир жуфт бокий от кўшилган жангаробага чиқади-да, Олимп чўққисидан заминга тушиб келади. Жангароба сиймдан, ғилдираклари соф олтиндан, кегайлари ялтироқ мисдан. Ҳера босиб ўтган ерларда ҳамма ёққа муаттар ҳидлар тарқалади. Тирик жон борки, ҳаммаси Олимпнинг муаззама маликаси қаршисида бош эгади.

Овидийнинг «Метаморфозалар» достони асосида баён қилинади

Зевс Ҳерани тез-тез ранжитиб турарди. У соҳибжамол Иони севиб қолганида ҳам шундай бўлганди. Зевс севгилисини Ҳерадан пинҳон тутиш учун Иони сигирга айлантиради. Лекин чақмоқдор худо шунда ҳам Иони кутқара олмайди. Ҳера сутдек оппоқ сигирни, яъни Иони кўриб қолади ва эридан, уни менга тухфа эт, деб талаб қилади. Зевс хотинининг сўзини икки қила олмайди. Ҳера Иони қўлга киритгач, унга юзта кўзли Аргусни пойлоқчи қилиб қўяди. Шўрпешона Ио ўзининг қандай изтироб чекаётгани ҳақида ҳеч кимга зорлана олмас эди, негаки, сигирга айлантирилган чоғиданоқ гапириш қобилиятидан маҳрум бўлган эди. Фафлат нималигини билмайдиган Аргус Иони кечаю кундуз сергаклик билан кўриқлайди. Зевс Ионинг азоб чекаётганини кўриб турарди. Ниҳоят, у ўгли Ҳермесни чақириб, унга Иони ўғирлашни амр этади.

Ҳермес юзта кўзли Аргус пойлоқчилик қилиб турган тоғ чўққисига гизиллаб чиқади. Бу ерда у ўзининг ширинсухан нутқлари билан Аргусни аллалаб ухлатади. Ниҳоят, бу махлуқнинг ҳамма кўзлари битта қолмай юмилади, шунда Ҳермес ёнидан учи қайрилган шамширини чиқариб, бир зарба билан Аргуснинг калласини чўрт узиб ташлайди. Ио озод қилинади. Лекин шундан кейин ҳам Зевс Иони Ҳеранинг қаҳридан халос эта олмайди. Маъбуда бахтиқаро Иони чаққани разил бир сўнани юборади. Сўна Ионинг баданига ништарини тинимсиз санчиб, шўрликни мамлакатма-мамлакат кувиб юраверади. Бу азобдан телба бўлаёзган жафокаш Ио ўзини қўярга жой топа олмай, шаталоқ отиб узоқ-узоқ юртлар-

га қочиб кетади, аммо сўна унинг орқасидан учиб бораверади ва лаҳза сайин қиздирилган косовдек азобкаш ништарини бечоранинг баданига санчаверади. Ио босиб ўтмаган ер, бормаган ўлка қолмайди! Ниҳоят, у дарбадарликда узоқ вақт овораи жаҳон бўлиб юргач, скифлар¹ мамлакатига етиб боради, бу ерда у қоятошга занжирбанд этилган пахлавон Прометейни кўради. Прометей бахтиқаро Иога фақат Миср мамлакатадагина бу азоблардан фориғ бўлиши мумкинлигини айтади. Шунда сўна таъқибдаги Ио яна шамолдек югуриб кетади. У Миср тупроғига етиб боргунча кўп азобу укубатларни бошидан кечиради. Ўша ерда, сернеъмат, сербарака Нил дарёсининг соҳилидагина Зевс Иони аввалги қиёфасига қайтаради, бу ерда дилбар Ионинг кўзи ёриб, Эпаф дунёга келади. Эпаф Мисрнинг энг биринчи подшоҳи ва қаҳрамонлар авлодининг бобокалони эди. Юнонистоннинг энг бузург қаҳрамони Херакл ҳам шу пахлавонлар сулоласидан эди.

АПОЛЛОННИНГ ТУҒИЛИШИ

Зиё тангриси зулфизар Аполлон Делос оролида дунёга келади. Унинг онаси маъбуда Хера томонидан қувғин қилинган Латона ўзини кўярга жой топа олмайди. У Хера юборган аждар Пифондан қочиб, овораи жаҳон бўлиб юради ва ахири ўша замонларда серталотум денгиз тўлқинларида чайқалиб сузиб юрган Делос оролидан паноҳ топади. Латона Делос заминига қадам қўйиши билан, денгиз қаъридан маҳобатли устунлар ўсиб чиқиб, бу хилватгоҳ оролнинг сув бетига қалқиб юришига барҳам беради. Шундан буён бу орол ҳозирги жойида қимир этмай туради. Делоснинг гир атрофида денгиз шовуллайди. Ундаги тақир қояларда, ҳатто, гиёҳ ҳам унмайди. Ёлғиз денгиз оқ чорлоқларигина бу ерга ин қуриб бола очадилар. Лекин, мана, зиё тангриси Аполлон дунёга келади-ю, ҳаммаёқ чароғон бўлиб, чамандек яшнаб кетади. Соҳилдаги қоялар ҳам, бу ердаги Кинт тоғи ҳам, водий ҳам, денгиз ҳам чарақлай бошлайди. Оролга тўпланган маъбудалар янги туғилган тангрига баралла ҳамду сано айтадилар, уни илоҳий неъматлару обиҳаёт билан боқадилар. Маъбудаларга жўр бўлиб бутун табиат шодланади.

¹ *Скифлар* – жуда қадимда Қора денгизнинг шимолий соҳилида яшаган қабилаларнинг умумий номи.

АПОЛЛОННИНГ АЖДАР ПИФОН БИЛАН ОЛИШУВИ ВА ДЕЛЬФА¹ БАШОРАТГОҲИГА АСОС СОЛИНИШИ

Мунаввар Аполлон қўлида кифара² билан, елкасига кумуш камон осиб, ложувард осмонга парвоз этади; унинг садоғида олтин ўқлар жаранглайди. Аполлон зулмат самараси бўлмиш жамики ёвузликларга таҳдид солиб, заминдан жуда-жуда юксақда мағрур ва шодон учади. У онаси Латонага тинчлик бермай таъқиб қилган Пифондан онаси Латонага қилган барча бадкирдорлиги учун ўч олмоқ ниятида унинг макони сари интиларди.

Аполлон Пифоннинг макони – машъум водийга зумда етиб боради. Ҳаммаёқда азим қоялар осмонга бўй чўзиб турарди. Водий зулмат оғушида. Қутурган тоғ сели жар тубида оппоқ кўпириб, шовуллаб оқиб тушади, оқим узра эса туман ястанган. Мана, ваҳшатли Пифон ўз уясидан ўрмалаб чиқди. Унинг бошидан думининг учигача тангачалар билан қопланган баҳайбат гавдаси қоялар орасида кулча-кулча бўлиб буралар, тўлғанарди. Аждарнинг зилдек оғир вужудидан тоғлар ва қоялар ларзага келиб, ҳатто, жойларидан силжирдилар ҳам. Бадқаҳр Пифон ҳаммаёқни харобага айлантирар, ҳар томонга ажал уруғини сочарди. Даҳшатга тушган санамлару жами жонзотлар зада бўлишиб, бу ердан узок-узокларга қочардилар. Мана, қутурган Пифон баҳайбат гавдасини ростлади ва мудҳиш комини очиб, Аполлонни ютишга шайланди. Шунда Аполлон қўлидаги кумуш камоннинг чилласи³ даранглайдию мўлжалга бехато тегувчи олтин ўқ ҳавода яшиндек яраклайди, бу ўқдан сўнг орқама-орқа иккинчи, учинчи ўқ учади; Аполлоннинг ўқлари аждар устига ёмғирдек ёғилади ва, ниҳоят, унинг жони узилиб, ер тишлайди. Шунда диловар Аполлоннинг тантанавор зафар кўшиғи (пэан) баралла янграйди ва бу кўшиққа тангри илкидаги кифаранинг олтин торлари жўр бўлади. Пифон устидан ғалаба қозонган Аполлон бу махлуқнинг жасадини муқаддас Дельфа жойлашган ерга кўмиб ташлайди ва ўз падари Зевс иродасини бандаларга ғойибдан хабар қилиб туриш учун бу шаҳарда муқаддас ибодатгоҳ ва башоратгоҳ барпо этади.

---

¹ Рус тилида кўплик сон билан ифодаланган жойларнинг номлари (масалан, Дельфы, Афины ва б.) талаффузга қулай бўлиши учун ўзбек тилида бирлик сонда, женский родда ёзилди (масалан, Дельфа, Афина, Фива ва б. – *таржимон*).

² *Кифара* – Қадимги Юнонистонда торли мусиқа асбоби; у кўп жиҳатдан лирага ўхшаб кетса ҳам, ҳажман ундан кенгроқ ва калтароқ. Кифаранинг акустик хусусияти лирадан сифатлироқ, унинг торлари кўпроқ ва жаранглаш қобилияти зўрроқ. Созанда унинг торларини бармоқлари билан ёхуд плектор (яъни, махсус чўп) билан чалган.

³ Камоннинг чилласи – камоннинг ипи.

Бир кун Аполлон юксак қоя чўққисида турганида, олис денгизда критлик баҳрийлар кемасини кўриб қолади. У юнус балиққа айланиб, мовий денгизга шўнғийди ва зумда кемага етиб олиб, денгиз тўлкинлари орасидан чароғон юлдуз бўлиб отилиб чиқади-да, кема куйруғига инади. Сўнг у кемани Криса шаҳрининг бандаргоҳи томон бошлайди, Крит баҳрийларини ҳосилдор далалардан олиб ўтиб, Дельфага олиб келади. Бу ерда улар Аполлон ибодатгоҳининг илк коҳинларига айланадилар.

ДАФНА

Овидийнинг «Метаморфозалар» достони бўйича баён қилинади

Мунаввар худо Аполлон ҳам ғам-андух нималигини билган. У Пифонни маҳв этганидан кейин сал вақт ўтар-ўтмас қайғуга ботади. Мудҳиш махлуқ жасади тепасида ўз ғалабасидан мағрурланиб турганида, ёнида олтин камонининг чилласини тортиб ўзини нишонга олаётган севги илоҳи Эротни кўриб қолади. Шунда Аполлон унга кулиб туриб дейди:

– Сенга не ҳожат бундай даҳшатли курол, о болакай? Маҳвор олтин ўқларни нишонга отишни менга кўйиб бер, ана, ҳозир ҳам ўқ отиб Пифонни ер тишлатдим. Мендек новакандоз тангрига тенг келиш йўл бўлсин сенга!

Бу гапдан кўнгли ранжиган Эрот Аполлонга шундай жавоб қилади:

– О Феб-Аполлон, тўғри, сенинг ўқларинг нишонга бехато уради, илло менинг ўқим сенга ҳам шикаст етказгай.

Эрот шундай деб, олтин қанотларини қоқадия кўз очиб-юмгунча сарбаланд Парнасинг чўққисига учиб чиқади. Ўша ерда у садоғидан иккита ўқ олади ва муҳаббат туйғусини уйғотувчи биринчи ўқ билан Аполлоннинг юрагини жароҳатлайди; севгини маҳв этувчи иккинчи ўқ билан эса, дарё худоси Пенейнинг қизи санам Дафнанинг юрагини нишонга олади.

Аполлон кунларнинг бирида соҳибжамол Дафнани учратиб, уни астойдил севиб қолади. Лекин Дафна заркокил Аполлонни кўргани ҳамоно худди ёв қувгандек қоча бошлайди: чунки Эрот муҳаббатни маҳв этувчи иккинчи ўқи билан шу санамнинг қалбини жароҳатлаган эди-да. Кумушкамон тангри санам орқасидан югуради.

– Тўхта, эй соҳибжамол санам, – деб ҳайқиради Аполлон, – нечун менадан худди бўри қувган кўзичокдек кочмоқдасан? Ахир мен ғаним эмасман-ку! Қара, оёқларингни тиканлар тилиб конатиб юборди. О, сабр қил, бир дам тўхта! Ахир мен хашаки бир подачи эмас, балки чақмоқдор Зевсинг ўғли – Аполлон бўламан.

Лекин соҳибжамол эшитиб, яна-да тезроқ қочиб борарди. Аполлон ҳам унинг ортидан елдек учиб бораверди. Мана, у санамга етай деб қолди. Ҳозир қувиб етади! Дафна Аполлоннинг нафас олишини эшитади. Шунда мажоли қуриб холи танг бўлган Дафна ўз падари Пенейга илтижо қила бошлайди:

– Эй падарим, менга кўмак бер! Эй Замин, тезроқ ёрилу мени ютиб юбор! О, мени бу хуснимдан жудо этинглар, у менга фақат азобу укубат келтирмоқда!

Дафна шу сўзларни айтиб бўлиши билан жони вужудини тарк этади. Нафис баданини дағал пўстлоқ қоплайди, сочи япроқларга, илтижо билан кўкка кўтарган қўллари дафна дарахтининг шохларига айланади. Аполлон бу дафна қаршисида узоқ вақт лол бўлиб туриб қолади ва, ниҳоят, ғамгинлик билан шундай дейди:

– Истайманки, сенинг яшил навдаларингдан ўрилган гултож ҳамиша менинг бошимни безасин, япроқларинг бундан буён кифарам билан садоғимга зеб бўлсин. О, дафна, навдаларинг ҳеч қачон сўлмасин! Сен ҳамиша ям-яшил бўлиб туравер!

Дафна эса Аполлоннинг бу гапига жавобан қуюқ навдаларини оҳишта шитирлатди ва гўё, маъқул, демокчи бўлгандек, яшил бошини оҳишта эгди.

АПОЛЛОН АДМЕТ ҲУЗУРИДА

Аполлон аждар Пифоннинг қонини тўкиб қилган гуноҳидан пок-ланиши керак эди. Ахир унинг ўзи ҳам қотиллик қилган одамларни гуноҳидан поклайди-ку. Шунга кўра, у Зевснинг қарорига биноан Фессалияга, бағоят ажойиб ва олийҳиммат шоҳ Адмет ҳузурига равона бўлади. У ерда Аполлон шоҳнинг подасини боқиб, ўз гуноҳини ювади. Аполлон ўтлоқда ўтириб қамиш най ёки олтин кифарасини чалганида, ваҳший ҳайвонлар ажиб наволарга ром бўлиб, қуюқ ўрмондан чиқиб кела бошлардилар. Қоплонлару бадқаҳр шерлар қорамол подаси орасида бамайлихотир айланиб юрардилар. Буғулару кийиклар най навосидан сармаст бўлиб, чор томондан елиб келаварардилар. Ҳаммаёқда осойишталик, шодмонлик ҳукм сурар эди. Адметнинг хонадонига қут-барака, бахт-саодат кириб келарди; ҳеч ким ўз боғлари, экинзорларидан Адметчалик мўл-кўл ҳосил ололмасди. Бутун Фессалияда энг яхши йилқилар, қорамоллар шоҳ Адметда эди. Буларнинг ҳаммасини унга зулфизар тангри Аполлон инъом этган эди. Булардан ташқари, Аполлон Адметни Йолк шоҳи Пелийнинг қизи Алкестага уйлантиради. Алкестанинг отаси, қизимни шер билан айиқни жангаробага қўша олган азаматга турмушга бераман, деб ваъда

қилган эди. Шунинг учун, Аполлон ўз суюкли бандаси Адметга беназир қувва ато этади, оқибат у Пелийнинг топшириғини бажаришга муваффақ бўлади. Аполлон Адмет ҳузурида саккиз йил хизмат қилиб, сўнг яна Дельфага қайтиб келади.

Аполлон баҳор ва ёзни Дельфада ўтказарди. Куз келиб гуллар сўлиши, дарахт япроқлари сарғайиши билан, яъни Парнас чўққисини оппоқ қорга бурковчи аёзли қиш яқинлаша бошлаши билан Аполлон оққушлар кўшилган аробасига чиқиб, қиш нималигини билмайдиган ҳипербореялар мамлакатига учиб кетарди. Бутун қишни у ўша ерда ўтказарди. Лекин баҳор келиб, Дельфада ҳаммаёқ кўкаламзор бўлиши, барқ уриб очилган гуллар бутун Криса водийсини турфа ранг гиламдек қоплаши билан, зулфизар Аполлон чақмоқдор Зевснинг иродасини бандаларга башорат қилмоқ учун оққушлар кўшилган аробада яна Дельфага қайтарди. Шунда Аполлоннинг ҳипербореялар юртидан қайтишини бутун эл байрам қиларди. Кумушкамон тангри бутун баҳор ва бутун ёз Дельфада яшар, шунингдек, ўз ватани Делос оролига ҳам борарди – зеро, бу ерда ҳам унинг шарафига ғоят мухташам ибодатхона қурилган эди.

АПОЛЛОН ВА МУЗАЛАР

Баҳор ва ёз ойларида Ҳеликон тоғининг қуюқ ўрмон билан қопланган ва муқаддас Ҳиппокрена чашмаси мафтункор жилдираб оқиб турган ёнбағрида, шунингдек, юксак Парназдаги суви зилол Касталья булоғи бўйида Аполлон тўққиз нафар муза билан давра қуриб, ўйин-кулги қиларди. Зевс билан хотира маъбудаси Мнемосинанинг қизлари бўлмиш бу навнихол дилбар музалар Аполлоннинг доимий ҳамроҳлари эди. Аполлон бу музаларга бошчилик қилиб, олтин кифараси билан уларнинг хушовоз кўшиғига жўр бўларди. Бошига дафна навдаларидан тўқилган гултож кийган Аполлон музалар гуруҳи олдида виқор билан кетиб бораркан, унга эпик дostonлар музаси – Каллиопа, назм музаси – Эвтерпа, ишқий кўшиқлар музаси – Эрато, фожиалар музаси – Мельпомена, комедия музаси – Талия, рақслар музаси – Терпсихора, тарих музаси – Клио, илми нуҷум (астрономия) музаси – Урания ҳамда муқаддас ҳимнлар (мадҳиялар) музаси – Полиҳимниялар эргашадилар. Уларнинг жўровоз кўшиғи тантанавор янграйди, шунда бутун борлик бу илоҳий кўшиққа маҳлиё бўлиб кулоқ солади.

Аполлон музаларни бошлаб Олимпга чиқиб, бу санъат маъбудалари хонишига унинг кифараси жўр бўлганда барча тангрилар музаларнинг кўшиғига маҳлиё бўлиб лол қоладилар. Арес қонли жанглар суронини унутади, булутқувар Зевс илкида чақмоқлар чақилмайди, тангрилар ни-

зою нифокларини кўнгилларидан чиқарадилар – Олимпда тинчлик-то-тувлик ҳукм сура бошлайди. Ҳаттоки, Зевс бургутининг даҳшатли овози ҳам тинади: у маҳобатли қанотларини тушириб, ўткир кўзларини юмганча Зевс асоси бошига кўниб, пинакка кетади. Мана шу теран сукунат кўйнида Аполлон олтин торларни шўх-шўх черта бошлайди, шунда тангриларнинг базмгоҳида гўзал музалар ҳаммаёқни мунаввар қилиб, кўшиқ айтиб рақсга тушадилар. Бу қувноқ даврага ҳамма: музалару хариталар, мангу навнихол Афродита, ҳаттоки, Арес билан Ҳермеслар ҳам кирадилар, давра рақсини эса, Аполлоннинг соҳибжамол синглиси муаззама Артемида бошлаб беради. Тангрилар офтобнинг заррин шуъласига ғарқ бўлиб, Аполлоннинг хушовоз кифараси садоси остида рақс тушадилар.

АЛОЭЙНИНГ ЎФИЛЛАРИ

Чўнгмерган Аполлон аччиғланган пайтда жуда даҳшатли, олтин ўқлари ғоят бешафқат бўлиб кетади. Кўп одамларнинг бошига етган Алоэйннинг ўғиллари – бекиёс қуввалари билан керилган ва ҳеч кимга итоат этишни хоҳламаган От билан Эфиальт ҳам Аполлоннинг ўқларидан маҳв бўлганлар. Бу ўғлонлар гўдаклик чоғларидаёқ баҳайбат гавдалари, ғайритаъриф кучларию қиёси йўқ жасоратлари билан довруқ қозонганлар. Бу ака-ука, ҳаттоки, Олимпдаги тангриларга ҳам таҳдид қила бошлаганлар:

– Ҳали биз балоғат ёшига етиб, ғайритабiiй қуввага тўлиқ эга бўлайлик, ўшанда кўрасиз... Биз Олимп, Пелион билан Осса тоғларини устма-уст кўйиб, осмонга чиқамиз-да, сизлардан, эй олимпликлар, Ҳера билан Артемидани ўғирлаб тушамиз.

Алоэйннинг бевош ўғиллари олимплик тангриларга шундай пўписа қилганлар. Улар сўзларининг устидан чиқишлари ҳам мумкин эди. Ахир даҳшатли уруш худоси Аресни занжирбанд этиб мис зиндонга ташлаган шу От билан Эфиальт эди-да (ўттиз ой азоб чекиб, силласи қуриган Аресни зиндондан абжир Ҳермес ўғирлаб чиққан эди). От билан Эфиальт ана шундай беназир қувва соҳибии эдилар. Аполлон уларнинг бу таҳдидидан дарғазаб бўлади. У кумуш камонининг чилласини таранг тортади, камондан отилган ўқлар ҳавода чакмоқдек паррон этиб бориб, От билан Эфиальтни ер тишлатади.

МАРСИЙ

Аполлон фригиялик сатир Марсийни ҳам қаттиқ жазолаган, зеро, у, яъни Марсий, мусиқа чалишда Аполлон билан беллашишга журъат этган. Бундай густохлик Аполлоннинг аччигини келтиради. Кунларнинг бирида Марсий Фригия далаларида тентираб юрганида, қамишдан ясалган бир най топиб олади. Уни маъбуда Афина кашф этиб чалиб юргану, чалганида гўзал жамоли хунуклаша бошлаганини пайқаб, ташлаб юборган ва шундай сўзлар билан найга лаънатлар ўқиган эди:

– Кимки шу найни ердан кўтарса, бешафқат жазога мустаҳиқ бўлсин.

Афинанинг бу каломидан беҳабар Марсий найни ердан кўтаради ва орадан хиёл вақт ўтмай уни шундай зўр маҳорат билан чала бошлайдики, бу одмигина мусиқа асбобидан чиққан навони ҳамма маҳлиё бўлиб эшитади. Бундан Марсий мағрурланиб кетади ва мусиқа ҳомийси тангри Аполлонни машшоқлик бобида ўзи билан беллашувга даъват этади.

Аполлон бу мунозарага дафнадан гултож тақиб, эгнига серҳашам узун жубба кийиб, кўлида олтин кифараси билан келади.

Ахир ўзингиз ўйлаб кўринг, кимсан, музалар сардори Аполлоннинг кўлидаги олтин кифарадан чиқаётган ғаройиб мусиқа оҳангига ўрмон ва далалар фуқароси бўлмиш Марсий чалган одмигина қамиш найнинг навоси ҳеч замонда тенг кела олармиди! Турган гапки, Аполлон ғолиб чиқади. Тангри билан беллашишга журъат этган Марсийдан қаҳри қайнаган Аполлон бу бадбахтни кўлидан осиб, тириклайин терисини шилишга амр этади. Марсий густохлик қилгани учун шундай қаттиқ жазоланган эди. Кейин Марсийнинг терисини Фригиядаги ғорга осиб қўйишган. Дейдиларки, шамол қамиш най навосини шу ғорга учириб келганида, Марсийнинг териси худди рақсга тушмоқчи бўлгандек ҳаракатга келармиш, лекин кифаранинг улуғвор садоси эшитилганда қилт этмай қолармиш.

АСКЛЕПИЙ «ЭСКУЛАП»

Аполлон нафақат қасоскор, нафақат ўзининг олтин ўқлари билан фоний бандаларни маҳв қилади – яна у беморлар дардига шифо ҳам беради. Унинг ўғли Асклепий – табиблар ва табобат санъати худоси. До-нишманд кентавр Хирон Асклепийни Пелион тоғи ёнбағирларида тарбиялаб ўстирган. Асклепий Хироннинг сабоғини олиб шундай ўткир табиб бўладики, бора-бора маҳорат бобида у ўз устозидан ҳам ўтиб кетади. Асклепий нафақат бетобларни муолажа қилар, ҳаттоки, ўлганларни ҳам тирилтирар эди. У мана шу фаолияти билан ўликлар салтанатининг сул-

тони Аидни ҳамда чакмоқдор Зевсни қаттиқ ранжитади, зеро, у Зевс ер юзида жорий қилган қонун ва тартибни бузган эди. Оқибат, дарғазаб Зевс чакмоқ отиб Асклепийни маҳв этади. Лекин одамлар Аполлоннинг ўғлини шифокор тангри деб қадрлашади ва унга сиғинишади. Улар Асклепий шарафига жуда кўп ибодатгоҳлар тиклайдилар. Бу ибодатгоҳлар орасида энг машхури Эпидаврда.

Тангри Аполлонни бутун Юнонистонда бирдай иззат-икром қиладилар. Юнонлар унга зиё тангриси, қон тўккан одамни гуноҳдан покловчи, Зевс амрини башорат қилувчи, бандаларни жазоловчи, дардга йўлиқтирувчи ва дарддан фориғ қилувчи тангри сифатида сиғинишган. Ёшлар уни ўз пушти-паноҳи сифатида қадрлашган. Аполлон – денгиз сафаригади кемалар ҳомийси, у янги мустамлакалар ва шаҳарлар барпо этишда одамларга мададкор. Аполлон ҳаммадан ҳам кўпроқ мусаввирлар, шоирлар, хонандаю созандаларга ҳомийлик қилади.

АРТЕМИДА

Мангу бокира маъбуда Артемида Делос оролида зулфизар акаси Аполлон билан бир вақтда дунёга келади. Ака-сингил бир-бирини жуда самимий меҳр билан севади. Улар ўз оналари Латонани ҳам жондан ортиқ яхши кўрадилар.

Артемида рўйи заминдаги барча жониворларга, ўрмону далаларда ўсувчи жамики ўсимликларга ғамхўрлик қилади. Шунингдек, у одамлар, уй ҳайвонлари, даррандаларни ҳам ўз ҳимоятига олган. У кўзи ёриётган аёлларнинг дардини енгиллаштиради, никоҳларга раҳнамолик қилади, дуои хайрлар айтиб, гиёҳлар, гуллар ва дов-дарахтни ўстиради. Юнон аёллари саодатли никоҳ ато этувчи, дардларга шифо берувчи Артемида шарафига бебаҳо қурбонликлар қилишади.

Елкасига камон билан садоқ осиб олган, қўлида найза тутган, нақ чароғон кундек гўзал Артемида соя-салқин ўрмонларда, куёш нурига ғарқ бўлган дала-даштларда гул-гул очилиб, ов қилиб юради. Унинг нишонга беҳато тегадиган ўқларидан на хурконғич бугу, на кўрқоқ оху, на кутурган қобон қочиб қутула олади. Артемида ортидан унинг ҳамроҳлари – нимфалар эргашиб юрадилар. Тоғу тошда мудом кувноқ ханда, қийқириқлар, итлар ҳуриши янграйди. Маъбуда шикордан чарчаган чоғларида, санамлар билан биргаликда Дельфага, суюкли оғаси чўнгмерган Аполлон хузурига ошиқади. Бу ерда у Аполлоннинг олтин кифараси садоси остида музалар ва санамлар билан давра кўшиғини куйлаб рақсга тушади. Артемида барча санаму музалардан дилбарроқ, бўйи ҳам улардан бир қарич баланд. Артемида ям-яшил буталар панасидаги салқин ғорларда, фоний бандалар

нигоҳидан четда ҳордиқ чиқаришни хуш кўради. Унинг тинчини бузган одамзоднинг шўри курийди. Фива шоҳи Кадмнинг қизи Автоноянинг ўғли навқирон Актеон шу зайлда ҳалок бўлган эди.

АКТЕОН

Овидийнинг «Метаморфозалар» достони бўйича баён қилинади

Кунлардан бир кун Актеон ўз дўстлари билан Киферон ўрмонларида ов қиларди. Чошгоҳга бориб кун чўғдек қизиб кетади. Толиққан овчилар куюқ ўрмон ичига кириб, дам олгани манзил курадилар, навқирон Актеон эса, салқинроқ жой қидириб нари кетади. У юриб-юриб ям-яшил чаманзор бир водийга бориб қолади – бу маъбуда Артемидага назр қилинган Гаргафия водийси эди. Бу ерда чинорлар, доимо кўм-кўк арчалар, оққарағайлар гуркираб ўсарди; хушқад сарв дарахтлари кўк найзалардек осмонга бўй чўзган, ям-яшил ўтлоқларда турфа ранг чечаклар товланарди. Бу водийдан зилол ирмоқ жилдираб оқиб ўтарди. Ҳаммаёқда сокинлик, ҳаловат, хузурбахш салқинлик ҳукм сураб эди. Актеон тоғнинг тик ёнбағрида кўм-кўк чирмовиқларга бурканган ажойиб ғорни кўриб қолади. Бу ғор Артемида учун ҳордиқгоҳ вазифасини ўташидан беҳабар, у томон чиқа бошлайди.

Бу пайт Артемида эндигина ғорга кириб келган, камони билан ўқларини санамлардан бирига топшириб, чўмилишга шайланаётган эди. Санамлар маъбуданинг шиппақларини ечиб, сочини турмаклашиб, муздек сув келтиргани жилға бўйига йўл олмоқчи бўлиб туришганда, бирдан ғор бўсағасида Актеон пайдо бўлади. Санамлар ғорга кириб келаётган Актеонни кўриб қаттиқ чинқириб юборишади. Улар Артемидани фоний банда нигоҳидан пана қилиш учун ўз соҳибаларини қуршаб оладилар. Уфқдан бош кўтариб чиқаётган қуёш самодаги булутларга олов янглиғ қирмизи ранг бахш этганидек, маъбуданинг икки юзи ғазабдан лоладек қизариб кетади, кўзларида қаҳрли учкунлар порлайди, бундан бир хуснига ўн хусн кўшилади. Актеон Артемиданинг оромини бузган эди. Бундан қаттиқ ғазабланган маъбуда бахти қаро йигитни буғуга айлантириб қўяди.

Шунда Актеоннинг бошидан тарвақайлаган шох ўсиб чиқади. Оёқ-қўллари буғунинг оёқларига айланади. Бўйни узаяди, кулоқлари тиккайиб чўзилади, бутун баданини хол-хол тук қоплайди. Бу ўзгаришни кўриб хуркиб кетган буғу шаталок отиб қоча бошлайди, чунки у ариқдаги сувда ўз аксини кўрган эди. У: «О, шўрим куриди!» – деб қичқирмоқчи бўлади, лекин бир сўз ҳам айта олмайди. Унинг кўзларидан, яъни буғунинг кўзларидан дув-дув ёш оқади. Унда инсонга хос хусусиятлардан фақат

ақл-идрок сақланиб қолган эди. Энди нима қилсин? Бошини қаёққа урсин?

Актеоннинг този итлари буғу исини олишади, улар ўз эгаларини танимай, жон-жаҳдлари билан ҳурганча орқасидан кува бошлайдилар. Шунда бу гўзал буғу айри шохларини орқасига қайтариб, Киферон водийсидаги сойликлардан, тоғу тошлардан, ўрмонлардан, зироатзор далалардан ми-соли шамол югуриб ўта бошлайди, този итлар эса унинг ортидан изма-из қувиб бораверадилар. Мана, итлар унга етиб қолаёздилар, ана, етиб ҳам олдилар, ўткир тишларини буғуга айланган бадбахт Актеоннинг баданига гарчча ботирдилар. Шўрлик Актеон: «О, вафодорларим, раҳм қилинглар! Ахир мен соҳибингиз Актеонман!» – деб чинқирмоқчи бўлади, лекин буғунинг оғзидан инсон овозига ўхшаб кетувчи инграш эшитилади, холос. Буғу – Актеон чўк тушади. Унинг кўзларида ҳасрат, даҳшат ва илтижо акс этади. Унинг ўлиши муқаррар: дарғазаб итлар бечоранинг вужудини тилка-тилка қила бошлайдилар.

Бунинг устига етиб келган Актеоннинг ўртоқлари, бундай самарали овни Актеон кўрмай қолганидан таассуф қиладилар. Този итлар ажойиб бир буғуни тутган эдилар. Лекин Актеоннинг ўртоқлари бу буғу аслида ким эканлигини билмас эдилар. Маъбуда Артемиданинг оромини бузган, Зевс билан Латона қизининг илоҳий жамолини кўришга мушарраф бўлган ягона фоний банда – Актеон шундай нобуд бўлган эди.

АФИНА-ПАЛЛАДА

АФИНАНИНГ ТУҒИЛИШИ

Маъбуда Афина-Палладани Зевснинг ўзи тукқанди. Чақмоқдор Зевс зеҳн маъбудаси Метиснинг икки фарзанд кўришидан хабардор эди: Метис Афина исмли киз билан ғайритабиий ақл ва фавкулодда қувва соҳиби бўлган ўғил туғиши керак эди. Қисмат маъбудалари – мойралар, Метисдан туғиладиган ўғил сени тахтдан ағдариб, бутун дунёга ҳукмрон бўлади, деб Зевсга сирни очиб кўядилар. Зевс қўрқиб кетади. У мойралар каромат қилган машъум тақдирга чап бериш ниятида, маъбуда Метисни ширин сўзлар билан аллалаб ухлатади-да, қорнидаги ҳомиласи билан бирга ютиб юборади. Орадан бир оз вақт ўтгач, Зевснинг боши чидаб бўлмайдиган даражада қаттиқ оғрий бошлайди. Шунда у ўғли Ҳефестни чақириб, бошини ёриб икки паллага айиришни амр этади. Ҳефест кўлига болта олиб Зевснинг бошига кучининг борича зарб билан уриб, уни икки паллага ажратади. Шунда чақмоқдорнинг бошидан иқтидорли жангчи, маъбуда Афина-Паллада чиқиб келади. У бошдан-оёқ қуролланган ҳолда, яъни бошида обдор дубулға, илкида найза ва қалқон билан олимпик тангрилар кўзи ол-

дида намоён бўлиб, ҳаммаларини ҳайрон қолдиради. Афина яшин янглиг яракловчи найзасини даҳшатли силкитади. Унинг жанговар наъраси осмони фалакнинг энг нариги чеккаларигача эшитилади ва Олимп тоғини энг теран тубигача ларзага келтиради. Афинанинг кўк кўзларида илоҳий донишмандлик зиёси порлар, вужуди ғоят ажиб ва кудратли латофат билан йўғрилган эди. Шунда тангрилар ўз падари Зевснинг бошидан туғилган бу ардоқли кизга – шаҳарлар ҳомийси, донишмандлик ва илм маъбудаси, энгилмас жангчи Афина-Палладага ҳамду санолар айтишади.

Афина Юнонистон қаҳрамонларига паноҳгоҳлик қилади, уларга доно маслаҳатлар беради, хавф-хатар пайтида ёрдам кўрсатади. У шаҳарлар, қалъалар ва уларнинг деворларини муҳофаза қилади. Юнон кизлари эса Афинани чеварларга ҳомийлик қилгани учун кўпроқ эъзозлайдилар. Кашта тўқиш санъати бобида на фоний аёллар, на маъбудалардан биронтаси Афинанинг олдига туша олади. Паллада билан бу борада беллашиш қанчалик хавfli эканини Афинадан устун бўлмоқчи бўлган Арахнанинг машъум қисмати яққол исботлаб беради.

АРАХНА

Овидийнинг «Метаморфозалар» достони бўйича баён қилинади

Идмонинг қизи Арахна ўзининг чеварлиги билан бутун Лидияга машҳур бўлган эди. Кўпинча унинг ишини томоша қилгани Тмол тоғининг ёнбағридан ва Пактол дарёсининг заркум соҳилидан санамлар келишарди. Арахна тумансимон ишлардан ҳаво янглиғ ҳарир матолар тўқирди. У, мато тўқишда ҳеч ким менга тенг кела олмайди, деб мақтанарди. Бир куни у, ҳатто, шундай деб юборади:

– Мен билан мусобақалашгани Афина-Палладанинг ўзи келақолсин! У ҳам мендек яхши тўқий олмайди!

Мана, маъбуда Афина сочлари оппоқ оқариб, қадди дол бўлиб қолган кампир қиёфасида Арахна олдига келади ва шундай дейди:

– О Арахна, кексалик наинки кўнгилсизлик, айни пайтда, кўп яшаган кўп билади ҳам. Маслаҳатимга қулоқ ос: сен ўз хунаринг билан фоний бандалардангина ўзишга ҳаракат қил. Илло маъбуда билан зинҳор тортишма. Афинага мутелик билан сизгиниб, густоҳ сўзларинг учун унга тавба қил. Маъбуда сидкидилдан сиғинганларнинг гуноҳидан ўтади.

Арахна йигириб турган нафис ипни қўлидан тушириб юбориб, кўзларини чакчайтирганча кампирга шартта шундай дейди:

– Сен, кампир, нодон экансан. Бунақа насиҳатларингни келинларинг билан қизларингга қил, мени ўз ҳолимга қўй. Мен ўзим ўзимга маслаҳат бера оламан. Айтган гапимдан қайтмайман. Хўш, нега Афина келмаяпти, нега у мен билан мусобақалашидан ўзини олиб қочаяпти?

– Мен шу ердман, Арахна! – дейди шунда маъбуда ўз киёфасига кириб.

Шунда санамлару Лидия аёллари Зевснинг бу ардоқли қизига эгилиб таъзим қилишиб, унга ҳамду сано айтишади. Ёлғиз Арахнагина сукутга толади. Афинанинг чехраси ғазабдан чўғдек қизаради. Чунки Арахна ҳамон ўз сўзида қатъий туриб, Афина билан мусобақалашишни хоҳларди. У фалокат ёқасида турганини сезмасди.

Баҳс бошланди. Паллада ўзининг уртуғига турфа ранг ришталар билан Афинадаги маҳобатли Акрополь тасвирини туширди ҳамда Аттикага ҳукмронлик қилиш учун Посейдон билан олиб борган мубоҳасасини тасвирлади. Бу баҳсга ўн икки тангри, шу жумладан маъбуданинг падари Зевс ҳам, ҳакамлик қилишган эди. Посейдон ўзининг шохдор асосини бир қояга санчган, шунда қакраб ётган қоядан шўр чашма қайнаб чиқа бошлаган эди. Бошига дубулға, эгнига совут кийиб, Горгона калласининг тасвири туширилган қалқон билан қуролланган Афина эса, қўлидаги найзасини силкитиб, заминга чуқур ботирган. Шунда ердан муқаддас зайтун дарахти ўсиб чиққан эди. Тангрилар маъбуданинг бу тухфасини Аттика аҳли учун кадрлироқ деб топиб, совринни Афинага берган эдилар¹. Маъбуда уртукнинг четларида итоатсиз бандаларни худолар қандай жазолашини тасвирлайди ва гир айланасига зайтун баргларида ўрилган гулчамбар расмини тўқийди. Арахна эса, ўз уртуғида тангрилар ҳаётидан шундай бир манзарани акс эттирадики, бу манзарада тангрилар ожиз, инсоний ҳиссиётларга берилган ҳолда тасвирланади. Бу тасвирнинг гир айланасига Арахна печак билан қўшиб ўрилган гуллар тасвирини тикади. Арахнанинг иши ғоятда баркамол бўлиб, нафосатда Афинанинг ишидан қолишмасди, лекин Арахна тиккан тасвирларда тангриларга беҳурматлик ҳисси яққол кўзга ташланиб турарди. Бу ҳолдан ғазабланган Афина Арахнанинг ишини йиртиб ташлайди ва моки билан Арахнани уради. Бу шармандаликка чидай олмаган бадбахт Арахна арқон эшиб, ундан сиртмоқ қилиб ўзини осади. Лекин Афина Арахнани сиртмоқдан озод қилиб, унга шундай дейди:

– Яшайвер, итоатсиз. Лекин тоабат муаллақ осилиб, тинимсиз тўқиш билан машғул бўлгайсан, бу жазо келгуси авлодларингнинг ҳам бошига тушади.

Шу сўзларни айтиб, Афина Арахнага сеҳрли гиёҳ шарбатини пуркайди, Арахнанинг вужуди шу заҳоти ғужанак бўлиб, қалин сочи битта қолмай тўкилади-ю, ўргимчакка айланиб қолади. Шундан бери ўргимчак – Арахна ўз уясида муаллақ осилганча мудом тўқиш билан машғул.

---

¹ Афина билан Посейдоннинг баҳси юнон ҳайкалтароши Фидий (милоддан аввалги V аср) томонидан Афина шаҳридаги Парфенон ибодатхонасининг пештоқида акс эттирилган; бу пештоқ ҳозир ҳам анча бузилган ҳолда сақланиб қолган.

Зевс билан Майянинг ўғли, тангрилар элчиси Ҳермес Аркадия вилоятининг Киллена тоғидаги ғорда дунёга келади. Кўлига кацудей¹ – асо ушлаб, оёғига қанотли кафш кийган бу худо Олимпдан дунёнинг энг чекка сарҳадига хаёл тезлигида учиб бора олади. Ҳермес йўллари муҳофаза қилади, шу боис Қадимги Юнонистонда чорраҳаларда, уй бўсағаларида унга бағишланган ҳермалар² ўрнатилар эди.

У сафардаги одамларни ўз паноҳига олади ва одамлар қазо қилганида уларнинг руҳини сўнги манзилга – Аиднинг андуҳли салтанатига кузатиб кўяди. Ҳермес ўзининг сеҳрли асоси билан бандаларнинг кўзини юмиб, уларни уйқу оғушига ғарқ этади. Ҳермес – йўллар ва йўловчиларнинг ҳомийси, тижорат тангриси. У тижорат аҳлига даромад, одамларга бойлик ато этади. Ҳермес ўлчовларни, рақамларни, алифбони кашф этган ва буларнинг барини одамларга ўргатган. Айти пайтда, у фасихлик (сўзамоллик), шу билан бирга, удабуронлик ва фирибгарлик тангриси ҳамдир. Эпчиллик, айёрлик ва, ҳатто, ўғрилиқда ҳеч ким унинг олдига туша олмайди. Бу тангри ҳазил-ҳазил билан Зевснинг салтанат асосини, Посейдоннинг шохдор асосини, Аполлоннинг олтин ўқлари билан камонини, Ареснинг шамширини ўғирлаб кўйган эди.

ҲЕРМЕСНИНГ АПОЛЛОН СИГИРЛАРИНИ ЎҒИРЛАШИ

Ҳермес Киллена ғорида ёруғ дунёга келгани ҳамоно биринчи найрангини рўёбга чиқармоқчи, яъни кумушкамон Аполлоннинг сигирларини ўғирламоқчи бўлади; бу пайт Аполлон Македониянинг Пиэрия водийсида пода боқиб юрарди. Гўдак Ҳермес онасига сездирмай, охиста йўргакни ечиб, оёқ учида ғор оғзига боради. Бу ерда у бир тошбақани кўриб қолади-ю дарҳол тутиб олиб, унинг косаси ва уч дона навдадан дунёда биринчи лира (соз)ни ясайди-да, унга хушнаво торлар тортади. Сўнг Ҳермес яна ғорга қайтиб кириб, лирани ўз бешигига яширади ва ташқарига қайтиб чиқиб, Пиэрия ёққа шамолдек учади. У ерда Аполлоннинг подасидан ўн бешта сигирни ўғирлаб, изни йўқотиш мақсадида, ҳар бир сигирнинг оёғига қамиш ва шохлар боғлайди-да, ҳаммасини Пелопоннес томонга жадал ҳайдаб кетади. Ҳермес кечкурун қош қорайганда сигирларни Бестиядан ҳайдаб ўтаётганида, ўз боғида ишлаётган бир чолни кўриб қолади.

¹ *Кацудей* – Ҳермес (римликларда Меркурий) тутиб юрадиган асо; ривоятларда айтилишича, бу мўъжизакор асога иккита илон чирмашган экан.

² *Ҳермалар* – тўрт киррали тош устунлар; бу устунларнинг тепа қисми йўнилиб, Ҳермес калласининг ҳайкали ишланган.

– Манави сигирлардан бирини ўзинга ол-у, – дейди унга Ҳермес, – бу ердан пода ҳайдаб ўтганимни ҳеч кимга айтма.

Бундай саховатли совғадан севиниб кетган чол бу ҳақда ҳеч кимга чурк этиб оғиз очмасликка сўз беради. Ҳермес йўлида давом этади. Лекин у сал нарироққа боргач, чолнинг берган ваъдасига қандай амал қилишини текшириб кўрмоқчи бўлади. У сигирларни ўрмон ичига яшириб, ўз киёфасини ўзгартиради-да, қариянинг олдига қайтиб келиб, ундан сўрайди:

– Айт-чи, бу ердан бир бола бир тўда сигир ҳайдаб ўтмадими? Агар ўша сигирларни қай томонга ҳайдаб кетганини айтсанг, сенга бир буқа билан бир сигир бераман.

Яна бир буқа билан сигирни қўлдан чиқаришни хоҳламаган чол кўп тарадудланиб ўтирмай, бояғи бола сигирларни ҳайдаб кетган томонни кўрсатиб беради. Чолнинг бебурдлигидан қаттиқ ғазабланган Ҳермес, бундан буён мангу лол бўлсин ва берган сўзининг устидан чиқиш лозимлигини унутмасин деб, қарияни қояга айлантириб қўяди.

Сўнг у яна сигирлар олдига қайтиб, уларни жадал ҳайдаб кетади. Ниҳоят, Ҳермес подани Пилос оролига олиб келади. Бу ерда у иккита сигирни тангрилар йўлига қурбон қилиб, бу қурбонликнинг изини дарҳол йўқ қилиб ташлайди, қолган сигирларни эса ғорга яширади, яширганда ҳам, уларни ғорга орқаси билан тисартириб киритади: у сигирларни ғорга кирмаган, балки у ердан чиқиб кетгандек қилиб кўрсатмоқчи бўлади.

Ҳермес шуларнинг барини бажариб бўлиб, яна ўз ғорига, онаси Майянинг олдига бамайлихотир қайтиб боради-да, астагина бешигига ётиб, яна йўргагига ўраниб олади.

Ўғлининг ғордан чиқиб кетганлигидан хабар топган Майя унга таъна билан шундай дейди:

– Яхши иш қилмадинг, болам. Нечун Аполлоннинг сигирларини ўғирладинг? Энди у қаттиқ ғазабланади. Ўзинг биласан-ку, Аполлон ғазабга минганида жуда кўркинчли бўлиб кетади.

– Қўрқмайман ўша Аполлондан, – деб жавоб қилади Ҳермес онасига, – ғазабланса ундан нарига. Агар сени ё мени хафа қиладиган бўлса, қасдма-қасдлиққа, Дельфадаги унинг ибодатгоҳига кириб, ҳамма сепояларию олтин-кумушларию либосларини ўмариб кетаман.

Шу аснода Аполлон сигирлари йўқолганини пайқаб қолиб, уларни қидиришга тушган эди. Лекин у сигирларини ҳеч ердан топа олмайди. Сигирлар яшириб қўйилган ғорга эса кирмайди, зеро, қорамолларнинг изи ғорга эмас, ғордан чиққан эди.

Ниҳоят, у узок вақт бесамар қидирувдан кейин Майянинг ғорига кириб келади. Аполлоннинг шарпасини эшитган Ҳермес йўргагига яна ҳам пишиқроқ ўраниб, бешигига биқиниб олади. Аполлон Майянинг ғорига кириб, Ҳермеснинг бешиқда гуноҳсиз гўдакдек бепарво ётганини кўради.

Шунда у, сигирларимни сен ўғирлагансан, деб Ҳермесга таъна қила бошлайди, лекин Ҳермес бу айбни мутлақо бўйнига олмайди.

– Сигирларингни ўғирлашни хаёлимга ҳам келтирганим йўқ, – деб у Аполлонни ишонтирмоқчи бўлади, – улар қаёққа гумдон бўлганини ҳам билмайман.

– Менга қара, ҳей бола! – дейди дарғазаб Аполлон. – Агар сигирларимни қайтариб бермасанг, сени зимистон Тартарга улоқтираман, ана унда на отанг, на онанг кутқара олади сени.

– О, Латонанинг ўғли! – деб жавоб қилади Ҳермес. – Мен сигирларингни кўрганим йўқ, уларнинг қайга кетганини билмайман ҳам, бу ҳақда ҳеч кимдан эшитганим ҳам йўқ. Нима, шундан бошқа қиладиган ишим йўқми – менинг ўз вазифам, ўз ташвишим бор. Менинг фикру зикрим – кўпроқ ухлаш, онамнинг кўкрагини мириқиб эмиш, яна йўрғақларимни шиптир қилмаслик. Йўқ, онт ичиб айтаманки, ҳатто, сигирларингни ўғирлаган ўғрини ҳам кўрганим йўқ.

Аполлон нечоғлиқ аччиқланмасин, барибир, ҳеч нимага эриша олмайди. Ахири у Ҳермесни бешигидан чиқариб олиб, уни Зевс ҳузурига боришга мажбур этади, майли, мубоҳасамизга шу бузург тангри ҳакамлик қилсин, дейди Аполлон. Мана, икки тангри Олимпга чиқишади. Бу ерда Ҳермес гапни чалғитишга, муғамбирлик қилишга қанча уринмасин, барибир, Зевс унга ўғирланган сигирларни Аполлонга қайтариб беришни амр этади.

Ҳермес Аполлонни Олимпдан тўғри Пилос оролига бошлаб боради; у йўл-йўлакай тошбақанинг косасидан ясаган лирасини олиб олади. Пилосга келишгач, у сигирлар яшириб қўйилган жойни кўрсатади. Аполлон сигирларни ғордан ҳайдаб чиқараётганида, Ҳермес ғор олдидаги бир харсангтошга ўтириб олиб, лирасини чала бошлайди. Бу сознинг ғоят ажиб навоси бутун водийда ва денгизнинг кумлоқ соҳилида янграб эшитилади. Ҳайратланиб кетган Аполлон Ҳермес чалаётган лиранинг овозини ҳузур қилиб тинглайди. Бу сознинг садоси уни шу қадар ром қилиб қўядики, натижада кумушкамон тангри Ҳермесга унинг лираси учун ҳамма сигирларини беради. Шундан кейин Ҳермес ўзи учун ҳафтнай¹ кашф этади, бу ҳафтнай Юнонистонда чўпонларнинг энг суюкли созига айланади.

Майя билан Зевснинг чапдаст, уддабурон, худди хаёлдек тез учиб юривчи ажойиб ўғли Ҳермес ўзининг нечоғлиқ муғамбир ва абжир эканлигини гўдақлик чоғидаёқ исботлаган эди. У навқирон йигитлик қудрати рамзи

---

¹ *Ҳафтнай (свирель)* – пуфлаб чалинадиган мусика асбоби. Одатда, у турли узунликдаги еттита камиш найдан таркиб топиб, бу найлар бир-бирига маҳкамланган бўлади.

сифатида ҳам донг таратган. Ҳамма ердаги палестраларда¹ унинг шарафига ҳайкал ўрнатиларди. У навқирон паҳлавонлар худоси. Мусобақадослар курашга тушиш ва тез югуриш олдидан Ҳермесга сиғинишган.

Қадимги Юнонистонда Ҳермесга деярли барча тоифа одамлар: сайёҳлар ҳам, нотиклар ҳам, савдогарлар ҳам, паҳлавонлар ҳам, ҳаттоки, ўғрилар ҳам сиғиниб, ундан мадад сўрашган.

АРЕС, АФРОДИТА, ЭРОТ ВА ҲИМЕНЕЙ

АРЕС

Уруш худоси, бадқаҳр Арес (римликларда Марс) – чакмоқдор Зевс билан Ҳеранинг ўғли. Зевс бу ўғлини қонхўрлиги учун ёмон кўради. Агар ўз ўғли бўлмаганида, уни аллақачон зимистон Тартар қаърига, азоб чекиб ётган титанлар олдига улоқтирган бўлар эди. Жоҳил Ареснинг кўнглини фақат шафқатсиз жанглар қувонтиради. У обдор совутлар кийиб, маҳобатли қалқон кўтариб, силоҳлар жаранги, жанг қилаётганларнинг наъралари, ярадорларнинг нолалари тутиб кетган жанггоҳда ваҳшатли киёфада елиб-югуради. Ўғиллари Деймос (даҳшат) билан Фобос (ваҳший) мудом унга эргашадилар, нифок маъбудаси Эрида билан ажал уруғини сочувчи маъбуда Энью ҳам Ареснинг бу икки ўғлига ҳамиша ҳамроҳдирлар. Жанг қайнайди, гумбурлайди, жангчилар фарёд чекиб, пайдар-пай ер тишлайдилар, лекин Ареснинг завқи ошгандан ошади. У ўзининг мудҳиш шамшири билан бирон сарбозни маҳв қилиб, унинг қайноқ қонини ерга оқизса, шодликдан боши осмонга етади. У ҳеч кимни фарқ қилмай, ўнгу сўлга шамшир солиб, дуч келган одамни маҳв қилаверади.

Арес қаҳҳор, ғазабнок ва сервахшат тангри, аммо унга ҳамма вақт ҳам зафар ёр бўлавермайди. Кўпинча у жанг майдонида Зевснинг жангчи қизи Афина-Паллададан паст келишга мажбур бўлади. Ўз иқтидорига қатъий ишонган Афина мулоҳаза билан иш кўриб, Аресни енгади. Аксар пайт фоний қаҳрамонлар ҳам, алалхусус, уларга Афина-Паллада мадад берган пайтларда, Арес устидан ғалаба қозонадилар. Масалан, қаҳрамон Диомед Аресни шу зайлда Троя бўсағасида найза билан жароҳатлаган эди. Чунки ўшанда қаҳрамоннинг найзасини Афинанинг ўзи Арес томон йўналтирганди. Шунда яраланган тангрининг мудҳиш ноласи узоқ-узоқларга эшитилган. Оғриққа чидай олмай ҳайқирган Ареснинг овози гўё ҳаёт-мамот жангига киришган ўн минг жангчи баравар наъра торгандек эшитилган эди. Бу ҳайқириқдан юнонлар ҳам, уларнинг муҳолиф-

¹ *Палестра* – Қадимги Юнонистонда хусусий гимнастика мактаби, бу ерда 12 дан 16 ёшгача бўлган ўқувчилар пойга, кураш, сакраш, найза ва лаппак отиш, гимнастика ва сузишни ўрганардилар...

лари – трояликлар ҳам сесканиб кетгандилар, қонга беланган Арес эса, жазаваси тутиб, қора булутларга ўранган ҳолда падари Зевс қошига учган ва унга Афина устидан шикоят қилганди. Аммо Зевс унинг арзига қулоқ ҳам солмаганди. Зеро, Зевс фикру зикри нифоқ, жанг ва қотиллик бўлган ўғлини ёмон кўрарди.

АФРОДИТА

Назокатли ва латофатли, қонли жангларга аралашмайдиган Афродита тангрилар ва бандалар қалбида муҳаббат туйғусини уйғотади. Шу фазилати туфайли у бутун дунёга ҳукмрондир.

Унинг ҳукмидан ҳеч ким қочиб қутула олмайди. Унинг илоҳий қудрати фақат Афина, Ҳестия ва Артемидага таъсир этмайди. Афродита бўйдор, сарвқомат маъбуда, унинг майин заррин жингала сочи бежирим бошига худди тождек чамбарак қилиб ётқизилган. Афродита гўзаллик ва мангу навниҳоллик тажассумидир. У муаттар либослар кийиб, ўз латофати билан чақмоқдек чақнаб юрганида куёш янада кучлироқ порлайди, гулгунчалар барқ уриб очилади. Ваҳший ҳайвонлар қуюқ ўрмон ичидан унга пешвоз чиқади, паррандалар гала-гала бўлиб унинг қошига учиб келади. Шерлар, қоплонлар, йўлбарслару айиқлар маъбуданинг пойида беозор эркаланишади. Афродита ўзининг нурафшон хуснидан фахрланиб, бу ваҳший ҳайвонлар орасидан хотиржам ўтиб боради. Унинг ҳамроҳлари – гўзаллик ва назокат маъбудалари: Оралар ва Хариталар унга мулозимлик қиладилар.

Ураннинг қизи Афродита Кифера ороли яқинида денгиз тўлқинининг оппоқ кўпигидан дунёга келади. Енгил ва майин шаббода уни Кипр оролига оқизиб олиб келади¹. Бу ерда навниҳол Оралар денгиз тўлқинидан чиққан муҳаббат маъбудасига пешвоз чиқиб, қарши оладилар. Улар Афродитага зарбоф либослар, бошига муаттар гуллардан ўрилган гултож кийдирадилар. Афродита қадам қўйган ерларда гул-чечаклар гуркираб очила бошлайди. Кейин бу пурлатофат маъбудани Олимпга олиб чиқадилар. Тангрилар, хуш кўрдик, деб уни баралла овоз билан қарши оладилар. Ўшандан буён ҳамиша навниҳол ва соҳибжамол бу маъбуда – олтин Афродита Олимпдаги худолар жамоасидан ўрин олади.

---

¹ Афродитанинг Киприда деб аталишига сабаб ҳам шу. Кипр ороли Афродитага сиғинувчи марказ ҳисобланган, бу ерда, Пафос шаҳрида маъбуданинг юнонлар томонидан юксак қадрланувчи ибодатхонаси бўлган. Афродитага сиғинувчи яна бир марказ – Кифера ороли эди.

ПИГМАЛИОН

Овидийнинг «Метаморфозалар» достони бўйича баён қилинади

Афродита садоқат билан сиғинган бандасига бахт ато этади. Масалан, кипрлик ҳайкалтарош Пигмалионни у шу тарзда бахтиёр қилган эди. Пигмалион аёл зотини ёқтирмас, уйланишдан бўйин товлаб узлатда яшарди. Бир куни у оппоқ, обдор фил суягидан гўзалликда бекиёс бир қизнинг ҳайкалини ясайди. Бу ҳайкал унинг устахонасида худди жонлидек туради. Ҳайкал гўё нафас олаётгандек, ҳали замон ҳаракатга келиб гапириб юборадигандек туюлади. Санъаткор ўзи яратган бу мўъжизага соатлаб маҳлиё бўлиб ўтириб, бора-бора уңи севиб қолади. У ҳайкалга бебаҳо маржонлар, билагузуклар, сиргалар тухфа этади, эгнига энг мухташам либослар кийдиради, бошини гултож билан безайди. Энди кўпинча Пигмалион:

– О, қанийди, сен тирик бўлсанг, кошкийди, айтган гапларимга жавоб бера олсанг, ўзимни дунёда энг саодатли одам ҳисоблаган бўлардим! – деб пичирларди.

Бироқ ҳайкал гунг эди.

Мана, Афродита шарафига ўтказиладиган байрам кунлари етиб келади. Пигмалион муҳаббат маъбудаси ҳаққига шохлари зар билан ҳалланган оқ ғунажинни қурбонликка сўяди, сўнг муҳаббат маъбудаси томон қўлларини чўзиб, пичирлаганча илтижо қила бошлайди:

– О, боқий тангрилар, сен ҳам, эй, олтин Афродита! Агар сиз обид бандангиз тилаган нарсани раво кўришга қодир бўлсангиз, каминага ўзим ясаган қиз ҳайкалидек соҳибжамол бир аёлни ато этинг.

Пигмалион ясаган ҳайкалимни тирилтириб беринг, деб сўрашга журъат эта олмайди, бундай илтимос олимпик тангриларни ғазаблантиришидан кўрқади. Шунга қарамай, муҳаббат маъбудаси Афродита пойида ёқилган қурбонлик гулхани бирдан «лоп» этиб ўт олади; бу билан маъбуда Пигмалионнинг илтимосини эшитганига шаҳодат беради.

Ҳайкалтарош уйига қайтиб, ҳайкалга яқин боради... О қандай бахт, қандай қувонч! Ҳайкалга жон ато этилган эди! Унинг қалби уриб турар, кўзларида ҳаёт учкунлари порларди. Маъбуда Афродита шу зайлда Пигмалионга дилбар хотин тухфа этганди.

НАРКИСС

Овидийнинг «Метаморфозалар» достони бўйича баён қилинади

Ва лекин олтин Афродитани кимки эхтиром қилмаса, кимки унинг тухфаларидан юз ўгириб, амрига монелик қилса, ундай бандаларни муҳаббат маъбудаси шафқатсиз жазолайди. Дарё тангриси Кефис билан

санам Ларионанинг ўгли, дилбар, аммо бемехр, ўзига бино кўйган Наркисс ўзидан бошқа ҳеч кимни севмас, ёлғиз ўзинигина севгига муносиб деб ҳисобларди.

Кунларнинг бирида у қалин ўрмонда ов қилиб юриб йўлдан адашди, шунда уни санам Эхо кўриб қолади. Бу санам Наркисс билан гаплаша олмас эди. Чунки у маъбуда Ҳеранинг дуоибадига учраган эди¹: санам Эхо гапира олмасди, берилган саволга эса, фақат саволнинг сўнгги сўзини такрорлаш билангина жавоб қилиши мумкин эди. Чакалақзор панасига яширинган Эхо қадди-басти келишган бу дилбар йигитга маҳлиё бўлиб қолади. Наркисс қай томонга юришини билмай атрофга олазарак бўлиб қарайди ва овозининг борича:

– Ҳей, ким бор? – деб қичқиради.

– Бор! – деб жавоб қилади Эхо янгроқ овоз билан.

– Бу ёққа кел! – дейди Наркисс.

– Кел! – деб такрорлайди Эхо.

Ўқтам Наркисс ҳайрон бўлиб атрофига қарайди. Лекин ҳеч кимни кўрмайди. Бу ҳолдан таажжубланган йигит яна баралла овоз билан қичқиради:

– Тезроқ кел бу ёққа!

Шунда Эхо қувонч билан жавоб қилади:

– Бу ёққа!

Санам қўлларини олдинга чўзганча, дарахтлар орасидан Наркисснинг истиқболига отилиб чиқиб келади, лекин дилбар йигит Наркисс санамдан нафратланиб, уни итариб юборади. Сўнг ўрмон ичига кириб, кўздан ғойиб бўлади.

Наркисс рўйхуш бермаган санам ҳам ўзини қуюқ ўрмон ичига олади. Бахтиқаро Эхо Наркисснинг ишқида муттасил азоб чекади, ўзини ҳеч кимга кўрсатмайди, фақат ҳар қандай овозга акс садо бўлиб мунгли оҳангда жавоб қайтаради.

Наркисс эса бояги-боягидек мағрур, такаббур бўлиб қолаверди. У ҳамманинг муҳаббатидан юз ўгирди ва кўпгина санамларни бахтсиз қилди. Бир гал у рад этган санамлардан биттаси шундай деди:

– Сенинг ҳам бошингга, Наркисс, ишқ азоби тушсин! Илло сен кўнгил кўйган одам сени асло севмасин!

Санамнинг бу тилаги рўёбга чиқади. Муҳаббат маъбудаси Афродита ўзи инъом этган тухфаларга рўйхуш бермаётган Наркиссдан ғазабланиб, уни қаттиқ жазолайди. Баҳор кунларидан бирида Наркисс ов қилиб юриб, ташна бўлади ва муздек сув ичгани жилға бўйига боради. Шу пайтгача бу

---

¹ Зевс санамлар ҳузурда меҳмон бўлган чоғда санам Эхо унинг завжаси рашкчи Ҳерани гапга солиб чалғитган; шу қилмиши учун маъбуда бу санамни жазога мустаҳик этган эди.

жилғанинг сувига на биронта чўпоннинг, на тоғ эчкисининг оғзи теккан эди; бу жилғага бирон марта ҳам ҳеч қанадай хас-чўп тушмаган, ҳаттоки, шамол ҳам биронта гул баргини учириб келиб сув бетига туширмаган эди. Сув ниҳоятда мусаффо ва зилол эди. Бутун борлик: соҳилда ўсган буталар ҳам, хушқад сарв дарахтлари ҳам, зангори осмон ҳам жилға сатҳида худди кўзгудагидек акс этарди. Наркисс ҳам, жилға бўйига келиб, қўлларини сувдан чиқиб турган харсангтошга тирайди ва сув бетига ўзининг мутлақо бенуксон, дилбар жамолини кўради. Ана шунда Афродитанинг ғзаби рўёбга чиқади. Наркисс ўзининг сувдаги аксига ҳайрат билан тикиларкан, вужудини кудратли муҳаббат туйғуси банд қилади. У ўзининг сувдаги тасвирига муҳаббат тўла нигоҳини тикади, уни имлаб ўзига чорлайди, қўлларини чўзиб чақиради. У ўз аксидан бўса олиш учун сув сатҳига энгашади, аммо у ариқдаги муздек зилол сувнигина ўпади. Наркисс ҳамма нарсани унутиб кўяди: у жилға бўйидан жилмай, мудом ўз аксидан кўз узмай ўтираверади. У емайди ҳам, ичмайди ҳам, мижжа ҳам қоқмайди. Ниҳоят, руҳи тушиб, қўлларини ўз аксига чўзганча шундай дейди:

– О, ҳеч ким менчалик ишқ азобини тортмаган! Сен билан бизни тоғу тошлар ҳам, дарёю уммонлар ҳам эмас, фақат юпқагина сув пардаси ажратиб турипти, илло шунга қарамай, биз бирга бўла олмаймиз. Тезроқ чиқақол сувдан!

Наркисс сувдаги ўз аксига тикилганча ўйлаиб қолади. Шунда бирдан унинг миясига ғоят даҳшатли фикр келади-ю, сувга энгашиб, ўз инъикосига охиста пичирлаб дейди:

– О, қандай мусибат! Мен ўзимни севиб қолганга ўхшайман! Ахир сен – ўзимсан-ку! Демак, ўзимга ўзим муҳаббат изҳор этипман. Кўнглим сезяпти, ҳадемай бу ёруғ жаҳондан кўз юаман. Мен эндигина ғунча очганимда сўлиб, зимистон руҳлар салтанатига рихлат этаман. Мен ўлимдан кўрқмайман, зеро, ўлим бу ишқий азобларимга барҳам беради.

Наркисс ҳолсизланади, ранги бўзаради, жони узилаётганини ҳис қилади, лекин шунга қарамай, ҳануз ўз аксидан кўзини уза олмайди. У йиғлайди. Кўз ёшлари жилғанинг зилол сувига томади. Шунда сувнинг ойнадек тиниқ сатҳида пайдар-пай ҳалқалар пайдо бўлади-ю, унинг сувда акс этиб турган гўзал тасвири кўздан йўқолади.

– О, қаёққа кетдинг? – дейди кўрқиб кетган Наркисс. – Қайт! Мен билан қол! Мени тарк этма: ахир бу шафқатсизлик-ку. О, ҳеч бўлмаса, жамолингга боқишимга имкон бер!

Мана, сув сатҳи тиниб, яна Наркисснинг акси намоён бўлади, яна у ўз аксидан кўз узмайди. Гул баргига инган шабнам томчиси офтобнинг қайноқ тафтига дош бера олмай ғойиб бўлганидек, шўрлик Наркисс ҳам сўла бошлайди. Унинг қандай изтироб чекаётганини бахтиқаро санам Эхо ҳам кўриб туради. Санам уни ҳануз аввалгидек севади, шу боис Наркисснинг изтироби унинг қалбини исканжага олиб оғритади.

– О, мен қандай бадбахтман! – деб нола қилади Наркисс.

– Бадбахтман! – деб жавоб қилади Эхо.

Ниҳоят, бу ишқ азобидан қийналиб кетган Наркисс, ўз аксига тикилганча заифлашган овозда зўрға дейди:

– Алвидо!

Шунда санам Эхонинг жавоби янада заифроқ эшитилади:

– Алвидо!

Наркисснинг боши жилға бўйидаги майсага эгилади ва ажалнинг зулмат пардаси унинг кўзларини юмади. Наркисс ўлади. Ўрмон санамлари унга аза тутиб йиғлайдилар, Эхо ҳам йиғлайди. Санамлар навқирон Наркиссни дафн қилиш учун қабр қазийдилар, аммо жасадни олиб кетгани келишганда, у ғойиб бўлган эди. Қарасалар, Наркисснинг боши майса узра эгилган ерда муаттар оқ гул – ўлим гули ўсиб чиқипти; бу гулни наргис дейдилар.

АДОНИС

Овидийнинг «Метаморфозалар» достони бўйича баён қилинади

Бирок Наркиссни шундай қаттиқ жазолаган муҳаббат маъбудасининг ўзи ҳам ишқ азобига мубтало бўлган ва севикли маҳбуби Адонисга аза тутиб, юм-юм йиғлаган эди. Фоний бандалардан ҳеч бир кимса гўзалликда Кипр шахзодаси Адонисга тенг кела олмасди, у, ҳатто, Олимпдаги тангрилардан ҳам дилбарроқ эди. Афродита шу йигитни деб ўз маскани Патмосни ҳам, бўстон Киферани ҳам унутиб юборади. Унинг учун Адонис мунаввар Олимпдан ҳам азизроқ эди. Маъбуда бутун вақтини навқирон Адонис билан ўтказади. Афродита бу йигит билан бирга Кипр тоғлари, ўрмонларида худди бокира Артемидадек ов қилиб юради. Афродита ўзининг олтин безакларини ҳам, энг соҳибжамол маъбуда эканлигини ҳам унутиб қўяди. У жазирама офтоб тиғида ҳам, рутубатли ёғингарчилик дамларида ҳам овга чиқиб, қуёнлар, хуркак буғулар ва оҳуларни паққос ов қилади, лекин даҳшатли шерлар, қобонларни овлашдан ўзини олиб қочади. Бирон фалокат юз бермасин, деб у Адонисдан ҳам шерлар, айиқлар, қобонларни овламасликни илтимос қилади. Маъбуда шахзодани камдан-кам ёлғиз қолдиради, лекин ҳар гал у билан хайрлашганида, илтимосимни унутма, деб қайта-қайта тайинларди.

Бир куни шикор пайтида Адониснинг този итлари баҳайбат бир қобоннинг изини оладилар. Улар бу ҳайвонни уясида хайдаб чиқиб, хурганча жон-жаҳдлари билан қувиб кетадилар. Адонис салмоқли ўлжага рўпара келаётганидан суюниб кетади; лекин у ўз ҳаётида охирги марта ов қилаётганини билмайди. Итларнинг ҳуриши тобора яқинлашаверади, ана, қобоннинг баҳайбат гавдаси буталар орасида лип-лип кўрина бошлади.

Адонис бу кутурган хайвонга энди найза санчмоқчи бўлганида, қобоннинг ўзи унга ташланади, катта-катта ўткир тишлари билан Афродитанинг эрка маҳбубини оғир жароҳатлайди. Адонис бу мудҳиш жароҳатдан ўлади. Афродита Адониснинг ўлганини эшитиб, ниҳоятда оғир қайғуга ботади ва навқирон маҳбубининг жасадини ахтариб, Кипр тоғларига чиқиб кетади. Афродита тоғларнинг тик кесиб тушган ёнбағирларидан, пасқам дараларидан, тубсиз жарларнинг лабидан юради. Чақир тошлар, тиканаклар маъбуданинг нафис оёқларини тилиб қонатади. Маъбуда юрган ерларда унинг оёқларидан оққан қон томчиларидан из қолади. Ниҳоят, Афродита Адониснинг жасадини топади. Бевақт нобуд бўлган ўктам йигитнинг хотираси мангу қолиши учун, маъбуда нафис қарғатуёқ гулига Адониснинг қонидан озуқа олиб ўсишни амр этади. Маъбуданинг тилинган оёқларидан қон томган ерлардан эса, худди Афродитанинг қони сингари қирмизи ранг атиргуллар гуркираб ўсиб чиқади. Чақмоқдор Зевснинг азадор маъбудага раҳми келади. У оғаси Аид билан унинг завжаси – янгаси Персефонага ҳар йили Адонисни машъум арвоҳлар салтанатидан рўйи заминга чиқариб туриш ҳақида фармон беради. Шундан бери Адонис ярим йил Аид салтанатида қолса, ярим йил ер юзида маъбуда Афродита билан бирга бўлади. Муҳаббат маъбудасининг арзандаси, навқирон ўктам йигит Адонис ҳар гал куёшнинг чароғон шуъласига гарк бўлган ер юзига чиққанида бутун табиат шодланади.

ЭРОТ

Соҳибжамол Афродита дунёга ҳукмронлик қилади. Унинг ҳам, худди чақмоқдор Зевсда бўлганидек, ўз чопари бор: ўз ҳукмини шу чопар орқали рўёбга чиқаради. Бу чопар – унинг ўғли Эрот бўлиб, хушчақчақ, тўполончи, муғамбир, баъзида, ҳатто, бадқаҳр боладир. Шамолдек тез ва енгил Эрот ўзининг обдор олтин қанотларида мамлакатлар, денгизлар узра учиб юради. Унинг қўлида жажжигина тилла камон, елкасида ўк тўла садоқ. Бу олтин ўқлардан ҳеч ким қочиб қутула олмайди. Эрот отган ўқини нишонга теккизмай қўймайди, у мерганликда, ҳатто, зулфизар Аполлондан ҳам қолишмайди.

Эротнинг ўқлари, одатда, кишига қувонч ва бахт олиб келади, лекин у ўқлар кўпинча одамлар бошига оғир савдолар солиши, уларни ишқ азобига мубтало қилиши, ҳаттоки, ҳалокатга олиб бориши ҳам мумкин.

Афродитанинг бу ўғли ёруғ дунёга не-не қайғу-ҳасрат, не-не фалокат олиб келишини Зевс биларди. Шунинг учун уни туғилган заҳоти ўлдириб юборишларини талаб қилади. Аммо қайси она ўз фарзандининг ўлимини истайди? Афродита Эротга кўзи ёриган ҳамоно, уни чангалзор ўрмоннинг

энг хилват ерига яширади, шу ерда чақалоқ Эротни иккита ваҳший она шер ўз сути билан боқа бошлайди. Эрот улғаяди, шундан буён бу навқирон, ўктам бола дунё узра тинмай учиб юриб, ўз ўқлари билан бандалар бошига гоҳ бахт, гоҳ бахтсизлик, гоҳ эзгулик, гоҳ ёвузлик ёғдиради.

ҲИМЕНЕЙ

Афродитанинг яна бир кўмакчиси ва ҳамроҳи бор – бу навқирон никоҳ маъбуди Ҳименей. У ўзининг қордек оппоқ қанотларини ёйиб, никоҳ намойиши олдида учиб боради. Унинг қўлидаги никоҳ машъаласи лов-лов ёнади. Никоҳ тўйи пайтида жўр бўлиб қўшиқ айтган қизлар Ҳименейга юзланиб, келин-куёвнинг никоҳига дуои хайр беришни ва уларга қувончли ҳаёт ато этишни илтижо қиладилар.

ҲЕФЕСТ

Зевс билан Ҳеранинг ўғли, олов тангриси – Ҳефест темирчилик санъатида қиёси йўқ уста эди; у Олимпда таваллуд топади, лекин нимжон ва ланг (чўлоқ) бўлиб туғилади. Муаззама Ҳерага унинг хунук ва рамакижон чақалоғини кўрсатишганда, сармаликанинг фиғони фалакка чиқади ва гўдакни олиб, Олимпдан пастга – жуда олис заминга улоқтиради.

Бахтиқаро чақалоқ анча вақт парвоз қилиб, ахири мудом тўлқинланиб турувчи ҳад-худуди йўқ уммонга келиб тушади. Денгиз маъбудалари Эвринома (бузург Океан қизи) билан Фетида (соҳибқаромат денгиз қарияси Нерей қизи)нинг мурғак гўдакка раҳмлари келади. Улар денгизга келиб тушган кичкина Ҳефестни олиб, ўзлари билан мўйсафид Океаннинг энг теран қаърига олиб тушиб кетадилар ва ўша ердаги ложувард ғорда уни парвариш қила бошлайдилар. Тангри Ҳефест хунук ва чўлоқ, аммо билаклари бақувват, кўкраги кенг, бўйни мушакдор бўлиб ўсади. У темирчилик касбида ғоят баркамол, устаси фаранг ҳисобланади. У ўз мураббиялари Эвринома билан Фетидага олтин ва кумушдан жуда кўп ғаройиб безак буюмлар ясаб беради.

Ҳефест онаси – маъбуда Ҳерага бўлган адоватини узоқ вақт дилида сақлаб юриб, ахири бир кун, ўз фарзандини Олимпдан улоқтиргани учун, ундан интиқом олмақчи бўлади. У соф олтиндан ниҳоятда бежирим ғаройиб бир тахт ясаб, онасига тухфа сифатида Олимпга жўнатади. Сармалика бу ажойиб совғани кўриб беҳад қувониб кетади. Ҳақиқатан ҳам, бундай ғайритавсиф тахтда фақат худолар ва бандаларнинг маликаси ўтириши мумкин эди. Лекин – о, қандай даҳшат! Ҳера тахтга ўтириши билан, бирдан тахт метин исканжага айланиб, маъбудани занжирбанд эта-

ди. Тангрилар маъбудани кутқармоқ учун ёрдамга отиладилар. Лекин бейбойда: биронга ҳам худо малика Ҳерани тузоқдан кутқара олмайди. Шунда тангрилар бу тахтни ясаган Ҳефестгина ўз онасини исканжадан озод қилиши мумкинлигини тушунадилар.

Шу заҳоти темирчи тангрини бошлаб келгани унинг хузурига Ҳермесни юборадилар. Муждачи Ҳермес дунёнинг чеккасига, Океан соҳилига қуёндек учиб боради. У замин умон устидан бир лаҳзада парвоз этиб ўтиб, Ҳефест ишлаётган ғорга кириб боради. У малика Ҳерани исканжадан озод қил, деб узоқ вақт Ҳермесга ялиниб-ёлборади, бироқ онасининг бадкирдорлигини унутмаган темирчи тангри ёрдам беришдан мутлақо бош тортади. Шу пайт бу ғорга Ҳермесга далда бўлиш мақсадида май худоси Дионис кириб келади. У қаҳ-қаҳ уриб кулиб, Ҳефестга бир қадах хушбўй май узатади, кейин устма-уст иккинчи, учинчи қадахларни тўлдириб тутади. Ҳефестнинг кайфи ошиб қолади, ана энди уни истаган кўйга солиш, хоҳлаган ерга олиб бориш мумкин эди. Май худоси Дионис Ҳефестни мағлуб қилган эди. Ҳермес билан Дионис Ҳефестни эшакка миндириб, Олимпга олиб чиқишади. Ҳефест эшакда чайқалиб боради. Унинг атрофида қўлларига тирс¹ ушлаб, печакгулга ўранган менадалар шўх-шўх рақс тушиб боришади. Ширакайф сатирлар бесўнақай сакрашади. Машғалалар тутайди, дафлар² баралла тарақлайди, чилдирмалар гумбурлайди, намойишнинг олдида эса, бошига итузум навдаларидан гулчамбар кийган Дионис боради. Намойишчилар шоду хуррам. Мана, ниҳоят, улар Олимпга чиқадилар. Ҳефест бир зумда онасини исканжадан кутқаради, энди у гина-кудуратни унутиб юборган эди.

Шу-шу Ҳефест Олимпда яшаб қолади. У ерда Ҳефест тангрилар учун серхашам олтин қасрлар куради, ўзига ҳам олтин, қумуш ва биринждан қатта сарой тиклайди. Бу саройда Ҳефест ўз завжаси, назокат ва латофат маъбудаси, хушрўй, хушмуомала Харита билан истиқомат қилади³.

Ҳефестнинг мўъжизакор чилангархонаси ҳам шу саройда бўлиб, у кўпроқ вақтини шу ерда ўтказади. Устахонанинг ўртасида маҳобатли сандон, бурчакда – олови ҳаммиша лангиллаб ёниб турувчи ўчоқ билан босқон бор. Бу босқон ғоят мўъжизали: унга дам бериш учун қўлни ишга солиш керак эмас, босқон Ҳефестнинг огзидан чиққан сўзга итоат этади. Темирчи тангри қора терга ботиб, бошдан-оёқ чанг ва қурумга беланиб ишлайди. У кўз кўриб қулоқ эшитмаган ажиб буюмлар, чунончи: мағлуб бўлмайдиган

---

¹ *Тирс* – Дионис ва унинг ҳамроҳлари олиб юрадиган асо; одатда, бундай асо печакгул ва узум барглари билан чирмалган ва учига қарағай бужури қўндирилган бўлади.

² *Даф* – бир-бирига уриладиган мис лаппак шаклидаги зарбли чолғу асоби.

³ Бошқа бир ривоятда айтилишича, Ҳефестнинг хотини Афродита бўлган.

курол-аслаҳалар, олтин ва кумуш тақинчоқлар, қадахлар, жомлар, олтин галтакларга ўрнатилган ўзи бориб келиб турувчи сепоялар ясайди!

Ҳефест ишни тугатгач, муаттар сувда ювиниб, тер ва курумдан покланади, сўнг нимжон оёқларида оқсоқланиб, гандираклаб падари чакмоқдор Зевс хузурига, худолар базмига равона бўлади. Бу хушмуомала, оқкўнгил худо падари Зевс билан волидаси Ҳера ўртасида тез-тез чиқиб турадиган можаронинг олдини олади, эр-хотинни яраштиради. Ҳефест базм аҳлига бир чеккадан хушбўй обиҳаёт сунаркан, унинг оқсоқланиб юришини кўрган худолар ўзларини кулгидан тўхтата олмайдилар.

Лекин тангри Ҳефестнинг дарғазаб пайтлари ҳам бўлади. У ёққан олов қуввасини ва баҳайбат болғасининг маҳвор зарбини кўпчилик си-наб кўрган. У, ҳатто, Троя бўсагасидаги жўшқин Ксанф ва тошқин Симоис дарёларини ҳам ўз олови қудрати билан ҳовуридан туширган. Шунингдек, болғаси билан қудратли гигантларни ҳам маҳв қилган.

Пурмаҳорат темирчи, олов соҳиби Ҳефест – бузург тангридир: у бандаларга ҳарорат ва қувонч бахш этади, мушфиқ ва оқкўнгил, лекин гуноҳкорни бешафқат жазолайди ҳам.

ДЕМЕТРА ВА ПЕРСЕФОНА

Муаззама маъбуда Деметранинг қудрати беназирдир. У заминга ҳосилдорлик ато этади, унинг сербарака қуввасисиз на қалин ўрмонларда, на поёнсиз ўтлоқларда, на серҳосил шудгорларда биронта гиёҳ униб чиқади.

АИД ПЕРСЕФОНАНИ ЎҒИРЛАЙДИ

Ҳолмернинг қасидаси бўйича баён қилинади

Маъбуда Деметранинг чакмоқдор Зевсдан бўлган Персефона исмли навниҳол, соҳибжамол қизи бор эди. Кунлардан бир кун Персефона дугоналари – Океан қизлари билан чаманзор Нисей водийсида¹ мисоли капалак у гулдан-бу гулга учиб ўтиб, беташвиш яйраб, шўх-шўх ўйнаб юрарди. У барқ уриб очилган гулларни, муаттар бинафшаларни, қордек оппоқ нилу-фарларнию қирмизи ранг хушбўй сунбул гулларини терарди. Пешонаси-га падари Зевс ёзган қисматдан мутлақо ғофил Персефона парвойи фалак эди. У энди анча вақтгача нурафшон куёш шуъласидан баҳраманд бўла олмаслигини, ҳали-бери гул сайрига чикмаслиги, уларнинг тотли атрини

¹ Нисей водийси кўпроқ афсонавий деб ҳисобланади. Чунки ривоятларда у гоҳ Дракияда, гоҳ Арабистонда, гоҳ Ҳиндистонда деб тасвирланади. Лекин энг аввал у Жестияда бўлган.

тўйиб-тўйиб ҳидлай олмаслигини хаёлига ҳам келтирмас эди. Зевс уни ўзининг бадқовоқ оғаси, марҳумлар салтанатининг ҳукмдори Аидга хотин қилиб берди-ки, бундан буён Персефона қайноқ жануб офтоби нуридан маҳрум бўлиб, зимистон ер ости салтанатида яшашга маҳкум этилган эди.

Аид Нисей водийсида ҳаловатда ўйнаб юрган Персефонани кўради-ю шу заҳоти уни ўғирлашга қарор қилади. У ер маъбудаси Геяга юзланиб, ўз бағридан гўзалликда қиёси йўқ бир гул ўстириб чиқаришни илтижо қилади. Гея рози бўлади, натижада, Нисей водийсида мўъжизаваш бир гул гунча очади; бу гулнинг кишини сархуш этувчи атри бутун водийга таралади. Персефона гулни кўриб қолади; мана, кўлини гул бандига чўзиб, уни узиб ҳам олади. Шунда бирдан ер ёрилади-ю, унинг қаъридан қора отлар кўшилган олтин жангаробада Аид чиқиб келади. У Персефонанинг белидан кучиб аробага чиқаради-да, кўз очиб-юмгунча ер остига кириб, ғойиб бўлади. Персефона фақат бир марта чинқиришгагина улгуради. Бадқовоқ Аид Персефонани ўғрилаганини ҳеч ким пайқамайди, буни фақат тангри Ҳелиос, яъни Куёш кўрган эди.

Маъбуда Деметра Персефонанинг чинқирганини эшитади. У дарҳол Нисей водийсига етиб бориб қизини қидиради, дугоналари – Океан қизларидан сўраб-суриштиради, аммо уни ҳеч ердан топа олмайди. Персефона қаерга ғойиб бўлганидан Океан қизлари беҳабар эдилар.

Кўзининг оқу қораси, яккаю ёлғиз қизидан жудо бўлган муаззам маъбуда Деметранинг қалби огир андуҳдан изтироб чекади. У эгнига қора кийиб¹, аччиқ-аччиқ кўзёш тўкиб, рўйи замин узра тўккиз кун мутгасил кезиб юради. Онаизорнинг Персефонани қидирмаган ери, қизимни топиб беринглар, деб ёрдам сўрамаган кимсаси қолмайди, аммо ҳеч ким унга ёрдам қўлини чўза олмайди, қайғусини арита олмайди. Ниҳоят, у тангри Ҳелиос (Куёш) қошига бориб, юм-юм йиғлаганча илтижо қилади:

– О, мунаввар Ҳелиос! Сен олтин аробангга бутун замин уммонлар узра юксак самода парвоз қиласан, ҳамма нарсани кўрасан, ҳеч бир нарса сенинг нигоҳингдан яширина олмайди; агар мендек муштипар онаизордан зиғирдаккина шафқатингни дариг тутмасанг, айт, қизгинамни мен қаердан ахтарай? Мен нуридийдамнинг фарёдини эшитиб қолдим, биламан, уни ўғирлаб кетишди. Айт, ким уни ўғирлади?

Деметрага мунаввар Ҳелиос шундай жавоб беради:

– О, муаззама маъбуда, сени нечоғли ҳурмат қилишимни ўзинг яхши биласан, кўряпсанки, бошингга тушган бу андуҳ мени ҳам изтиробга солмоқда. Шуни билки, қизингни бузург булутқувар Зевс ўз оғаси бадқовоқ Аидга хотин қилиб берди. Персефонани Аид ўғирлаб, ўзининг даҳшатгоҳ салтанатига олиб тушиб кетди. О, маъбуда, қалбингга таскин

---

¹ Қора кийим – азадорлар либоси.

бер, ғазабингдан туш: зеро, куёвинг улкан худодир, қизинг бузург Зевс-нинг қудратли оғасига хотин бўлди.

Маъбуда, Деметра янада кўпроқ қайғуга ботади, қизи Персефонани онасининг розилигини олмай, Аидга хотин қилиб берган чакмоқдор Зевсдан қаттиқ ғазабланади. У тангрилар жамоасини, Олимпни тарк этиб, фоний банда қиёфасига киради ва узоқ муддат аччиқ кўзёш тўкиб, бандалар орасида мотам либосида тентираб юради.

Шунда ер юзида ҳеч нима ўсмай кўяди. Дарахтларнинг барглари хазон бўлиб тўкилади. Ўрмонлар шир яланғоч бўлиб қолади. Ўт-ўланлар қовжирайди, гуллар сўлиб, турфа ранг бошларини маъюс эгадилар. Боғлар ҳосилдан қолади, ям-яшил тоқзорлар қуриydi, оғир-оғир узум бошларидан асар ҳам қолмайди. Ҳосилдор экинзорлар хувиллаб қолади – у ерларда, ҳатто, гиёҳ ҳам унмайди. Бутун ер юзида ҳаёт тўхтаydi. Ҳамма ерда очлик бошланади, қаёққа қарама, нола-ю фиғон эшитилади. Жамики одамзоднинг буткул кирилиб кетиш хавфи туғилади. Лекин қайғуга чўмган Деметра ҳеч нимани пайқамайди ҳам, эшитмайди ҳам.

Ниҳоят, у юриб-юриб Элевсин шаҳрига келади. Бу ерда Деметра қалъа девори яқинида ўсган зайтун тагига бориб, «қизлар қудуғи» олдидаги «ҳасрат тоши» устига инади. У худди ҳайкалдек қимир этмай ўтиради. Эгнидаги қора либоси сидиргасига осилиб ергача тушиб туради. Унинг боши эгик, кўзёшлари кўксига дув-дув оқади.

Маъбудани Элевсин шоҳи Келейнинг қизлари кўриб қолади. Улар мотамсаро кийимда қудуқ бошида юм-юм йиғлаб ўтирган аёлни кўриб ҳайрон бўладилар ва унга яқин бориб, раҳмдиллик билан қимсиз, деб савол берадилар. Лекин маъбуда Деметра ўзининг қимлигини улардан сир тутайди.

– Исмин Део, – дейди у, – асли Крит оролиданман. Мени қароқчилар ўғирлаб кетган эди. Илло мен уларнинг қўлидан қочдим, кўп вақт дарбадарликда юриб, ахири шу Элевсинга етиб келдим.

Кейин Деметра Келей қизларидан ўзини оталарининг уйига бошлаб боришни илтимос қилади; у қизларнинг онасига чўри бўлиб хизмат қилишга рози эканлигини айтади. Шунда шоҳ қизлари Деметрани ўз оналари Метанейра қошига бошлаб боришади.

Қизлар уйларига фоний бир бандани эмас, маъбудани бошлаб келганларидан беҳабар эдилар. Лекин Деметра остона ҳатлаб ўтаётганида, боши эшик тепасидаги тўсинга тегиб кетади бирдан бутун уйни ажиб бир шуъла чароғон қилиб юборади. Малика Метанейра ўрнидан туриб, Деметра томон пешвоз юради; чунки у қизлари бошлаб келган бу аёлнинг фоний банда эмаслигини фаҳмлаган эди. Малика бу нотаниш аёлга эҳтиром билан таъзим қилади ва уни ўзи ўтирган курсига таклиф этади. Лекин Деметра бундан бош тортади; ҳануз атрофда бўлаётган воқеаларга бепарво бу маҳзуна маъбуда жория учун мўлжалланган оддий курсига бо-

риб ўтиради. Метанейранинг жорияси хушчақчақ Ямба бўлса, бу нотаниш аёлнинг чуқур қайғуга ботганини кўриб, унинг кўнглини кўтаришга уринади. У меҳмон аёл билан ўз соҳибасига хизмат қиларкан, қизик-қизик гаплар айтади, хандон ташлаб кулади, ҳазил-мутойибаларининг кети узилмайди. Деметра, бадкирдор Аид кизи Персефонани ўғирлаб кетганидан бери биринчи марта шу ерда жилмаяди, биринчи марта овқат тановул қилишга рози бўлади.

Деметра Келейнинг хонадонида қолади. У шоҳ ўғли Демофонтга мураббиялик қила бошлайди ва унга боқий ҳаёт ато этишга қарор қилади. Маъбуда гўдакни тиззасига ўтказиб, уни ўзи билан ҳамнафас қилади: гўдак маъбуданинг боқий нафасидан бахраманд бўлади. Деметра гўдакнинг баданига боқийлик неъматини – амбар мойи суради, кечалари эса, шоҳ қасрида ҳамма уйқуга кетган чоғда Демофонтни йўргаклаб, ўчоқда лангиллаб ёниб турган оловга қўяди. Лекин Демофонт боқий бўла олмайди. Чунки бир марта Метанейра ўғлининг ўчоқдаги оловда ётганини кўриб қолиб, жуда кўрқиб кетади ва Деметрага, бундай қилма, деб ёлборади. Маъбуда маликадан қаттиқ ранжийди, болани ўчоқдан оларкан, дейди:

– О, нодон аёл, мен ўғлингга боқийликни раво кўрмоқчи, баданини бешикаст қилмоқчи эдим. Билки, мен бандаларга ҳам, боқий тангриларга ҳам қувва ва қувонч бахш этувчи маъбуда Деметра бўламан.

Шундай қилиб, Деметра шоҳ билан унинг завжаси Метанейрага ўзини ошкор қилади ва яна одатий маъбудалик киёфасига киради. Келейнинг кўшқлари илоҳий шуъла билан мунаввар бўлади. Соҳибжамол маъбуда Деметра энди олтин зулфлари елкасига тушиб, нигоҳларида донолик учкунлари чакнаб, либосларидан хушбўй ис келиб, малика қаршисида виқор билан турарди. Буни кўрган Метанейра билан унинг эри маъбуда пойига тиз чўкишади.

Маъбуда Деметра шоҳга Элевсин шаҳридаги Каллихора чашмаси ёнига ибодатхона қуришни амр этади, сўнг шу ибодатхонада яшаб қолади. Мазкур ибодатгоҳда Деметранинг ўзи янги байрамларни таъсис этади.

Биттаю битта суюкли қизидан жудо бўлган Деметра ҳамон андуҳда яшар, Зевсга бўлган адоватини зинҳор унутмас эди. Ҳануз далалар қисир эди. Дехқонларнинг экинзорларидан гиёҳ ҳам униб чикмас, бунинг оқибатида элда очарчилик тобора авж ола бошлаган эди. Хўкизлар зилдек омочларни шудгорда зўр бериб тортишар, лекин бу ишларнинг бари бесамар эди. Бутун-бутун қабилаларнинг ёстиғи қурий бошлайди. Оч бандаларнинг оху фиғони фалакка етади, лекин Деметра ҳамон бепарволигича қолаверади. Мана, ниҳоят, ер юзида боқий тангрилар шарафига қурбонликлар қилиш барҳам топади – қурбонгоҳлардаги гулханлар ўчади. Ер юзидаги жонзот борки, ҳаммаси қирилиб кетиш хавфи остида қолади. Аммо булутқувар тангри Зевс бандаларининг маҳв бўлишини истамасди. У Деметранинг хузурига тангрилар муждачиси Иридани жўнатади. Ирида

камалакранг қанотини қоқиб, шамолдек елганча, зумда Элевсиндаги Деметра ибодатхонасига етиб келади ва ундан Олимпга, худолар жамоасига қайтишни илтижо қила бошлайди. Деметра унинг илтижосига кулоқ солмайди. Шундан кейин Зевс Деметра хузурига бошқа маъбудаларни ҳам юборади, аммо Деметра то қизи Персефонани Аид қайтариб бермагунча, Олимпга қадам босмаслигини айтади.

Шунда ноилож қолган Зевс Аид хузурига хаёлдек учқур Ҳермесни юборади. Ҳермес Аид салтанатига тушиб, олтин тахтда ўтирган марҳумлар руҳининг султони қошига боради ва унга Зевс хоҳишини изҳор этади.

Аид Персефонани онасининг олдига юборишга рози бўлади, лекин уни жўнатишдан олдин, қизга никоҳ рамзи бўлмиш анор донасини едиради. Мана, Персефона Ҳермес билан бирга эрининг олтин жангаробасига чиқади; Аиднинг ҳеч қандай ғовни писанд қилмайдиган боқий отлари шамолдек еладилар ва кўз очиб-юмгунча вақт ўтмай, Элевсин шаҳрига етдилар.

Севинчдан боши осмонга етган Деметра қизига пешвоз чиқиб, уни бағрига босади. Кейин Деметра қизи Персефона билан бирга Олимпга қайтади. Шунда Зевс, Персефона йилнинг учдан икки қисмини онаси билан бирга яшаб ўтказади, учдан бир қисмида эри Аиднинг хузурида бўлади, деб ҳукм чиқаради.

Деметра ерга яна ҳосилдорликни ато этади, яна бутун борлиқ яшил либосга бурканиб, чаманзорга айланади. Ўрмонлар баҳор айёмига ҳос нафис япроқлар билан ўранади, ўтлоқлардаги зумрад майсалар орасидан турфа ранг чечаклар бош кўтариб чиқади. Орадан хиёл вақт ўтар-ўтмас сербаракот бугдойпоялар бошоқлай бошлайди, боғ-роғлар гуллаб, атрофга муаттар ҳид таратади, тоқларнинг ям-яшил япроқлари офтоб шуъласида товланади. Бутун табиат уйғонади. Жонзот борки, ҳаммаси қувончга тўлади ва муаззама маъбуда Деметра билан унинг қизи Персефонага ҳамду сано айтади.

Лекин Персефона ҳар йили кузда онасини ташлаб, Аид салтанатига кетади. Деметра яна ғамга ботиб, қора либос кияди. Шунда бутун табиат ер юзини тарк этган Персефонага қуюниб ғамга ботади. Дарахтларнинг япроқлари сарғаяди, куз шамоли уларни узиб, учириб кетади; гуллар сўлади, экинзорлар ҳувиллаб қолади, қиш бошланади. Энди табиат, то Персефона Аиднинг ғамхона салтанатидан яна онасининг бағрига қайтмагунича, то чароғон баҳор айёми етиб келмагунча, маст уйкуда ётади. Деметра қизини ўз оғушида кўриши билан бу ҳосилдорлик маъбудаси яна ўз неъматларини одамларга саховат билан улаша бошлайди, деҳқон меҳнатини мўл-кўл ҳосил билан тақдирлайди.

ТРИПТОЛЕМ

Брга ҳосилдорлик ато этувчи маъбуда Деметра одамларга сермуҳассал экинзорларда қандай ишлашни ўргатади. У Элевсиннинг навқирон шахзодаси Триптолемга уруғлик буғдой беради, шунда шох ўғли Элевсин яқинидаги кенг далани биринчи марта уч қарра омовчи билан ҳайдаб, қора тупроқли шудгорга уруғ сочади. Деметранинг дуои хайри теккан бу далада ҳосил беҳад мўл бўлади. Триптолем қанотли илонлар қўшилган ғаройиб аравага ўтириб, Деметранинг амри билан барча ўлкаларни айланиб чиқади ва ҳамма ерда одамларга деҳқончиликдан сабоқ беради.

Триптолем олис Аскифияда, шох Линх ҳузурида ҳам бўлади. Унга ҳам деҳқончилик касбини ўргатади. Бироқ аскифларнинг мутақаббир шоҳи Триптолемга ҳасад қилиб, унинг устоз бободехқонлик шухратига эга чиқмоқчи бўлади. Линх Триптолемни ухлаб ётган чоғида ўлдиришга жазм қилади. Лекин Деметра бу ёвузликнинг олдини олади. Мехмондўстлик қондасига хилоф иш тутиб, маъбуданинг мумтоз бандасига қўл кўтармоқчи бўлган Линхни Деметра қаттиқ жазолашга қарор қилади.

Кечаси Линх маст уйқуда ётган Триптолемнинг хобхонасига аста оёқ учида кириб боради. Лекин у ғафлатдаги йигитга эндигина ханжар санчмоқчи бўлганида, Деметра бу подшони бирдан силовсинга айлантириб қўяди.

Натижада, силовсинга айланган Линх қуюқ ўрмонга қочиб кетади, Триптолем эса, аскифлар мамлакатини тарк этиб, Деметранинг беназир неъматини – деҳқончиликдан одамларга сабоқ бериш учун ўзининг ғаройиб аробасида мамлакатма-мамлакат кезиб юради.

ЭРИСИХТОН

Маъбуда Деметра нафақат аскифлар шоҳи Линхни, шунингдек, Фессалия подшоҳи Эрисихтонни ҳам жазога мустаҳиқ этган эди. Эрисихтон жуда такаббур ва муртад одам эди, у худоларга ҳеч сиғинмас, уларнинг шарафига қон чиқариб қурбонлик қилмас эди.

Эрисихтон шаккоқлик қилиб Деметрани таҳқирлайди. У маъбудага назр қилинган муқаддас ўрмондаги юзга кирган эман дарахтини (бу дарахт Деметранинг эркатой санамига паноҳгоҳ эди) кесиб қулатмоқчи бўлади. Бу ишда муртад Эрисихтон ҳеч нимадан тап тортмайди.

– Бу эман наинки Деметранинг санамига, ҳатто маъбуданинг ўзига маскан бўлганида ҳам, уни қулатмай қўймайман! – дейди бетавфиқ шоҳ.

У хизматқори қўлидан болтани юлиб олиб, бор кучи билан уни дарахтга уради. Болта дарахт танасига ботганида унинг ичидан ҳазин инграш

эшитилади ва дарахт пўстлоғи остидан қон тизиллаб отила бошлайди. Бу ҳолдан шоҳ хизматкорлари ҳанг-манг бўлиб қолишади. Шунда улардан бири юрак ютиб, шоҳ қўлидан болгани тортиб олмоқчи бўлади, лекин дарғазаб Эрисихтон уни болта билан чошиб ўлдиради ва:

– Худоларга сиғинишнинг жазоси мана шунақа бўлади! – деб ҳайқиради.

Эрисихтон юз йиллик эманни кесади. Қарсиллаб ерга кулаётган дарахтдан инграган овоз эшитилади; шундай қилиб бу дарахт ичида маскан курган ўрмон санами дунёдан кўз юмади.

Муқаддас ўрмон санамлари қора кийишиб, маъбуда Деметра қошига борадилар ва унга илтижо қилишиб, дугоналарини ўлдирган Эрисихтонни жазолашни сўрайдилар. Деметра қаттиқ ғазабланади. У ўрмон санамини очлик маъбудасини айтиб келгани юборади. Санам Деметранинг қанотли илонлар қўшилган аробасига ўтириб, Кавказ тоғлари ортидаги Аскифияга шамолдек елади ва у ердаги ҳувиллаган тоғдан ранги захил, кўзлари кир-тайган, сочлари хурпайган, эти бориб устухонига ёпишган очлик маъбудасини топади. Санам унга Деметранинг амрини етказди, очлик маъбудаси Деметранинг амрига итоат этади.

У Эрисихтоннинг уйига келиб, шоҳга мангу қонмайдиган очлик дардини уфуради, бу дард Эрисихтоннинг ичини мутгасил таталайди. У қанча кўп овқат еса, очлик уни шунча қаттиқроқ қийнай бошлайди. Эрисихтон бутун молу давлатини турфа хил озик-овқатларга сарфлайди, аммо бу таомлар Эрисихтоннинг иштаҳасини бадтар очиб, очлик азоби уни мутгасил изтиробга солади. Ахири Эрисихтоннинг ёлғиз қизидан бўлак ҳеч вақоси қолмайди. У пул топиб қорин тўйдириш мақсадида қизини ҳам қул бозорига олиб чиқиб сотади. Лекин унинг бахтига, қизи тангри Посейдоннинг шарофати билан ҳар хил қиёфага кира оларди, шунинг учун қиз ҳар гал уни харид қилганлар қўлидан гоҳ парранда, гоҳ от, гоҳ сигир қиёфасига кириб кочиб келаверарди.

Эрисихтон қизини жуда кўп марга сотади, лекин, барибир, бу савдодан қўлга киритган акчаси овқатига етмайди. Очлик уни тобора қаттиқроқ қийнай бошлайди, бу азобга бардош бериш тобора мушкуллашади. Ахири бориб, тоқати тоқ бўлган Эрисихтон ўз баданини ғажиб ея бошлайди ва ит азобида ўлади.

ТУН, ОЙ, ШАФАҚ ВА ҚУЁШ

Маъбуда Тун – Нюкта қора отлар қўшилган аробасида осмондан оҳиста сузиб ўтади. У ер юзига тим қора пардасини ёпади. Бутун борлиқни зулмат чулғаб олади. Маъбуда Туннинг аробаси атрофида юлдузлар уймалашади, милтиллаб, ерга хира нур сочишади, бу юлдузлар –

маъбуда Шафақ – Эос билан Астрейнинг ўғлонлари. Улар жуда кўп, тунги зулмат осмонининг ҳамма ёғига сочилишган. Мана, шарқ томонда нафис бир шуъла кўринди. У борган сари кучлироқ ёриша бошлади: маъбуда Ой – Селена бош кўтариб осмонга чиқмоқда. Унинг аробасини шохдор буқалар имиллаб осмонга тортиб чиқадилар. Этаги узун оқ либос кийиб, каллапўшига ой ўроғини кўндириб олган маъбуда Ой савлат тўкиб, хотиржам ўтиб боради. У уйкуга кетган ер юзига майин шуъла сочиб, уни кумушранг ёғдуга ғарқ этади. Кейин, маъбуда Ой бутун осмон гумбазини босиб ўтиб, Кариядаги Латма тогига жойлашган чуқур ғорга тушиб кетади. У ерда сохибжамол йигит Эндимион мангу маст уйкуда ётарди. Селена уни севади. У йигитнинг тепасига энгашиб, уни эркалайди, қулоғига муҳаббат сўзларини пичирлайди. Лекин мангу ғафлатга ғарқ бўлган Эндимион маъбуданинг каломларини эшитмайди, шунинг учун ҳам Селена ҳамиша маҳзун, замин узра ёғдираётган шуъласи ҳам мудом маъюс.

Тонг тобора яқинлашиб келади. Маъбуда Ой осмонни тарк этганига ҳам анча бўлди. Машрик хиёлгина ёришди. У томонда тонг муждачиси Зухро юлдузи порлайди. Енгил шаббода эса бошлайди. Шарқдаги уфқ тобора кўпроқ ёришади. Мана, гулбадан маъбуда Шафақ – Эос дарвозани ланг очади, ҳадемай бу дарвозадан мунаввар Куёш худоси – Ҳелиос чиқиб келади. Мана, пуштиранг шуъладан хиёл ёришган самога оч, заъфарон либос кийган маъбуда Шафақ қирмизи қанотларини ёзиб парвоз қилади. Маъбуда олтин кўзадан ерга шабнам тўкади, шунда бу шабнам томчилари гиёҳлару гулларга иниб, олмос мисоли ярақлай бошлайди. Бутун ер юзига муаттар ис таралади, ҳаммаёқдан хушбўй тутун кўтарилади. Ғафлатни тарк этган замин куёш тангриси Ҳелиосни қувонч билан қарши олади.

Нурафшон Ҳелиос тангри Ҳефест ясаб берган, тўртта тулпор қўшилган олтин аробада Океан сохилидан осмонга кўтарилади. Бош кўтариб чиқаётган Куёш даставвал тоғ чўққиларини ёритади, шунда чўққилар худди ўт олгандек виқор билан кўринади. Куёш пайдо бўлиши билан юлдузлар осмон гумбазини тарк этиб, бирин-кетин зулмат тун оғушига қоча бошлайдилар. Ҳелиоснинг олтин аробаси тобора юқорироқ кўтарилади. У бошида обдор тож, эгнида узун заррин либос билан фазода сузаркан, ерни эзгу ёғдуси билан мунаввар қилиб, унга ёруғлик, ҳарорат ва ҳаёт бахш этади.

Куёш худоси кундузги сафарини тутатиб, Океаннинг муқаддас сувига бориб ботади. У ерда уни олтин қайиқ кутиб туради. Зиё тангриси шу қайиққа тушиб, яна орқага, куёш ўлкаси жойлашган машрикқа сузади. Бу ерда унинг ғоят муҳташам қасри бор. Куёш худоси тунда мана шу қасрда дам олиб, эртаси кун яна аввалгидек нурафшон ҳолда осмонга балқиб учун куч йиғади.

ФАЭТОН

Овидийнинг «Метаморфозалар» достони асосида баён қилинади

Куёш худоси ўзи жорий қилган тартибни фақат бир марта бузган эди – одамларга зиё таратиш учун фақат бир кунгина осмонга кўтарилмаган эди. Воқеа бундай бўлганди. Куёш – Ҳелиос денгиз маъбудаси Фетида-нинг қизи Клименадан Фазтон исмли ўғил кўрган эди. Кунлардан бир кун Фазтоннинг қариндоши, чакмоқдор Зевснинг Иодан («Ио» бобига қаранг) туғилган ўғли Эпаф, уни мазах қилиб шундай дейди:

– Мунаввар Ҳелиоснинг ўгли эканлигинга ишонмайман. Онанг сенга ёлгон гапирган. Сен – оддий бир фоний банданинг ўғлисан.

Фазтон бу гапдан қаттиқ аччиқланади, номуснинг зўридан икки юзи чўгдек қизариб кетади; у югурганча онасининг олдига бориб, бошини унинг кўксига қўяди-да, юм-юм йиғлаб, мени Эпаф бадном қилди, деб зорланади. Лекин унинг волидаси Климена кўлларини нурафшон куёш томонга чўзганча, ўғлига шундай деб таскин беради:

– О, нуридийдам! Бизни кўриб, каломларимизни эшитиб турган Ҳелиосни тилга олиб (ўзинг ҳам ҳозир уни кўриб турибсан) онт ичаман-ки, ҳақиқатан ҳам у сенинг падарингдир! Агар лафзим ёлгон бўлса, майли, куёш мени ўз чароғон нуридан маҳрум этсин! Ўзинг унинг ҳузурига бор, у истиқомат қиладиган қаср биздан узоқ эмас. Гапимнинг ҳақлигини Куёшнинг ўзи эътироф этгай.

Фазтон шу заҳоти Ҳелиос қошига равона бўлади. У олтину кумушу бебаҳо тошлардан қурилиб порлаб турган куёш қасрига зумда етиб боради. Тангри Ҳефест безаган бу қаср камалакнинг барча рангини ўзида акс эттириб товланарди. Фазтон қасрга кириб, у ерда арғувоний либосда тахтада ўтирган Ҳелиосни кўради. Лекин Фазтон порлаб турган тангрига яқин бора олмайди, унинг кўзлари – фоний банданинг кўзлари Ҳелиоснинг тождан таралаётган порлоқ шуъладан қамашарди. Куёш худоси Фазтонни кўриб, ундан сўрайди:

– Ҳузуримга келишга сени нима мажбур қилди, ўғлим?

– О, олам зиёси, бузург падар Ҳелиос! Лекин сени падарим деб аташга ҳаддим сиғармикан? – дейди Фазтон. – Ҳақиқатан ҳам менинг отам бўлсанг, далил кўрсат. Ўгинаман, дилимдаги иштибоҳни даф эт!

Ҳелиос бошидаги обдор тожини олиб қўйиб, Фазтонни ўз ёнига қакиради ва уни бағрига босиб туриб шундай дейди:

– Ҳа, сен – менинг ўғлимсан, онанг Климена сенга рост гапирган. Ўғлим эканлигинга бошқа шубҳа қилмаслигинг учун хоҳлаган истагингни бажармоқчиман: тила тилагингни, муқаддас Стикс дарёсининг суви ҳаққи онт ичиб айтаманки, хоҳишингни бажармай қўймайман.

Ҳелиос шундай деб айтиши билан, дарҳол Фаэтон отасидан унинг ўрнида, унинг олтин аробасида бир кун осмонни сайр қилиб чиқишга ижозат сўрайди. Буни эшитиб мунаввар худо даҳшатга келади.

– Тентак, нимани сўраяпсан ўзи! – дейди Ҳелиос. – О, кошкийди ичган онтимни буза олсам! Сен асло бажариб бўлмайдиган нарсани сўраяпсан, Фаэтон. Бунга қурбинг етмайди. Ахир сен фоний бандасан, бандаларнинг иши эмас бу! Ҳаттоки, боқий тангрилар ҳам менинг аробамда парвоз қилишга ожиздирлар. Энг бузург тангри чакмоқдор Зевснинг ҳам аробамни бошқаришга юраги дов бермайди, ҳолбуки, дунёда ундан қудратлироқ хилқат йўк! Ўзинг ўйлаб кўр: йўл аввалига шу қадар тикка кўтариладик, ҳатто, менинг тулпорларим ҳам ундан зўр-базўр чиқишади. Кейин, йўлнинг ўрта қисми бошланади: бу энди ер юзидан шу қадар юксакдаки, пастда, жуда-жуда чуқурликда ястаниб ётган дала-даштлар, уммонларга қараганимда, ҳатто, менинг ҳам юрагим орқамга тортиб кетади. Йўлнинг охириги қисми Океан соҳилига бениҳоя тикка тушиб боради, бу йўлда менинг омилкорлигимсиз бошқариладиган ароба пастга кулаб тилка-пора бўлиши муқаррар. Балки сен йўлда кўп ажойиботларни учратиш орзусидадирсан? Йўк, менинг йўлим хавф-хатар, даҳшат ва ваҳший ҳайвонлар орасидан ўтиб боради. У йўл ниҳоятда тор; агар ундан бир қадам четга чиқсанг, даҳшатли саврнинг шохларига, қавснинг ўқиға, ғазабнок асадга, мудҳиш ақрабу маҳобатли саратонга¹ рўпара келасан. Хуллас, осмон гумбази остидан ўтган йўл ниҳоятда хатарли. Гапимга ишон, ўғлим, мен сенинг нобуд бўлишингни истамайман. О, кошкийди, менинг қалбимга нигоҳ ташлай олсанг-у, сендан қанчалик хавотирланаётганимни ўз кўзинг билан кўра олсанг! Атрофинга бир боқ, оламни кўздан кечир, рўйи заминда ажойиб ва гаройиб нарсалар беҳисоб! Кўнглинг хоҳлаган нарсани сўра, ҳамма сўраганларингни бажо келтираман, фақат менинг ўрнимда осмонга чиқишни сўрама. Зеро, сен мендан ўзинг учун совға эмас, даҳшатли бало сўраяпсан.

Лекин Фаэтон ота каломига қулоқ солишни истамади; у Ҳелиоснинг бўйнидан маҳкам кучоқлаб, айнан шу истагини бажо келтиришни сўрайверди.

– Яхши, илтимосингни бажараман, зеро, Стикс суви ҳаққи қасам ичдим. Айтганинг бўлади, афсус, сени ақлли бола деб ўйлаган эдим, – деб ғамгин оҳангда жавоб қилди Ҳелиос.

У Фаэтонни ўзининг жангаробаси турган ерга бошлаб борди. Фаэтон аробани кўриб маҳлиё бўлиб қолди: у бошдан-оёқ соф олтиндан

¹ Куёшнинг йиллик ҳаракати йўлида 12 та юлдуз туркуми жойлашган. Бу ерда Ҳелиос шу юлдузлардан бука қиёфасидаги Саврга, камон кўтарган кентавр қиёфаси билан ифодаланувчи Кавсга, ваҳшатли Асадга, чаён шаклидаги Ақраб ва қисқичбака шаклидаги Саратон буржларига ишора қиляпти – (тарж.).

ΠΟΙΗΤΗΣ ΤΟΥ ΚΑΙΝΟΚΟΣΜΟΥ
ΣΑΡΩΝΗ ΚΑΙ ΕΠΙΘΟΥΛΑΡΑ

CONTENTS

CONTENTS OF THE PRESENT EDITION

THE PRESENT EDITION IS THE RESULT OF THE REVISION OF THE FIRST EDITION BY THE AUTHOR, AND IS THE ONLY ONE WHICH IS NOW IN THE MARKET. IT IS THE ONLY ONE WHICH IS NOW IN THE MARKET. IT IS THE ONLY ONE WHICH IS NOW IN THE MARKET.

THE PRESENT EDITION IS THE RESULT OF THE REVISION OF THE FIRST EDITION BY THE AUTHOR, AND IS THE ONLY ONE WHICH IS NOW IN THE MARKET. IT IS THE ONLY ONE WHICH IS NOW IN THE MARKET. IT IS THE ONLY ONE WHICH IS NOW IN THE MARKET.

THE PRESENT EDITION IS THE RESULT OF THE REVISION OF THE FIRST EDITION BY THE AUTHOR, AND IS THE ONLY ONE WHICH IS NOW IN THE MARKET. IT IS THE ONLY ONE WHICH IS NOW IN THE MARKET. IT IS THE ONLY ONE WHICH IS NOW IN THE MARKET.

THE PRESENT EDITION IS THE RESULT OF THE REVISION OF THE FIRST EDITION BY THE AUTHOR, AND IS THE ONLY ONE WHICH IS NOW IN THE MARKET. IT IS THE ONLY ONE WHICH IS NOW IN THE MARKET. IT IS THE ONLY ONE WHICH IS NOW IN THE MARKET.

The first part of the book is devoted to a general introduction to the theory of groups. It begins with the definition of a group and discusses the basic properties of groups, such as closure, associativity, identity, and inverses. The author then introduces the concept of a subgroup and discusses the relationship between a group and its subgroups. The second part of the book is devoted to the study of the structure of groups. It begins with the study of cyclic groups and discusses the structure of finite cyclic groups. The author then introduces the concept of a homomorphism and discusses the relationship between a group and its homomorphic images. The third part of the book is devoted to the study of the structure of rings. It begins with the definition of a ring and discusses the basic properties of rings, such as closure, associativity, identity, and distributivity. The author then introduces the concept of an ideal and discusses the relationship between a ring and its ideals. The fourth part of the book is devoted to the study of the structure of modules. It begins with the definition of a module and discusses the basic properties of modules, such as closure, associativity, identity, and distributivity. The author then introduces the concept of a submodule and discusses the relationship between a module and its submodules.

The book is written in a clear and concise style and is suitable for students of mathematics who are interested in the theory of groups, rings, and modules. It is also suitable for researchers in the field of algebra who are interested in the structure of groups, rings, and modules. The book is a valuable reference work for anyone who is interested in the theory of groups, rings, and modules.

The book is written in a clear and concise style and is suitable for students of mathematics who are interested in the theory of groups, rings, and modules. It is also suitable for researchers in the field of algebra who are interested in the structure of groups, rings, and modules. The book is a valuable reference work for anyone who is interested in the theory of groups, rings, and modules.

The book is written in a clear and concise style and is suitable for students of mathematics who are interested in the theory of groups, rings, and modules. It is also suitable for researchers in the field of algebra who are interested in the structure of groups, rings, and modules. The book is a valuable reference work for anyone who is interested in the theory of groups, rings, and modules.

4. 1. 1

1. 1. 1

The first part of the book is devoted to a general introduction to the theory of groups. It begins with the definition of a group and discusses the basic properties of groups, such as closure, associativity, identity, and inverses. The author then introduces the concept of a subgroup and discusses the relationship between a group and its subgroups. The second part of the book is devoted to the study of the structure of groups. It begins with the study of cyclic groups and discusses the structure of finite cyclic groups. The author then introduces the concept of a homomorphism and discusses the relationship between a group and its homomorphic images. The third part of the book is devoted to the study of the structure of rings. It begins with the definition of a ring and discusses the basic properties of rings, such as closure, associativity, identity, and distributivity. The author then introduces the concept of an ideal and discusses the relationship between a ring and its ideals. The fourth part of the book is devoted to the study of the structure of modules. It begins with the definition of a module and discusses the basic properties of modules, such as closure, associativity, identity, and distributivity. The author then introduces the concept of a submodule and discusses the relationship between a module and its submodules.

There is a significant difference between the two groups of patients. The group of patients who were treated with the combination of amoxicillin and clavulanic acid showed a significantly higher rate of bacterial eradication (95%) compared to the group of patients who were treated with amoxicillin alone (85%). This difference was statistically significant (p < 0.05).

The results of this study suggest that the combination of amoxicillin and clavulanic acid is a more effective treatment for acute otitis media with effusion than amoxicillin alone. This is likely due to the broader spectrum of activity of the combination therapy, which is able to cover a wider range of bacterial pathogens.

It is important to note that this study was conducted in a tertiary care hospital, and the results may not be generalizable to other settings. Further studies are needed to confirm these findings in a larger, more diverse population.

The study was conducted in a tertiary care hospital, and the results may not be generalizable to other settings. Further studies are needed to confirm these findings in a larger, more diverse population.

The results of this study suggest that the combination of amoxicillin and clavulanic acid is a more effective treatment for acute otitis media with effusion than amoxicillin alone. This is likely due to the broader spectrum of activity of the combination therapy, which is able to cover a wider range of bacterial pathogens.

The study was conducted in a tertiary care hospital, and the results may not be generalizable to other settings. Further studies are needed to confirm these findings in a larger, more diverse population.

The results of this study suggest that the combination of amoxicillin and clavulanic acid is a more effective treatment for acute otitis media with effusion than amoxicillin alone. This is likely due to the broader spectrum of activity of the combination therapy, which is able to cover a wider range of bacterial pathogens.

AMBIENT VIDEO

The study was conducted in a tertiary care hospital, and the results may not be generalizable to other settings. Further studies are needed to confirm these findings in a larger, more diverse population.

The results of this study suggest that the combination of amoxicillin and clavulanic acid is a more effective treatment for acute otitis media with effusion than amoxicillin alone. This is likely due to the broader spectrum of activity of the combination therapy, which is able to cover a wider range of bacterial pathogens.

The new program is not a one-time exercise. It is an ongoing effort. "We have to be prepared to respond to any changes in the global environment," says the director of the program. "We have to be able to adapt to any changes in the global environment."

The new program is not a one-time exercise. It is an ongoing effort. "We have to be prepared to respond to any changes in the global environment," says the director of the program. "We have to be able to adapt to any changes in the global environment."

THE NEW PROGRAM IS NOT A ONE-TIME EXERCISE. IT IS AN ONGOING EFFORT.

The new program is not a one-time exercise. It is an ongoing effort. "We have to be prepared to respond to any changes in the global environment," says the director of the program. "We have to be able to adapt to any changes in the global environment."

The new program is not a one-time exercise. It is an ongoing effort. "We have to be prepared to respond to any changes in the global environment," says the director of the program. "We have to be able to adapt to any changes in the global environment."

The first part of the book is devoted to a general introduction to the theory of the firm. This includes a discussion of the basic concepts of the firm, such as the production function, the cost function, and the profit function. It also discusses the relationship between the firm and the market, and the role of the firm in the economy.

The second part of the book is devoted to a detailed analysis of the firm's behavior. This includes a discussion of the firm's production decisions, its cost decisions, and its pricing decisions. It also discusses the firm's response to changes in the market, and the role of the firm in the economy.

THE FIRM'S PRODUCTION DECISIONS

The firm's production decisions are determined by its production function. The production function shows the relationship between the firm's inputs and its output. It is a key determinant of the firm's cost structure and its profit function.

The firm's cost decisions are determined by its cost function. The cost function shows the relationship between the firm's output and its total cost. It is a key determinant of the firm's profit function and its pricing decisions.

The firm's pricing decisions are determined by its profit function. The profit function shows the relationship between the firm's output and its profit. It is a key determinant of the firm's production and cost decisions.

... ..

... ..

... ..

A... ..

... ..

... ..

There are many factors that contribute to the overall health of an individual. These factors include diet, exercise, stress management, and genetics. Understanding these factors can help individuals make better choices for their health. For example, a balanced diet and regular exercise can significantly improve one's overall well-being. Additionally, managing stress through techniques like meditation or yoga can have a positive impact on mental and physical health. Genetics, while not always modifiable, can provide insights into potential health risks and guide preventive care.

HEALTHY

The concept of health is multifaceted, encompassing physical, mental, and social well-being. It is not merely the absence of disease or infirmity, but a state of complete well-being. This holistic view of health emphasizes the interconnectedness of different aspects of life. For instance, a person's mental health can affect their physical health, and vice versa. Similarly, social relationships and support networks play a crucial role in maintaining overall health. A healthy lifestyle involves a combination of regular physical activity, a nutritious diet, adequate sleep, and effective stress management. It also includes staying up-to-date with medical check-ups and vaccinations to prevent illness. Education and awareness are key components of maintaining health, as they empower individuals to make informed decisions about their well-being.

Living a healthy life is a continuous process that requires dedication and consistency. It is about making choices that promote long-term well-being and prevent chronic diseases. Regular exercise, such as walking, jogging, or swimming, can help maintain a healthy weight and improve cardiovascular health. Eating a diet rich in fruits, vegetables, whole grains, and lean proteins provides essential nutrients for the body. Getting enough sleep is also vital for recovery and maintaining cognitive function. Managing stress is another important aspect, as chronic stress can lead to various health problems. Seeking professional help when needed, such as a therapist or doctor, is a sign of strength, not weakness. Overall, a healthy lifestyle is about taking control of one's life and making choices that lead to a longer, more vibrant life.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

INDEX

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

There are many reasons why the world is not a better place than it is. One of the main reasons is that we are not doing enough to help the poor. We need to do more to help the poor and to reduce the gap between the rich and the poor. We need to do more to help the poor and to reduce the gap between the rich and the poor. We need to do more to help the poor and to reduce the gap between the rich and the poor.

There are many reasons why the world is not a better place than it is. One of the main reasons is that we are not doing enough to help the poor. We need to do more to help the poor and to reduce the gap between the rich and the poor. We need to do more to help the poor and to reduce the gap between the rich and the poor. We need to do more to help the poor and to reduce the gap between the rich and the poor.

There are many reasons why the world is not a better place than it is. One of the main reasons is that we are not doing enough to help the poor. We need to do more to help the poor and to reduce the gap between the rich and the poor. We need to do more to help the poor and to reduce the gap between the rich and the poor. We need to do more to help the poor and to reduce the gap between the rich and the poor.

There are many reasons why the world is not a better place than it is. One of the main reasons is that we are not doing enough to help the poor. We need to do more to help the poor and to reduce the gap between the rich and the poor. We need to do more to help the poor and to reduce the gap between the rich and the poor. We need to do more to help the poor and to reduce the gap between the rich and the poor.

to the fact that the first step in the development of a new product is the identification of a need. This need may be a result of a change in the market, a change in the technology, or a change in the customer's requirements. The next step is to develop a concept for the product that meets the need. This concept should be based on a thorough understanding of the market and the customer's requirements. The third step is to develop a plan for the product. This plan should include a detailed description of the product, a list of the resources required, and a timeline for the development process. The final step is to develop a prototype of the product. This prototype should be used to test the concept and to identify any problems that may arise during the development process.

↓ continue to next section ↓

Once you have identified a need, the next step is to develop a concept for the product that meets the need. This concept should be based on a thorough understanding of the market and the customer's requirements. The next step is to develop a plan for the product. This plan should include a detailed description of the product, a list of the resources required, and a timeline for the development process. The final step is to develop a prototype of the product. This prototype should be used to test the concept and to identify any problems that may arise during the development process.

Developing a prototype is a critical step in the development of a new product. It allows you to test the concept and to identify any problems that may arise during the development process. This is a time-consuming and expensive process, so it is important to do it right the first time.

to show that the function f is not continuous at a . To do this, we need to find a sequence (x_n) that converges to a but such that $(f(x_n))$ does not converge to $f(a)$. One way to do this is to choose x_n such that $f(x_n)$ is always a fixed distance away from $f(a)$. For example, if $f(a) = 0$, we could choose x_n such that $f(x_n) = 1$ for all n . This would show that $(f(x_n))$ does not converge to $f(a)$, and hence f is not continuous at a .

Another way to show that f is not continuous at a is to use the ϵ - δ definition. We need to find an $\epsilon > 0$ such that for every $\delta > 0$, there is an x with $|x - a| < \delta$ but $|f(x) - f(a)| \geq \epsilon$. For example, if $f(a) = 0$, we could choose $\epsilon = 1$ and show that for every $\delta > 0$, there is an x with $|x - a| < \delta$ but $|f(x) - 0| \geq 1$. This would show that f is not continuous at a .

→ Continuity at points →

Continuity at a point a means that if x is close enough to a , then $f(x)$ is close enough to $f(a)$. More formally, f is continuous at a if for every $\epsilon > 0$, there is a $\delta > 0$ such that $|x - a| < \delta$ implies $|f(x) - f(a)| < \epsilon$. This is the ϵ - δ definition of continuity. To show that f is continuous at a , we need to find a δ for every ϵ that works. To show that f is not continuous at a , we need to find an ϵ such that for every δ , there is an x with $|x - a| < \delta$ but $|f(x) - f(a)| \geq \epsilon$.

Continuity at a point a is a local property. It only depends on the behavior of f near a . For example, $f(x) = x^2$ is continuous at $a = 1$ because for every $\epsilon > 0$, there is a $\delta > 0$ such that $|x - 1| < \delta$ implies $|x^2 - 1| < \epsilon$. However, $f(x) = x^2$ is not continuous at $a = 0$ because for every $\delta > 0$, there is an x with $|x - 0| < \delta$ but $|x^2 - 0| \geq \epsilon$ for some $\epsilon > 0$.

THE HISTORY OF THE UNITED STATES OF AMERICA

THE HISTORY OF THE UNITED STATES OF AMERICA, FROM THE DISCOVERY OF THE CONTINENT TO THE PRESENT TIME. BY CHARLES C. SMITH, ESQ. VOL. I. PART I.

THE HISTORY OF THE UNITED STATES OF AMERICA, FROM THE DISCOVERY OF THE CONTINENT TO THE PRESENT TIME. BY CHARLES C. SMITH, ESQ. VOL. I. PART II.

THE HISTORY OF THE UNITED STATES OF AMERICA, FROM THE DISCOVERY OF THE CONTINENT TO THE PRESENT TIME. BY CHARLES C. SMITH, ESQ. VOL. I. PART III.

THE HISTORY OF THE UNITED STATES OF AMERICA, FROM THE DISCOVERY OF THE CONTINENT TO THE PRESENT TIME. BY CHARLES C. SMITH, ESQ. VOL. I. PART IV.

THE HISTORY OF THE UNITED STATES OF AMERICA, FROM THE DISCOVERY OF THE CONTINENT TO THE PRESENT TIME. BY CHARLES C. SMITH, ESQ. VOL. I. PART V.

THE HISTORY OF THE UNITED STATES OF AMERICA, FROM THE DISCOVERY OF THE CONTINENT TO THE PRESENT TIME. BY CHARLES C. SMITH, ESQ. VOL. I. PART VI.

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

1. The first step in the process is to identify the problem or goal. This involves understanding the current situation and determining what needs to be achieved.

2. Once the problem is identified, the next step is to gather information. This includes researching the problem, identifying stakeholders, and collecting data. This information is used to develop a clear understanding of the problem and the resources available.

3. The third step is to develop a plan. This involves identifying the steps that need to be taken to achieve the goal, and determining the resources and time needed for each step. The plan should be flexible enough to allow for changes as more information is gathered.

4. The fourth step is to implement the plan. This involves putting the plan into action, and monitoring progress. It is important to communicate the plan to all stakeholders and to provide regular updates on progress.

5. The final step is to evaluate the results. This involves comparing the actual results to the goals, and identifying any areas for improvement. This information is used to refine the plan and to prevent similar problems from occurring in the future.

1. The first step in the process of the scientific method is to identify a problem or question that you want to investigate. This is often done by observing something in the world that you find interesting or unusual. Once you have identified a problem, you need to formulate a hypothesis, which is a statement that you think is true about the problem. You then design an experiment to test your hypothesis. This involves setting up a controlled environment where you can change one variable (the independent variable) and measure the effect on another variable (the dependent variable). You then collect data from your experiment and analyze it to see if it supports your hypothesis. If it does, you may accept the hypothesis as a theory. If it does not, you may reject the hypothesis and start over with a new one.

↓ next ↓

2. The second step in the process of the scientific method is to design an experiment. This involves setting up a controlled environment where you can change one variable (the independent variable) and measure the effect on another variable (the dependent variable). You then collect data from your experiment and analyze it to see if it supports your hypothesis. If it does, you may accept the hypothesis as a theory. If it does not, you may reject the hypothesis and start over with a new one.

3. The third step in the process of the scientific method is to collect data. This involves setting up a controlled environment where you can change one variable (the independent variable) and measure the effect on another variable (the dependent variable). You then collect data from your experiment and analyze it to see if it supports your hypothesis. If it does, you may accept the hypothesis as a theory. If it does not, you may reject the hypothesis and start over with a new one.

4. The fourth step in the process of the scientific method is to analyze data. This involves setting up a controlled environment where you can change one variable (the independent variable) and measure the effect on another variable (the dependent variable). You then collect data from your experiment and analyze it to see if it supports your hypothesis. If it does, you may accept the hypothesis as a theory. If it does not, you may reject the hypothesis and start over with a new one.

The first paragraph states that the law is based on the fact that the U.S. has a long history of being a nation of immigrants. It mentions that the country was founded by immigrants and that the majority of the population is descended from immigrants. The second paragraph discusses the importance of immigration to the U.S. economy and culture. It states that immigrants have contributed significantly to the growth and development of the country. The third paragraph talks about the challenges faced by immigrants, such as language barriers and discrimination. It emphasizes the need for a welcoming and inclusive society. The fourth paragraph concludes by stating that the law is designed to ensure that all immigrants are treated fairly and have the opportunity to contribute to the U.S. economy and culture.

↓ you ↓

Many law firms have a reputation for being expensive and difficult to work for. However, there are several reasons why you should consider working for a law firm. First, law firms offer a high level of intellectual stimulation and professional growth. Working in a law firm allows you to work on complex legal issues and develop your skills as a lawyer. Second, law firms provide a structured and organized work environment. This can be beneficial for those who prefer a clear hierarchy and defined roles. Third, law firms often offer excellent benefits, including health insurance, retirement plans, and paid time off. Finally, working for a law firm can be a great way to gain experience and build a strong professional network. If you are considering a career in law, working for a law firm may be the best choice for you.

There are several reasons why you should consider working for a law firm. First, law firms offer a high level of intellectual stimulation and professional growth. Working in a law firm allows you to work on complex legal issues and develop your skills as a lawyer. Second, law firms provide a structured and organized work environment. This can be beneficial for those who prefer a clear hierarchy and defined roles. Third, law firms often offer excellent benefits, including health insurance, retirement plans, and paid time off. Finally, working for a law firm can be a great way to gain experience and build a strong professional network. If you are considering a career in law, working for a law firm may be the best choice for you.

The first part of the book is devoted to a general introduction to the subject of the history of the world. The author discusses the various theories of the origin of the world and the different views of the progress of human civilization. He also touches upon the question of the future of the world and the role of man in it.

The second part of the book is a detailed account of the history of the world from the beginning of time to the present day. The author follows a chronological order, starting with the prehistoric period and ending with the modern world. He discusses the various civilizations that have flourished on the earth and the events that have shaped the course of human history.

THE HISTORY OF THE WORLD

The third part of the book is a study of the present world and the problems that it faces. The author discusses the various social, economic, and political issues that are confronting humanity today. He also offers his own views on the solutions to these problems and the future of the world. The book concludes with a chapter on the future of the world and the role of man in it.

The author of this book is a distinguished scholar and a leading authority on the history of the world. His work is based on a wide range of sources and is characterized by its clarity, objectivity, and depth. This book is a valuable contribution to the study of world history and is highly recommended for all those who are interested in the subject.

The first of these is the fact that the majority of the population are still engaged in subsistence agriculture, and that the economy is largely self-sufficient. This means that the country is not dependent on imports for its basic needs, and that it has a high degree of autonomy. The second is that the country has a rich natural resource base, including large reserves of oil, gold, and diamonds. These resources provide a valuable source of income for the government, and have helped to fund the development of the country's infrastructure and social services.

Another important factor is the country's strategic location, which provides it with access to major sea routes and a potential role as a regional hub. This has allowed the country to develop a strong maritime sector, and to attract investment from international companies. Finally, the country has a highly educated and skilled workforce, which has helped to drive economic growth and innovation. These factors together have created a strong foundation for the country's development, and have helped to ensure its long-term stability and prosperity.

The country's economic growth has been driven by a combination of factors, including strong government leadership, a focus on infrastructure development, and a commitment to economic reform. The country has also benefited from its strategic location and its rich natural resources, which have provided a steady source of income and investment.

The country's political system is a multi-party democracy, with a constitution that guarantees the rights and freedoms of its citizens. The government is committed to transparency and accountability, and has implemented a range of measures to improve the quality of governance. This has helped to build trust and confidence in the government, and has supported the country's economic development. The country has also made significant progress in addressing social issues, such as poverty and inequality, and has established a strong social safety net. These achievements have helped to create a more stable and prosperous society, and have laid the foundation for a bright future.

The country's cultural heritage is a source of pride and inspiration for its people, and has played a key role in shaping its national identity. The country has a rich tradition of art, music, and literature, and has produced many world-renowned figures. This cultural heritage is a valuable asset, and has helped to attract tourism and investment. The country has also made significant progress in promoting cultural diversity and inclusion, and has established a strong framework for protecting and promoting its cultural heritage. These efforts have helped to create a more inclusive and vibrant society, and have supported the country's economic development.

1947

1947

1947

1947

1. The first step in the process of identifying a problem is to determine the nature of the problem. This involves a thorough analysis of the situation, including the symptoms, the context, and the stakeholders involved. Once the problem has been identified, the next step is to define the objectives of the solution. This involves determining what you want to achieve and what resources you have available. The third step is to generate potential solutions. This involves brainstorming ideas and evaluating them based on their feasibility and effectiveness. The final step is to implement the chosen solution and monitor its progress. This involves putting the solution into action and tracking its performance over time.

↓ process ↓

problem-solving process

The problem-solving process is a systematic approach to identifying and resolving problems. It involves several key steps: 1. Problem identification: This is the first step, where you recognize that a problem exists and define its scope. 2. Problem analysis: This step involves understanding the underlying causes of the problem and the resources available to solve it. 3. Solution generation: Here, you brainstorm various potential solutions and evaluate them based on their feasibility and effectiveness. 4. Solution implementation: This is the final step, where you put the chosen solution into action and monitor its progress. The problem-solving process is a continuous cycle, as new problems may arise as you implement solutions to existing ones.

The problem-solving process is a systematic approach to identifying and resolving problems. It involves several key steps: 1. Problem identification: This is the first step, where you recognize that a problem exists and define its scope. 2. Problem analysis: This step involves understanding the underlying causes of the problem and the resources available to solve it. 3. Solution generation: Here, you brainstorm various potential solutions and evaluate them based on their feasibility and effectiveness. 4. Solution implementation: This is the final step, where you put the chosen solution into action and monitor its progress. The problem-solving process is a continuous cycle, as new problems may arise as you implement solutions to existing ones.

COOPERATION: A NEW APPROACH TO THE PROBLEM OF SOCIETY

As we have seen, the new approach to the problem of society is based on the principle of cooperation. This principle is based on the fact that man is a social animal and that he cannot survive unless he is part of a community. The new approach is based on the fact that man is a rational animal and that he cannot survive unless he is part of a community. The new approach is based on the fact that man is a free animal and that he cannot survive unless he is part of a community.

The new approach is based on the fact that man is a social animal and that he cannot survive unless he is part of a community. The new approach is based on the fact that man is a rational animal and that he cannot survive unless he is part of a community. The new approach is based on the fact that man is a free animal and that he cannot survive unless he is part of a community. The new approach is based on the fact that man is a social animal and that he cannot survive unless he is part of a community. The new approach is based on the fact that man is a rational animal and that he cannot survive unless he is part of a community. The new approach is based on the fact that man is a free animal and that he cannot survive unless he is part of a community.

The new approach is based on the fact that man is a social animal and that he cannot survive unless he is part of a community. The new approach is based on the fact that man is a rational animal and that he cannot survive unless he is part of a community. The new approach is based on the fact that man is a free animal and that he cannot survive unless he is part of a community.

RESEARCH AND MARKET TRENDS IN FISH AND SHELLFISH PRODUCTS

More than ever before, consumers are looking for healthy and nutritious options. The demand for fresh, wild-caught fish and shellfish has increased significantly in recent years. This is due to a combination of factors, including a growing awareness of the health benefits of omega-3 fatty acids, a preference for natural and sustainable products, and a desire for high-quality protein sources. The market for fish and shellfish products is expected to continue to grow, driven by these factors and the increasing popularity of seafood in various cuisines.

The market for fish and shellfish products is highly competitive, with many brands vying for market share. Key players include major retailers, food service providers, and specialty seafood brands. The market is also characterized by a wide variety of products, ranging from fresh whole fish and fillets to processed seafood products like canned fish, frozen seafood, and seafood mixes. The demand for fresh, wild-caught fish and shellfish is particularly strong, as consumers seek out products that are free from antibiotics, hormones, and other artificial additives. This has led to a surge in demand for sustainably sourced seafood, with many consumers looking for products that are certified by organizations like the Marine Stewardship Council (MSC) or the Aquaculture Stewardship Council (ASC). The market for fish and shellfish products is also being driven by the growing popularity of seafood in various cuisines, particularly in Asian and Mediterranean dishes. This has led to an increase in demand for products like salmon, tuna, and shrimp, which are commonly used in these cuisines. The market for fish and shellfish products is expected to continue to grow, driven by these factors and the increasing popularity of seafood in various cuisines.

¹ Source: [https://www.fishbase.org/](#)
² Source: [https://www.fishbase.org/](#)

...the ... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

INDEX

... ..

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

The following table shows the results of the survey conducted in 1998. The data is presented in a table format, with the first column representing the year and the second column representing the number of respondents. The data shows a steady increase in the number of respondents over the years, with a significant jump in 1998.

The following table shows the results of the survey conducted in 1998. The data is presented in a table format, with the first column representing the year and the second column representing the number of respondents. The data shows a steady increase in the number of respondents over the years, with a significant jump in 1998.

The following table shows the results of the survey conducted in 1998. The data is presented in a table format, with the first column representing the year and the second column representing the number of respondents. The data shows a steady increase in the number of respondents over the years, with a significant jump in 1998.

The following table shows the results of the survey conducted in 1998. The data is presented in a table format, with the first column representing the year and the second column representing the number of respondents. The data shows a steady increase in the number of respondents over the years, with a significant jump in 1998.

The following table shows the results of the survey conducted in 1998. The data is presented in a table format, with the first column representing the year and the second column representing the number of respondents. The data shows a steady increase in the number of respondents over the years, with a significant jump in 1998.

Table 1: Survey Results (1998)

The following table shows the results of the survey conducted in 1998. The data is presented in a table format, with the first column representing the year and the second column representing the number of respondents. The data shows a steady increase in the number of respondents over the years, with a significant jump in 1998.

There is a strong possibility that the results of the study will be similar to those of the previous study. The results of the study will be similar to those of the previous study. The results of the study will be similar to those of the previous study.

The results of the study will be similar to those of the previous study. The results of the study will be similar to those of the previous study. The results of the study will be similar to those of the previous study.

The results of the study will be similar to those of the previous study. The results of the study will be similar to those of the previous study. The results of the study will be similar to those of the previous study.

The results of the study will be similar to those of the previous study. The results of the study will be similar to those of the previous study. The results of the study will be similar to those of the previous study.

The results of the study will be similar to those of the previous study. The results of the study will be similar to those of the previous study. The results of the study will be similar to those of the previous study.

CONCLUSION

The results of the study will be similar to those of the previous study. The results of the study will be similar to those of the previous study. The results of the study will be similar to those of the previous study.

The results of the study will be similar to those of the previous study. The results of the study will be similar to those of the previous study. The results of the study will be similar to those of the previous study.

The results of the study will be similar to those of the previous study. The results of the study will be similar to those of the previous study. The results of the study will be similar to those of the previous study.

the first of these is the fact that the majority of the population of the United States is now living in the cities. This is a result of the fact that the cities are the centers of industry and commerce, and the people are attracted to them for the sake of the opportunities they offer for employment and advancement.

The second of these is the fact that the cities are the centers of education and culture. The universities and colleges are located in the cities, and the people are attracted to them for the sake of the opportunities they offer for education and cultural advancement. This is a result of the fact that the cities are the centers of industry and commerce, and the people are attracted to them for the sake of the opportunities they offer for employment and advancement.

THE CITY AS A CENTER OF INDUSTRY AND COMMERCE

The city is the center of industry and commerce, and the people are attracted to it for the sake of the opportunities it offers for employment and advancement. This is a result of the fact that the city is the center of industry and commerce, and the people are attracted to it for the sake of the opportunities it offers for employment and advancement.

The city is the center of industry and commerce, and the people are attracted to it for the sake of the opportunities it offers for employment and advancement. This is a result of the fact that the city is the center of industry and commerce, and the people are attracted to it for the sake of the opportunities it offers for employment and advancement.

The first section deals with the general principles of the law of contract, and the second section deals with the law of tort. The third section deals with the law of property, and the fourth section deals with the law of equity. The fifth section deals with the law of evidence, and the sixth section deals with the law of procedure.

The first section deals with the general principles of the law of contract, and the second section deals with the law of tort. The third section deals with the law of property, and the fourth section deals with the law of equity. The fifth section deals with the law of evidence, and the sixth section deals with the law of procedure.

THE LAW OF CONTRACT

The law of contract is a branch of the law which deals with the legal obligations which arise from the agreement of two or more persons. It is a branch of the law which deals with the legal obligations which arise from the agreement of two or more persons.

The law of contract is a branch of the law which deals with the legal obligations which arise from the agreement of two or more persons. It is a branch of the law which deals with the legal obligations which arise from the agreement of two or more persons.

The first step in the process is to identify the problem. This can be done by asking the following questions: What is the problem? How long has it been there? How often does it occur? What are the symptoms? What are the possible causes? Once the problem has been identified, the next step is to gather information. This can be done by talking to people who have experienced the problem, reading up on the topic, and looking for any relevant data. Once you have gathered the information, the next step is to analyze it. This can be done by looking for patterns, identifying the root cause, and determining the best course of action. Finally, the last step is to implement the solution. This can be done by creating a plan, putting it into action, and monitoring the results.

Additional Resources

There are many resources available to help you with your problem. Some of the most useful resources are books, articles, and online guides. You can also find many helpful tips and tricks on YouTube and other video platforms. If you are still having trouble, you can always consult with a professional. They will be able to help you identify the problem and provide you with the best possible solution.

It is important to remember that solving a problem is a process. It may take some time and effort, but if you stay focused and persistent, you will eventually find a solution. Don't get discouraged if you don't find the answer right away. Keep trying different things until you find what works for you.

One of the most important things to remember when solving a problem is to stay organized. Keep a record of everything you try, and make sure you are keeping track of the results. This will help you to see what is working and what is not. It will also help you to avoid repeating the same mistakes over and over again. Finally, don't forget to take a break. Sometimes stepping away from the problem for a little while can help you to see it from a different perspective and find a solution that you hadn't thought of before.

an important historical document - however, it is not the only document of its kind. The document is a letter from the Secretary of the Navy to the Secretary of the War, dated 1862. It discusses the appointment of a new Secretary of the Navy, and the appointment of a new Secretary of the War. The document is a copy of the original, and is held in the National Archives. It is a very important document, and is a valuable historical record. It is a document that is well worth reading, and is a document that is well worth preserving.

A. Secretary of the Navy

1. The Secretary of the Navy is the head of the Department of the Navy. He is appointed by the President, and is responsible for the management of the Department. He is also responsible for the management of the Navy's operations, and for the management of the Navy's personnel. He is a very important position, and is a position that is well worth holding. He is a position that is well worth pursuing, and is a position that is well worth striving for.

2. The Secretary of the Navy is also responsible for the management of the Navy's budget. He is responsible for the management of the Navy's finances, and for the management of the Navy's resources. He is a very important position, and is a position that is well worth holding. He is a position that is well worth pursuing, and is a position that is well worth striving for.

3. The Secretary of the Navy is also responsible for the management of the Navy's operations. He is responsible for the management of the Navy's activities, and for the management of the Navy's programs. He is a very important position, and is a position that is well worth holding. He is a position that is well worth pursuing, and is a position that is well worth striving for.

REPORT

The first part of the report is a general statement of the work done during the year. It is followed by a detailed account of the work done in each of the several departments. The report is then followed by a summary of the work done during the year, and a statement of the work to be done during the next year.

The second part of the report is a detailed account of the work done in each of the several departments. It is followed by a summary of the work done during the year, and a statement of the work to be done during the next year.

The third part of the report is a summary of the work done during the year, and a statement of the work to be done during the next year. It is followed by a detailed account of the work done in each of the several departments.

The fourth part of the report is a detailed account of the work done in each of the several departments. It is followed by a summary of the work done during the year, and a statement of the work to be done during the next year.

The fifth part of the report is a summary of the work done during the year, and a statement of the work to be done during the next year.

GENERAL STATEMENT

The first part of the report is a general statement of the work done during the year. It is followed by a detailed account of the work done in each of the several departments. The report is then followed by a summary of the work done during the year, and a statement of the work to be done during the next year.

the fact that some countries have been accused (see 2.1.1) of providing arms and/or training to the guerrillas against the Cuban revolution and that, notwithstanding numerous other reports, their involvement is not supported by conclusive evidence. The possibility remains that they may be providing training to that organization in other areas.

There is no doubt that ~~the United States Government~~ ~~is~~ ~~convinced~~ that the United States Government is providing arms and/or training to the guerrillas against the Cuban revolution and that, notwithstanding numerous other reports, their involvement is not supported by conclusive evidence. They are in contact with the guerrillas and are providing them with arms and/or training. It is not possible to say whether they are providing training to that organization in other areas.

← APPENDIX →

Much more will be known from other sources and from the general public when the following items are made available and they are then listed in chronological order.

There are also several other sources from which some items have been obtained. These include the following: a report of a former employee of the United States Army who claims to have information regarding the activities of the guerrillas in the United States and the fact that they are providing training to the guerrillas in other areas.

There are also several other sources from which some items have been obtained. These include the following: a report of a former employee of the United States Army who claims to have information regarding the activities of the guerrillas in the United States and the fact that they are providing training to the guerrillas in other areas.

There are also several other sources from which some items have been obtained. These include the following: a report of a former employee of the United States Army who claims to have information regarding the activities of the guerrillas in the United States and the fact that they are providing training to the guerrillas in other areas.

one of the best things that can be done for a country is to have a free press. The press is the lifeblood of a democracy. It is the only way in which the people can know what their government is doing and what it is capable of. It is the only way in which the people can hold their government accountable. It is the only way in which the people can demand better leadership. It is the only way in which the people can demand better laws. It is the only way in which the people can demand better justice. It is the only way in which the people can demand better freedom.

It is the only way in which the people can demand better life. It is the only way in which the people can demand better hope. It is the only way in which the people can demand better future. It is the only way in which the people can demand better world. It is the only way in which the people can demand better everything. It is the only way in which the people can demand better life, better hope, better future, better world, better everything.

✦ Contents ✦

Chapter 1: Introduction to the Study of History. This chapter introduces the reader to the study of history, its importance, and the different ways in which it can be studied. It discusses the role of the historian and the challenges of the profession. It also discusses the different schools of thought in the history profession and the different methods of historical research.

Chapter 2: The Foundations of Western Civilization. This chapter discusses the early history of the Western world, from the beginning of time to the fall of the Roman Empire. It covers the ancient civilizations of Mesopotamia, Egypt, Greece, and Rome, and discusses the impact of each on the development of Western culture and society. It also discusses the role of religion in the development of Western civilization and the impact of the Middle Ages on the West.

Chapter 3: The Renaissance and the Reformation. This chapter discusses the Renaissance and the Reformation, two of the most important movements in Western history. It discusses the revival of classical learning and art in the Renaissance, and the Protestant Reformation, which led to the creation of new Protestant churches. It also discusses the impact of the Renaissance and the Reformation on the development of Western culture and society, and the role of each in the development of modern Western civilization.

CHAPTER 1

THE HISTORY OF THE UNITED STATES

The history of the United States is a story of a young nation that grew from a small group of colonies on the eastern coast of North America to a powerful superpower that spans the globe. The story begins with the arrival of European explorers and settlers in the early 17th century. The Pilgrims, seeking religious freedom, established the Plymouth colony in 1620. Other settlers followed, and the colonies grew and prospered. However, tensions between the colonies and the British government began to rise in the mid-18th century. The British imposed a series of taxes on the colonies, and the colonists resisted, leading to the American Revolutionary War (1775-1783). The war resulted in the colonies' independence from Britain, and the United States was born. The new nation faced many challenges, including the struggle for a unified government and the expansion of territory. The Constitution was drafted in 1787, and the United States entered a period of rapid growth and development. The 19th century was marked by westward expansion, the Civil War (1861-1865), and the rise of industrialization. The 20th century saw the United States emerge as a global superpower, leading the world in the Cold War and playing a central role in the development of the modern world.

The United States has a rich and diverse history, shaped by the experiences of its many peoples. The story of the United States is a story of resilience, innovation, and the pursuit of the American dream. From the early days of settlement to the present, the United States has overcome many challenges and emerged as a nation of freedom, opportunity, and progress. The history of the United States is a testament to the power of the human spirit and the ability of a young nation to rise to the occasion and shape the course of history.

The United States is a nation of many faces, with a diverse population that reflects the many cultures and traditions of the world. The history of the United States is a story of the struggles and triumphs of its many peoples, and a testament to the power of the American dream. The United States is a nation of opportunity, where anyone can achieve their dreams through hard work and determination. The history of the United States is a story of a nation that has overcome many challenges and emerged as a global superpower, leading the world in the 21st century.

...the ... ..

...

... ..

... ..

... ..

... ..

...the ... ..

... ..

... ..

▶ **Learn Always** ▶

... ..

What you know is not the same as what you think you know. ... ..

The first part of the book is devoted to a general history of the United States from its discovery by Columbus in 1492 to the present time. It covers the early years of settlement, the struggle for independence, the formation of the Constitution, and the development of the Union as a nation. The second part of the book is devoted to a detailed history of the United States from 1789 to the present time. It covers the early years of the Republic, the struggle for reform, the Civil War, and the Reconstruction period. The third part of the book is devoted to a detailed history of the United States from 1865 to the present time. It covers the Reconstruction period, the Gilded Age, the Progressive Era, and the modern era.

The first part of the book is devoted to a general history of the United States from its discovery by Columbus in 1492 to the present time. It covers the early years of settlement, the struggle for independence, the formation of the Constitution, and the development of the Union as a nation. The second part of the book is devoted to a detailed history of the United States from 1789 to the present time. It covers the early years of the Republic, the struggle for reform, the Civil War, and the Reconstruction period. The third part of the book is devoted to a detailed history of the United States from 1865 to the present time. It covers the Reconstruction period, the Gilded Age, the Progressive Era, and the modern era.

THE HISTORY OF THE UNITED STATES OF AMERICA

BY JOHN B. HENNINGSEN

The first part of the book is devoted to a general history of the United States from its discovery by Columbus in 1492 to the present time. It covers the early years of settlement, the struggle for independence, the formation of the Constitution, and the development of the Union as a nation. The second part of the book is devoted to a detailed history of the United States from 1789 to the present time. It covers the early years of the Republic, the struggle for reform, the Civil War, and the Reconstruction period. The third part of the book is devoted to a detailed history of the United States from 1865 to the present time. It covers the Reconstruction period, the Gilded Age, the Progressive Era, and the modern era.

The first part of the report is a general introduction to the subject of the study. It discusses the importance of the study and the objectives of the research. The second part of the report is a detailed description of the methodology used in the study. This includes a discussion of the data collection methods, the sample size, and the statistical techniques used to analyze the data. The third part of the report is a discussion of the results of the study. This includes a comparison of the results with previous research and a discussion of the implications of the findings. The final part of the report is a conclusion and a list of references.

The methodology used in this study was a combination of qualitative and quantitative methods. Data was collected through interviews, focus groups, and surveys. The data was then analyzed using content analysis and statistical techniques. The results of the study show that there is a significant relationship between the variables being studied. These findings have important implications for the field of study and suggest areas for further research.

References

Johnson, M. (2010). The impact of social media on consumer behavior. *Journal of Marketing Research*, 47(3), 355-370.

Smith, J. (2008). The effects of advertising on brand loyalty. *Journal of Advertising*, 37(2), 115-130.

Lee, K. (2012). The role of social media in brand management. *Journal of Business Strategy*, 34(1), 45-55.

Chen, L. (2009). The influence of online reviews on purchase decisions. *Journal of Consumer Research*, 36(4), 515-530.

Wang, Y. (2011). The impact of social media on brand equity. *Journal of Brand Management*, 19(2), 125-140.

The data collected for this study was analyzed using a combination of qualitative and quantitative methods. The results of the analysis show that there is a significant relationship between the variables being studied. These findings have important implications for the field of study and suggest areas for further research.

The findings of this study have important implications for the field of study. They suggest that there is a significant relationship between the variables being studied. These findings have important implications for the field of study and suggest areas for further research.

The first step in the process of creating a business plan is to determine the nature of the business and the market in which it will operate. This involves identifying the products or services to be offered, the target market, and the competitive environment. A thorough understanding of these factors is essential for developing a realistic and profitable business plan.

Once the business and market have been defined, the next step is to conduct a detailed financial analysis. This includes estimating the start-up costs, ongoing operating expenses, and potential revenue streams. A break-even analysis should be performed to determine the point at which the business will become profitable. Additionally, a sensitivity analysis should be conducted to assess the impact of various assumptions on the financial projections. This analysis provides a clear picture of the financial viability of the business and helps to identify areas of risk and opportunity.

The final step in the process is to develop a marketing and sales strategy. This involves identifying the most effective ways to reach the target market and generate sales. A clear and concise marketing plan should be developed, outlining the key messages, promotional activities, and sales channels. A sales strategy should also be formulated, detailing the sales process, the sales team, and the sales goals. A well-defined marketing and sales strategy is crucial for the success of the business.

In conclusion, the process of creating a business plan is a complex and multi-step process. It requires a thorough understanding of the business and market, a detailed financial analysis, and a clear marketing and sales strategy. By following these steps, entrepreneurs can develop a realistic and profitable business plan that provides a clear roadmap for the future of their business.

...the ... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

The first reason for moving from their current location was a need for more space. Their current location was no longer sufficient to accommodate the growing number of students and faculty. The second reason was the need for a more modern and comfortable learning environment. The new building would provide a more spacious and well-lit area for students to study and for faculty to teach.

The third reason for moving was the need for a more central location. The new building would be located in the heart of the campus, making it easier for students and faculty to access. The fourth reason was the need for a more secure and well-maintained building. The new building would be built with modern security features and would be well-maintained to ensure a safe and comfortable learning environment.

CONCLUSION

The decision to move from their current location to a new building was a significant one for the university. It was a decision that was based on a number of factors, including the need for more space, a more modern and comfortable learning environment, a more central location, and a more secure and well-maintained building. The new building will provide a more spacious and well-lit area for students to study and for faculty to teach, and it will be located in the heart of the campus, making it easier for students and faculty to access. The new building will also be built with modern security features and will be well-maintained to ensure a safe and comfortable learning environment.

The new building will be a significant improvement over the current building and will provide a more modern and comfortable learning environment for students and faculty. It will be a building that is well-suited to the needs of the university and will provide a more central location, a more secure and well-maintained building, and a more spacious and well-lit area for students to study and for faculty to teach.

↓ Green ↓

The first reason for using green paper is that green is a very bright color. This makes it easy to see and read. Green is also a very popular color, so it is a good choice for a variety of documents. Green is also a very durable color, so it can withstand a lot of use. Green is also a very versatile color, so it can be used in a variety of ways. Green is also a very attractive color, so it is a good choice for a variety of documents.

Green is also a very durable color, so it can withstand a lot of use. Green is also a very versatile color, so it can be used in a variety of ways. Green is also a very attractive color, so it is a good choice for a variety of documents. Green is also a very durable color, so it can withstand a lot of use. Green is also a very versatile color, so it can be used in a variety of ways. Green is also a very attractive color, so it is a good choice for a variety of documents.

PROSECT REPORT ON GREEN PAPER

The first reason for using green paper is that green is a very bright color. This makes it easy to see and read. Green is also a very popular color, so it is a good choice for a variety of documents. Green is also a very durable color, so it can withstand a lot of use. Green is also a very versatile color, so it can be used in a variety of ways. Green is also a very attractive color, so it is a good choice for a variety of documents.

Green is also a very durable color, so it can withstand a lot of use. Green is also a very versatile color, so it can be used in a variety of ways. Green is also a very attractive color, so it is a good choice for a variety of documents. Green is also a very durable color, so it can withstand a lot of use. Green is also a very versatile color, so it can be used in a variety of ways. Green is also a very attractive color, so it is a good choice for a variety of documents.

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

The first step is to identify the problem. This involves a clear understanding of the symptoms and the context in which they occur. It is important to gather as much information as possible, including the patient's history, physical examination, and any relevant laboratory or imaging studies.

Once the problem has been identified, the next step is to formulate a differential diagnosis. This involves listing all the possible causes of the symptoms, based on the information gathered. It is important to consider both common and rare causes, and to rank them in order of likelihood.

The third step is to perform a physical examination. This involves a systematic approach to examining the patient, starting with the general appearance and moving on to the specific organs and systems. It is important to look for any signs of distress, such as tachycardia, tachypnea, or hypotension, and to perform a thorough history and physical examination.

After the physical examination, the next step is to order appropriate laboratory and imaging studies. This involves selecting the tests that will help to confirm or rule out the most likely causes of the symptoms. It is important to consider the sensitivity and specificity of the tests, and to interpret the results in the context of the patient's clinical picture.

Once the diagnosis has been confirmed, the next step is to develop a management plan. This involves selecting the most appropriate treatment options, based on the patient's clinical picture and the underlying cause of the symptoms. It is important to consider the patient's preferences and to provide education and counseling as part of the management plan.

The final step is to monitor the patient's response to treatment and to adjust the management plan as needed. This involves regular follow-up visits and communication with the patient to ensure that they are understanding and following the management plan. It is important to document the patient's response and to provide ongoing support and education.

In conclusion, the process of diagnosing and managing a patient's symptoms involves a systematic approach that includes identifying the problem, formulating a differential diagnosis, performing a physical examination, ordering appropriate laboratory and imaging studies, developing a management plan, and monitoring the patient's response to treatment.

This approach is essential for providing high-quality patient care and ensuring that the patient's symptoms are resolved as quickly and effectively as possible.

1. The first step in the process of the [redacted] is to [redacted] the [redacted] of the [redacted] and to [redacted] the [redacted] of the [redacted].

2. The second step is to [redacted] the [redacted] of the [redacted] and to [redacted] the [redacted] of the [redacted].

3. The third step is to [redacted] the [redacted] of the [redacted] and to [redacted] the [redacted] of the [redacted].

4. The fourth step is to [redacted] the [redacted] of the [redacted] and to [redacted] the [redacted] of the [redacted].

5. The fifth step is to [redacted] the [redacted] of the [redacted] and to [redacted] the [redacted] of the [redacted].

6. The sixth step is to [redacted] the [redacted] of the [redacted] and to [redacted] the [redacted] of the [redacted].

7. The seventh step is to [redacted] the [redacted] of the [redacted] and to [redacted] the [redacted] of the [redacted].

8. The eighth step is to [redacted] the [redacted] of the [redacted] and to [redacted] the [redacted] of the [redacted].

9. The ninth step is to [redacted] the [redacted] of the [redacted] and to [redacted] the [redacted] of the [redacted].

There is a great deal of talk about the "new" world of work, but it is not a new world at all. It is the old world of work, with the same old problems and the same old solutions. The only difference is that the problems are now being solved in a different way. The new world of work is not a new world at all. It is the old world of work, with the same old problems and the same old solutions. The only difference is that the problems are now being solved in a different way.

↓ NEW, UNUSUAL, NOT AN ANSWER ↓

NEW

It is not a new world of work, it is the old world of work. The only difference is that the problems are now being solved in a different way. The new world of work is not a new world at all. It is the old world of work, with the same old problems and the same old solutions. The only difference is that the problems are now being solved in a different way.

The new world of work is not a new world at all. It is the old world of work, with the same old problems and the same old solutions. The only difference is that the problems are now being solved in a different way. The new world of work is not a new world at all. It is the old world of work, with the same old problems and the same old solutions. The only difference is that the problems are now being solved in a different way.

The first step in writing a letter is to decide on the subject. You should know exactly what you want to say before you begin to write. This will help you to organize your thoughts and to write a clear and concise letter. It is also important to think about the tone of your letter. Will it be formal or informal? Will it be a request or a complaint? These are all things that you should consider before you start writing.

WRITING A LETTER

When you write a letter, you should always use the following format: your name, your address, the date, the name of the person you are writing to, and the name of the organization or company you are writing to. This is the standard format for all letters, and it is important to use it so that your letter is clear and easy to read.

After you have written the header, you should write the body of your letter. This is the main part of your letter, and it is where you should state your purpose for writing. You should be clear and direct in your writing, and you should avoid using too many words. It is also important to use a polite and respectful tone in your letter. You should always use "please" and "thank you" when appropriate, and you should avoid using any language that is offensive or disrespectful.

When you have finished writing the body of your letter, you should write a closing. This is a short sentence or two that lets the person you are writing to know that you are finished. You should use a polite closing, such as "Sincerely yours" or "Thank you very much." After you have written the closing, you should sign your name and print it below. This is important so that the person you are writing to can identify you.

Finally, you should write the address of the person you are writing to. This should be written in the bottom right corner of your letter, and it should include the name, street address, city, state, and zip code. It is important to write this information clearly and accurately so that your letter can be delivered to the correct person.

... ..

CHAPTER

... ..

... ..

... ..

... ..

The first part of the work is devoted to a general history of the world, from the beginning of time to the present. The author traces the progress of human civilization, from the earliest ages to the present day. He discusses the various stages of human development, from the primitive state of nature to the establishment of the various kingdoms and empires of the world. He also examines the causes and effects of the various revolutions and changes that have taken place in the world, and the influence of these changes on the human mind and society.

The second part of the work is devoted to a detailed history of the various kingdoms and empires of the world. The author examines the rise and fall of these various powers, and the causes and effects of their various revolutions and changes. He also discusses the influence of these various powers on the human mind and society, and the progress of human civilization.

The third part of the work is devoted to a detailed history of the various revolutions and changes that have taken place in the world. The author examines the causes and effects of these various revolutions and changes, and the influence of these changes on the human mind and society.

The fourth part of the work is devoted to a detailed history of the various influences of these various revolutions and changes on the human mind and society. The author examines the influence of these various revolutions and changes on the human mind and society, and the progress of human civilization.

The fifth part of the work is devoted to a detailed history of the various progress of human civilization. The author examines the progress of human civilization, from the earliest ages to the present day.

INDEX

A list of the various subjects and names mentioned in the work, with references to the pages where they are mentioned.

The work is a comprehensive history of the world, from the beginning of time to the present. It is a valuable work for anyone interested in the history of the world, and the progress of human civilization.

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that proper record-keeping is essential for the success of any business or organization. The text outlines various methods for collecting and organizing data, including the use of ledgers and spreadsheets. It also highlights the need for regular audits and reconciliations to ensure the integrity of the financial information.

It is further noted that the accuracy of these records is crucial for making informed decisions and for complying with legal and regulatory requirements. The document provides a detailed overview of the accounting cycle, from identifying transactions to preparing financial statements.

The second part of the document focuses on the analysis and interpretation of financial data. It discusses various financial ratios and metrics used to evaluate a company's performance and financial health. The text explains how these indicators can be used to identify trends, assess risks, and make strategic decisions. It also touches upon the importance of comparing a company's performance against industry benchmarks.

In addition, the document addresses the role of financial statements in providing a clear picture of a company's financial position. It details the components of the balance sheet, income statement, and cash flow statement, and explains how they interrelate. The text also discusses the significance of non-financial information, such as market conditions and management actions, in interpreting the financial data.

The final part of the document concludes by summarizing the key points discussed and reiterating the importance of a systematic and disciplined approach to financial management. It encourages the reader to apply the principles and practices outlined in the document to their own work, ensuring that they maintain high standards of accuracy and transparency in their financial reporting.

Overall, the document serves as a comprehensive guide for anyone involved in financial management, providing both theoretical insights and practical advice. It is designed to help readers understand the complexities of financial accounting and to develop the skills necessary for effective financial analysis and decision-making.

The document also includes several examples and case studies to illustrate the concepts discussed. These examples show how the principles of financial management can be applied in real-world scenarios, providing readers with a better understanding of the practical implications of the theory.

It is hoped that this document will be a valuable resource for students, professionals, and anyone interested in the field of finance. By following the guidelines and best practices provided, readers can ensure that their financial records are accurate, reliable, and useful for their business or organization.

The document is intended to be a practical and accessible resource, providing clear and concise information that can be easily understood and applied. It is a testament to the importance of financial management in the modern business world and the need for continuous learning and improvement in this field.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
1100 SOUTH EAST ASIAN BLVD
CHICAGO, ILLINOIS 60607-7073
TEL: 773/936-3000 FAX: 773/936-3000

CHICAGO, ILLINOIS 60607-7073
TEL: 773/936-3000 FAX: 773/936-3000

CHICAGO, ILLINOIS 60607-7073
TEL: 773/936-3000 FAX: 773/936-3000

CHICAGO

CHICAGO, ILLINOIS 60607-7073

CHICAGO, ILLINOIS 60607-7073
TEL: 773/936-3000 FAX: 773/936-3000

CHICAGO, ILLINOIS 60607-7073
TEL: 773/936-3000 FAX: 773/936-3000

Chlorine is an element that is commonly used in swimming pools to keep them free of bacteria. But in the last few years it has become a very hot item in the news. There are a lot of people who are worried about the health effects of chlorine. Some people think that it causes cancer, while others think it causes asthma. There are also some people who think that it causes other health problems. But the truth is that chlorine is a very safe element when it is used properly. It is only when it is used in large quantities that it can cause problems. So, if you are worried about chlorine, you should talk to your doctor. He or she will be able to tell you more about the health effects of chlorine.

Chlorine is an element that is commonly used in swimming pools to keep them free of bacteria. But in the last few years it has become a very hot item in the news. There are a lot of people who are worried about the health effects of chlorine. Some people think that it causes cancer, while others think it causes asthma. There are also some people who think that it causes other health problems. But the truth is that chlorine is a very safe element when it is used properly. It is only when it is used in large quantities that it can cause problems. So, if you are worried about chlorine, you should talk to your doctor. He or she will be able to tell you more about the health effects of chlorine.

Chlorine is an element that is commonly used in swimming pools to keep them free of bacteria. But in the last few years it has become a very hot item in the news. There are a lot of people who are worried about the health effects of chlorine. Some people think that it causes cancer, while others think it causes asthma. There are also some people who think that it causes other health problems. But the truth is that chlorine is a very safe element when it is used properly. It is only when it is used in large quantities that it can cause problems. So, if you are worried about chlorine, you should talk to your doctor. He or she will be able to tell you more about the health effects of chlorine.

1. **Identify the main idea or thesis statement.** This is the central point the author is making. It is usually found in the introduction or conclusion.

2. **Identify the supporting details.** These are the facts, statistics, and examples that the author uses to back up their main idea.

3. **Identify the author's purpose.** Why are they writing this? To inform, persuade, or entertain?

4. **Identify the author's tone.** Is the author serious, humorous, or sarcastic?

5. **Identify the author's bias.** Does the author have a strong opinion or prejudice about the topic?

6. **Identify the author's audience.** Who are they writing for?

7. **Identify the author's style.** Is the writing formal, informal, or conversational?

8. **Identify the author's organization.** How is the text structured? Chronological, cause and effect, or compare and contrast?

9. **Identify the author's use of language.** Are there any metaphors, similes, or other literary devices?

10. **Identify the author's use of evidence.** Are there any citations or references to other sources?

QUESTION

Character refers to the qualities, traits, and attributes that define a person's personality and behavior. It is the sum of all the characteristics that make up an individual.

Characters can be described in many ways, including their physical appearance, their personality traits, their values and beliefs, and their actions and behaviors.

Some characters are defined by their physical appearance, such as their height, weight, and hair color. Other characters are defined by their personality traits, such as their intelligence, creativity, and sense of humor.

Characters can also be defined by their values and beliefs, such as their religious beliefs, their political views, and their moral principles.

Finally, characters can be defined by their actions and behaviors, such as their habits, their hobbies, and their interactions with others.

Character is a complex and multifaceted concept that can be defined in many different ways. It is the sum of all the qualities, traits, and attributes that define a person's personality and behavior.

Characters can be described in many ways, including their physical appearance, their personality traits, their values and beliefs, and their actions and behaviors.

Characters are often used in literature to represent different aspects of human nature and to explore the complexities of the human experience.

By studying characters, we can gain a better understanding of ourselves and the world around us.

1908

Admission is by entrance examination by the Board of Examiners, which is held at the University of Toronto, Ontario, Canada, in the month of June. The examination is held at the University of Toronto, Ontario, Canada, in the month of June. The examination is held at the University of Toronto, Ontario, Canada, in the month of June.

of August

Admission is by entrance examination by the Board of Examiners, which is held at the University of Toronto, Ontario, Canada, in the month of June. The examination is held at the University of Toronto, Ontario, Canada, in the month of June. The examination is held at the University of Toronto, Ontario, Canada, in the month of June.

Admission is by entrance examination by the Board of Examiners, which is held at the University of Toronto, Ontario, Canada, in the month of June. The examination is held at the University of Toronto, Ontario, Canada, in the month of June. The examination is held at the University of Toronto, Ontario, Canada, in the month of June.

The first part of the book is a history of the ...
The second part is a description of the ...
The third part is a list of the ...

APPENDIX

The first part of the appendix is a list of the ...
The second part is a list of the ...
The third part is a list of the ...

INDEX

The first part of the index is a list of the ...
The second part is a list of the ...
The third part is a list of the ...
The fourth part is a list of the ...
The fifth part is a list of the ...

The first part of the index is a list of the ...
The second part is a list of the ...
The third part is a list of the ...
The fourth part is a list of the ...
The fifth part is a list of the ...

It has long been known that the human brain is a very complex organ, and that its functions are not fully understood. The study of the brain is a very important part of medicine, and it is one of the most interesting and challenging fields of research.

The human brain is a very complex organ, and it is one of the most interesting and challenging fields of research. The study of the brain is a very important part of medicine, and it is one of the most interesting and challenging fields of research. The human brain is a very complex organ, and it is one of the most interesting and challenging fields of research. The study of the brain is a very important part of medicine, and it is one of the most interesting and challenging fields of research.

The human brain is a very complex organ, and it is one of the most interesting and challenging fields of research. The study of the brain is a very important part of medicine, and it is one of the most interesting and challenging fields of research. The human brain is a very complex organ, and it is one of the most interesting and challenging fields of research. The study of the brain is a very important part of medicine, and it is one of the most interesting and challenging fields of research.

The human brain is a very complex organ, and it is one of the most interesting and challenging fields of research. The study of the brain is a very important part of medicine, and it is one of the most interesting and challenging fields of research.

Any information obtained from this document is for informational purposes only and should not be used for medical or legal advice.

The first part of the document is a letter from the author to the editor of the journal. The letter discusses the author's interest in the topic and the reasons for writing the paper.

The second part of the document is the main body of the paper. It begins with an introduction to the topic, followed by a review of the existing literature. The author then presents their own research findings and discusses their implications.

The third part of the document is the conclusion. The author summarizes the main findings of the study and offers some final thoughts on the topic.

The fourth part of the document is the references. The author lists the sources of information used in the paper.

The fifth part of the document is the appendix. The author includes additional information that is relevant to the study but does not fit into the main body of the paper.

The sixth part of the document is the acknowledgments. The author thanks the people and organizations that have supported the research.

The seventh part of the document is the index. The author provides a list of keywords and a list of page numbers to help readers find the information they need.

The eighth part of the document is the abstract. The author provides a brief summary of the paper's content.

The ninth part of the document is the title page. The author provides the title of the paper, their name, and their affiliation.

The tenth part of the document is the cover page. The author provides the title of the journal, the volume and issue number, and the date of publication.

The eleventh part of the document is the back cover. The author provides the title of the journal, the volume and issue number, and the date of publication.

The twelfth part of the document is the endpaper. The author provides the title of the journal, the volume and issue number, and the date of publication.

The thirteenth part of the document is the flyleaf. The author provides the title of the journal, the volume and issue number, and the date of publication.

The fourteenth part of the document is the title page. The author provides the title of the paper, their name, and their affiliation.

The fifteenth part of the document is the abstract. The author provides a brief summary of the paper's content.

The sixteenth part of the document is the index. The author provides a list of keywords and a list of page numbers to help readers find the information they need.

The seventeenth part of the document is the acknowledgments. The author thanks the people and organizations that have supported the research.

The eighteenth part of the document is the appendix. The author includes additional information that is relevant to the study but does not fit into the main body of the paper.

The nineteenth part of the document is the references. The author lists the sources of information used in the paper.

The twentieth part of the document is the conclusion. The author summarizes the main findings of the study and offers some final thoughts on the topic.

The twenty-first part of the document is the main body of the paper. It begins with an introduction to the topic, followed by a review of the existing literature. The author then presents their own research findings and discusses their implications.

The twenty-second part of the document is the letter from the author to the editor of the journal. The letter discusses the author's interest in the topic and the reasons for writing the paper.

The twenty-third part of the document is the title page. The author provides the title of the paper, their name, and their affiliation.

The twenty-fourth part of the document is the abstract. The author provides a brief summary of the paper's content.

The twenty-fifth part of the document is the index. The author provides a list of keywords and a list of page numbers to help readers find the information they need.

The twenty-sixth part of the document is the acknowledgments. The author thanks the people and organizations that have supported the research.

The twenty-seventh part of the document is the appendix. The author includes additional information that is relevant to the study but does not fit into the main body of the paper.

The twenty-eighth part of the document is the references. The author lists the sources of information used in the paper.

The twenty-ninth part of the document is the conclusion. The author summarizes the main findings of the study and offers some final thoughts on the topic.

1. The first step in the process of creating a business plan is to conduct a market analysis. This involves researching the industry, identifying your target market, and understanding your competitors. A thorough market analysis will help you determine the viability of your business idea and the potential for success.

2. Once you have completed your market analysis, the next step is to develop a business model. This involves determining how you will generate revenue and what your costs will be. You should also consider the operational aspects of your business, such as the location, equipment, and staffing requirements. A well-defined business model will provide a clear roadmap for your business's growth and profitability.

3. The third step in the process is to create a financial plan. This involves projecting your business's financial performance over a period of time, typically three to five years. You should include a detailed budget, a cash flow statement, and a break-even analysis. A solid financial plan will demonstrate the financial feasibility of your business and provide a basis for securing financing.

4. The final step in the process is to write the business plan itself. This involves putting all of the information you have gathered into a clear, concise, and professional document. The business plan should be written in a way that is easy to understand and persuasive to potential investors or lenders. A well-written business plan will be a valuable tool for communicating your business vision and securing the resources you need to succeed.

4. BUSINESS PLAN WRITING

Writing a business plan is a critical step in the process of starting a new business. It provides a clear roadmap for your business's growth and profitability, and it is essential for securing financing from investors or lenders. The business plan should be written in a way that is easy to understand and persuasive to potential investors or lenders.

The business plan should be written in a clear, concise, and professional manner. It should be easy to read and understand, and it should be persuasive to potential investors or lenders. The business plan should be written in a way that is easy to understand and persuasive to potential investors or lenders.

The business plan should be written in a way that is easy to understand and persuasive to potential investors or lenders. It should be a clear and concise document that provides a detailed overview of your business's operations, financial performance, and growth potential. The business plan should be written in a way that is easy to understand and persuasive to potential investors or lenders.

... ..

... ..

... ..

... ..

← DIRECTA DA EXPEDIENTE →

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

The first part of the report deals with the general situation of the country and the position of the various groups. It is followed by a detailed account of the events of the past few years, and a summary of the present state of affairs. The report is written in a clear and concise style, and is well illustrated with maps and diagrams. It is a valuable contribution to the knowledge of the country and its people.

The second part of the report deals with the economic situation of the country. It discusses the various industries and the state of the economy. It also discusses the social conditions of the country and the position of the different classes. The report is written in a clear and concise style, and is well illustrated with maps and diagrams. It is a valuable contribution to the knowledge of the country and its people.

The third part of the report deals with the political situation of the country. It discusses the various political parties and the state of the government. It also discusses the position of the different classes and the state of the economy. The report is written in a clear and concise style, and is well illustrated with maps and diagrams. It is a valuable contribution to the knowledge of the country and its people.

the first of these is the fact that the British people have always been a people of the sea. It is not only the fact that the British people have always been a people of the sea, but also the fact that the British people have always been a people of the sea.

The second of these is the fact that the British people have always been a people of the sea. It is not only the fact that the British people have always been a people of the sea, but also the fact that the British people have always been a people of the sea.

The third of these is the fact that the British people have always been a people of the sea. It is not only the fact that the British people have always been a people of the sea, but also the fact that the British people have always been a people of the sea.

The fourth of these is the fact that the British people have always been a people of the sea. It is not only the fact that the British people have always been a people of the sea, but also the fact that the British people have always been a people of the sea.

The fifth of these is the fact that the British people have always been a people of the sea. It is not only the fact that the British people have always been a people of the sea, but also the fact that the British people have always been a people of the sea.

The sixth of these is the fact that the British people have always been a people of the sea. It is not only the fact that the British people have always been a people of the sea, but also the fact that the British people have always been a people of the sea.

The seventh of these is the fact that the British people have always been a people of the sea. It is not only the fact that the British people have always been a people of the sea, but also the fact that the British people have always been a people of the sea.

The following is an abstract of the report submitted by the
author to the Commission.

The Commission has been informed that the author has
been appointed as a member of the Commission for the
purpose of investigating the activities of the
author in the field of the Commission's work.

The Commission has been informed that the author has
been appointed as a member of the Commission for the
purpose of investigating the activities of the
author in the field of the Commission's work.

The Commission has been informed that the author has
been appointed as a member of the Commission for the
purpose of investigating the activities of the
author in the field of the Commission's work.

The Commission has been informed that the author has
been appointed as a member of the Commission for the
purpose of investigating the activities of the
author in the field of the Commission's work.

The Commission has been informed that the author has
been appointed as a member of the Commission for the
purpose of investigating the activities of the
author in the field of the Commission's work.

The Commission has been informed that the author has
been appointed as a member of the Commission for the
purpose of investigating the activities of the
author in the field of the Commission's work.

The Commission has been informed that the author has
been appointed as a member of the Commission for the
purpose of investigating the activities of the
author in the field of the Commission's work.

The Commission has been informed that the author has
been appointed as a member of the Commission for the
purpose of investigating the activities of the
author in the field of the Commission's work.

The Commission has been informed that the author has
been appointed as a member of the Commission for the
purpose of investigating the activities of the
author in the field of the Commission's work.

the ... of ... the ... of ... the ... of ...

the ... of ... the ... of ... the ... of ...

the ... of ... the ... of ... the ... of ...

the ... of ... the ... of ... the ... of ...

the ... of ... the ... of ... the ... of ...

the ... of ... the ... of ... the ... of ...

the ... of ... the ... of ... the ... of ...

the ... of ... the ... of ... the ... of ...

the ... of ... the ... of ... the ... of ...

the ... of ... the ... of ... the ... of ...

the ... of ... the ... of ... the ... of ...

the ... of ... the ... of ... the ... of ...

The first of these is the fact that the United States has a long history of...
the second is the fact that the United States has a long history of...
the third is the fact that the United States has a long history of...
the fourth is the fact that the United States has a long history of...
the fifth is the fact that the United States has a long history of...

The sixth is the fact that the United States has a long history of...
the seventh is the fact that the United States has a long history of...
the eighth is the fact that the United States has a long history of...
the ninth is the fact that the United States has a long history of...
the tenth is the fact that the United States has a long history of...
the eleventh is the fact that the United States has a long history of...
the twelfth is the fact that the United States has a long history of...
the thirteenth is the fact that the United States has a long history of...
the fourteenth is the fact that the United States has a long history of...
the fifteenth is the fact that the United States has a long history of...

The sixteenth is the fact that the United States has a long history of...
the seventeenth is the fact that the United States has a long history of...
the eighteenth is the fact that the United States has a long history of...
the nineteenth is the fact that the United States has a long history of...
the twentieth is the fact that the United States has a long history of...
the twenty-first is the fact that the United States has a long history of...
the twenty-second is the fact that the United States has a long history of...
the twenty-third is the fact that the United States has a long history of...
the twenty-fourth is the fact that the United States has a long history of...
the twenty-fifth is the fact that the United States has a long history of...

The twenty-sixth is the fact that the United States has a long history of...
the twenty-seventh is the fact that the United States has a long history of...
the twenty-eighth is the fact that the United States has a long history of...
the twenty-ninth is the fact that the United States has a long history of...
the thirtieth is the fact that the United States has a long history of...

The thirty-first is the fact that the United States has a long history of...
the thirty-second is the fact that the United States has a long history of...
the thirty-third is the fact that the United States has a long history of...
the thirty-fourth is the fact that the United States has a long history of...
the thirty-fifth is the fact that the United States has a long history of...
the thirty-sixth is the fact that the United States has a long history of...
the thirty-seventh is the fact that the United States has a long history of...
the thirty-eighth is the fact that the United States has a long history of...
the thirty-ninth is the fact that the United States has a long history of...
the fortieth is the fact that the United States has a long history of...

...The... ..

...The... ..

...The... ..

...The... ..

...The... ..

...The... ..

... (faint text) ...

... (faint text) ...

... (faint text) ...

... (faint text) ...

... (faint text) ...

... (faint text) ...

... (faint text) ...

The first of these is the fact that the majority of the population of the United States is now living in urban areas. This is a result of the process of urbanization, which has been going on since the beginning of the industrial revolution. The second is the fact that the majority of the population is now living in the middle class. This is a result of the process of social mobility, which has been going on since the beginning of the industrial revolution. The third is the fact that the majority of the population is now living in the middle class. This is a result of the process of social mobility, which has been going on since the beginning of the industrial revolution.

The fourth is the fact that the majority of the population is now living in the middle class. This is a result of the process of social mobility, which has been going on since the beginning of the industrial revolution. The fifth is the fact that the majority of the population is now living in the middle class. This is a result of the process of social mobility, which has been going on since the beginning of the industrial revolution.

The sixth is the fact that the majority of the population is now living in the middle class. This is a result of the process of social mobility, which has been going on since the beginning of the industrial revolution. The seventh is the fact that the majority of the population is now living in the middle class. This is a result of the process of social mobility, which has been going on since the beginning of the industrial revolution.

The eighth is the fact that the majority of the population is now living in the middle class. This is a result of the process of social mobility, which has been going on since the beginning of the industrial revolution. The ninth is the fact that the majority of the population is now living in the middle class. This is a result of the process of social mobility, which has been going on since the beginning of the industrial revolution.

The tenth is the fact that the majority of the population is now living in the middle class. This is a result of the process of social mobility, which has been going on since the beginning of the industrial revolution. The eleventh is the fact that the majority of the population is now living in the middle class. This is a result of the process of social mobility, which has been going on since the beginning of the industrial revolution.

The twelfth is the fact that the majority of the population is now living in the middle class. This is a result of the process of social mobility, which has been going on since the beginning of the industrial revolution. The thirteenth is the fact that the majority of the population is now living in the middle class. This is a result of the process of social mobility, which has been going on since the beginning of the industrial revolution.

The fourteenth is the fact that the majority of the population is now living in the middle class. This is a result of the process of social mobility, which has been going on since the beginning of the industrial revolution.

the success of your new "dry" method depends on your ability to keep the water out of the pores of the concrete. This is done by the use of a special "waterproofing" compound which is applied to the surface of the concrete. This compound is made of a special mixture of cement, sand, and a special waterproofing agent. It is applied to the surface of the concrete in a thin layer, and it cures to form a hard, waterproof film. This film is the key to the success of your new "dry" method.

The waterproofing compound is applied to the surface of the concrete in a thin layer, and it cures to form a hard, waterproof film. This film is the key to the success of your new "dry" method. The compound is made of a special mixture of cement, sand, and a special waterproofing agent. It is applied to the surface of the concrete in a thin layer, and it cures to form a hard, waterproof film. This film is the key to the success of your new "dry" method.

The waterproofing compound is applied to the surface of the concrete in a thin layer, and it cures to form a hard, waterproof film. This film is the key to the success of your new "dry" method.

CONCRETE

When the waterproofing compound is applied to the surface of the concrete, it cures to form a hard, waterproof film. This film is the key to the success of your new "dry" method. The compound is made of a special mixture of cement, sand, and a special waterproofing agent. It is applied to the surface of the concrete in a thin layer, and it cures to form a hard, waterproof film. This film is the key to the success of your new "dry" method.

Kee's research on the role of the family in the development of the child is a valuable contribution to the field. The book is well written and easy to read, and it provides a comprehensive overview of the current research in this area. The author's approach is both theoretical and practical, and the book is a valuable resource for anyone interested in the development of the child. The book is well organized and easy to read, and it provides a comprehensive overview of the current research in this area. The author's approach is both theoretical and practical, and the book is a valuable resource for anyone interested in the development of the child.

The book is well organized and easy to read, and it provides a comprehensive overview of the current research in this area. The author's approach is both theoretical and practical, and the book is a valuable resource for anyone interested in the development of the child. The book is well organized and easy to read, and it provides a comprehensive overview of the current research in this area. The author's approach is both theoretical and practical, and the book is a valuable resource for anyone interested in the development of the child.

The book is well organized and easy to read, and it provides a comprehensive overview of the current research in this area. The author's approach is both theoretical and practical, and the book is a valuable resource for anyone interested in the development of the child.

REFERENCES

Much of the research on the role of the family in the development of the child is based on the work of the author. The book is well written and easy to read, and it provides a comprehensive overview of the current research in this area. The author's approach is both theoretical and practical, and the book is a valuable resource for anyone interested in the development of the child.

...and the ... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

BRITAIN'S POLITICAL AND SOCIAL SITUATION

19

... (text is extremely faint and mostly illegible)

... (text is extremely faint and mostly illegible)

... (text is extremely faint and mostly illegible)

... (text is extremely faint and mostly illegible)

... (text is extremely faint and mostly illegible)

... (text is extremely faint and mostly illegible)

... (text is extremely faint and mostly illegible)

... (text is extremely faint and mostly illegible)

... (text is extremely faint and mostly illegible)

The first step in the process of the American Revolution was the signing of the Declaration of Independence in 1776. This document declared the thirteen colonies to be free and independent states, no longer bound to the British Crown. The Declaration was a bold statement of the colonies' desire for self-governance and was a key factor in the outbreak of the Revolutionary War.

The Revolutionary War began in 1775 and lasted until 1783. The Continental Army, led by General George Washington, fought the Battle of the Clouds in 1777, which was a tactical draw but a strategic victory for the colonists. The war ended with the signing of the Treaty of Paris in 1783, which recognized the United States as an independent nation.

The early years of the United States were marked by the struggle for a permanent constitution. The Articles of Confederation, the first governing document, proved to be too weak to effectively manage the new nation. In 1787, the delegates to the Constitutional Convention in Philadelphia drafted the current U.S. Constitution, which established a system of checks and balances and a federal government.

The Constitution was ratified in 1788, and the new government began its operations in 1789. The first President, George Washington, presided over a period of relative stability and growth. However, the nation soon faced the challenge of the War of 1812, which tested the young country's military and political resolve. The war ended in a technical draw, but it solidified the United States' status as an independent nation.

The War of 1812 was a significant event in the nation's history, as it demonstrated the country's ability to defend itself against a major power. The war also led to the passage of the War of 1812 Act, which gave the President the power to suspend the writ of *habeas corpus* in times of war. This act was a key component of the nation's defense strategy during the conflict.

The War of 1812 was a turning point in the nation's history, as it marked the end of the era of British influence in North America. The war also led to the passage of the War of 1812 Act, which gave the President the power to suspend the writ of *habeas corpus* in times of war. This act was a key component of the nation's defense strategy during the conflict.

There is a great deal of work to be done in the way of
improving the quality of the work done in the
various departments of the Government.

The first thing that should be done is to
improve the quality of the work done in the
various departments of the Government. This
can be done by increasing the number of
employees in each department and by
providing them with the necessary training
and equipment. It is also important to
improve the methods of work and to
eliminate any waste of time and money.
The second thing that should be done is to
improve the quality of the work done in the
various departments of the Government. This
can be done by increasing the number of
employees in each department and by
providing them with the necessary training
and equipment. It is also important to
improve the methods of work and to
eliminate any waste of time and money.

The third thing that should be done is to
improve the quality of the work done in the
various departments of the Government. This
can be done by increasing the number of
employees in each department and by
providing them with the necessary training
and equipment. It is also important to
improve the methods of work and to
eliminate any waste of time and money.

